

ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА МОМЧИЛГРАД (2021-2027 г.)

Проект за актуализация!

Приет с Решение №49 от Протокол №4/30.03.2021 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

Списък на фигурите	4
Списък на таблиците.....	6
Списък на използваните съкращения.....	7
1. Въведение.....	8
1.1. Същност на плана за интегрирано развитие на община.....	8
1.2. Предпоставки за разработване на плана за интегрирано развитие	9
1.3. Отговорностите на институциите и партньорите за разработването и приемането на ПИРО	16
1.4. Структура на плана за интегрирано развитие на община Момчилград.....	17
1.5. Методи и принципи, използвани при изготвянето на ПИРО.....	21
2. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на община Момчилград	23
2.1. Обща характеристика на общината	23
2.2. Състояние на регионалната и местната икономика	31
2.3. Развитие на социална сфера и човешките ресурси	46
2.4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията	62
2.5. Екологично състояние и рискове.....	65
2.6. Административен капацитет и управление	70
2.7. Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение, предвидени за реализация на територията на общината.....	74
3. Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво.....	75
4. Връзка на общината със съседните територии, които имат потенциал да влияят върху развитието ѝ.....	80
5. Синтезен SWOT анализ	81
6. Цели и приоритети за развитие за периода 2021-2027 г.....	83
6.1. Основополагащи принципи при формулирането на стратегическата част	83
6.2. Подход за формулиране на визията.....	84
6.3. Визия за развитие	86
6.4. Стратегически цели.....	86
6.5. Приоритети за развитие	87
7. Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност	97
8. Определяне на приоритетни зони за въздействие.....	98
8.1. Подход при определянето на зони за въздействие	98

8.2. Зони за въздействие със специфични характеристики	98
8.3. Приоритетни зони за въздействие	99
9. Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие	101
10. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия	103
10.1. Специфика и проблематика на измененията на климата	103
10.2. Факти за изменението на климата в България.....	103
10.3. Общи европейски и национални действия по отношение на климата.....	104
10.4. Законодателна рамка на действията по отношение на климата	105
10.5. Общи хоризонтални мерки, свързани с изменението на климата	106
10.6. Принос на ПИРО за изпълнение на действията по отношение на климата	107
11. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО	114
11.1. Същност на системата за наблюдение и оценка	114
11.2. Участващи структури и форми на комуникация.....	114
11.3. Дейности по наблюдението и оценката на плана.....	115
11.4. Подход за разработването на системата от индикатори.....	115
11.5. Източници на информация.....	117
11.6. Видове индикатори	117
12. Индикативна финансова таблица	122
13. Източници на информация.....	124
14. Приложения	125

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1. Разлики в системата от документи за стратегическо планиране след изменението на ЗРР за новия програмен период	10
Фигура 2. Урбанистичен модел „Умерен полицентризъм“	15
Фигура 3. Развитие на областната икономика за периода 2014-2018 година	34
Фигура 4. БВП и БВП на човек от население за област Кърджали за периода 2014-2018	34
Фигура 5. Брой на предприятията в област Кърджали и община Момчилград за периода 2014-2018	35
Фигура 6. Заети лица в област Кърджали и община Момчилград за периода 2014-2018 г.	36
Фигура 7. Произведена продукция в област Кърджали и община Момчилград за периода 2014-2018	36
Фигура 8. Разходи за придобиване на ДМА в област Кърджали и община Момчилград за периода 2014-2018 г.	37
Фигура 9. Брой на предприятия на 1000 д. на различните административни нива	38
Фигура 10. Произведената продукция на 1000 д. на различните административни нива	38
Фигура 11. РДМА на 1000 д. на различните административни нива, в хил. лв.	39
Фигура 12. Разпределение на предприятията по броя за заетите в тях за 2018 г.	40
Фигура 13. Динамика на аграрния сектор в периода 2014-2018 година	41
Фигура 14. Динамика на сектор „Индустрия“ в периода 2014-2018 година	41
Фигура 15. Динамика на сектор „Услуги“ в периода 2014-2018 година	43
Фигура 16. Принос на предприятията в сектора на услугите по приходи от дейността, 2018 г.	44
Фигура 17. Население на община Момчилград според преброяванията (1934-2011 г.)	47
Фигура 18. Население на община Момчилград по местоживеење към 31.12. за периода 2011-2019 г.	47
Фигура 19. Изменение на населението в селата на община Момчилград, 2019 спрямо 2014 година	48
Фигура 20. Раждаемост на 1000 души от населението в община Момчилград, област Кърджали и България (2011-2019 година)	49
Фигура 21. Смъртност на 1000 души от населението в община Момчилград, област Кърджали и България (2011-2019 година)	49
Фигура 22. Естествен прираст на 1000 души от населението община Момчилград, област Кърджали и България (2011-2019 година)	50
Фигура 23. Заселени на 1000 души от населението в община Момчилград, област Кърджали и България (2011-2019 година)	50
Фигура 24. Изселени на 1000 души от населението в община Момчилград, област Кърджали и България (2011-2019 година)	51
Фигура 25. Механичен прираст на 1000 души от населението в община Момчилград, област Кърджали и България (2011-2019 година)	51
Фигура 26. Брой на населението по пол в община Момчилград за периода 2011-2019 г.	52

Фигура 27. Разлика между преброяването от 2011 и населението към 31.12.2019 г. по възрастови групи в община Момчилград	52
Фигура 28. Брой на напусналите ученици от I до VIII по учебни години в община Момчилград	55
Фигура 29. Население в под, над и в трудоспособна възраст в община Момчилград за периода 2014-2019.....	58
Фигура 30. Заети лица по сектори на икономиката за 2018 г. в община Момчилград	59
Фигура 31. Средногодишна безработица в община Момчилград и по административни нива за периода 2014-2019 г.	60
Фигура 32. Произведена продукция (в хил. лв.) годишно на 1 зает по икономически сектори и общо за общината в периода 2014-2018 г.	61
Фигура 33. Разходи за възнаграждения на отчетените нефинансови предприятия в община Момчилград 2014-2018 г.	61
Фигура 34. Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение в община Момчилград и по административни нива за периода 2014-2018 г.....	62
Фигура 35. Загуби на вода по водопроводната мрежа в община Момчилград.....	65
Фигура 36. Организационна структура на общинската администрация в Момчилград.....	71
Фигура 37. Структура на стратегическата част на ПИРО Момчилград	86
Фигура 38. Приоритетни зони за въздействие	100

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1. Населени места в община Момчилград	24
Таблица 2. Място и роля на община Момчилград в областта по избрани показатели	25
Таблица 3. Груповата културна ценност „Култов център – Татул”	27
Таблица 4. Обекти на културното наследство в община Момчилград	28
Таблица 5. Читалища в община Момчилград и състояние на сградния им фонд	28
Таблица 6. Общ баланс на територията на община Момчилград в хектари	29
Таблица 7. Основни макроикономически показатели на националната икономика за периода 2009-2019 година	32
Таблица 8. Динамика и разпределение на предприятията по икономически сектори в община Момчилград за периода 2014-2018 г.	39
Таблица 9. Дейност на местата за настаняване в община Момчилград (2014-2019 г.)	44
Таблица 10. Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия по икономически дейности (A21) в община Момчилград за 2018 г.	45
Таблица 11. Динамика на децата, персонала и местата в ДГ в община Момчилград (уч. години 2011/12 – 2019/20)	53
Таблица 12. Списък на училищата в община Момчилград	54
Таблица 13. Паралелки, учители и учащи се в ОУ и СУ в община Момчилград по класове ..	55
Таблица 14. Лица по степен на увреждане към март 2020 година в община Момчилград	57
Таблица 15. Брой на подпомаганите лица по вид на помощта в община Момчилград за периода 2014-2020 година	57
Таблица 16. Състояние и дължина на настилка на пътищата, част от републиканската пътна мрежа, преминаваща през община Момчилград	63
Таблица 17 Състояние на повърхностните водните тела в община Момчилград, 2019 г.	66
Таблица 18. Защитени територии и зони в община Момчилград	68
Таблица 19. Данни за битовите отпадъци за периода 2015-2018 година	69
Таблица 20. Динамика на служителите в Община Момчилград за периода 2014-2019 година	71
Таблица 21. Брой, стойност и БФП на проектите реализирани в община Момчилград за периода 2007-2020 г.	73
Таблица 22. Взаимовръзки между заключенията от Анализа на районите и ПИРО	75
Таблица 23. Мерки за ограничаване и адаптация към изменението на климата	106
Таблица 24. Мерки в ПИРО, които допринасят за постигане на целите на Националната стратегия за АИК	108
Таблица 25. Индикативна финансова таблица за периода 2021-2027 г., в хил. лв.	122

СПИСЪК НА ИЗПЪЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АНКПР	Актуализирана национална концепция за пространствено развитие
БВП	Брутен вътрешен продукт
БЕЛ	Български език и литература
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ДБТ	Дирекция бюро по труда
ДВ	Държавен вестник
ДГ	Детска градина
ДМА	Дълготрайни материални активи
ЕИО	Европейска икономическа общност
ЗОС	Закон за общинската собственост
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗТ	Закон за туризма
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение
ИТИ	Интегрирани териториални инвестиции
ИТСР	Интегрирана териториална стратегия за развитие
МИГ	Местна инициативна група
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
НКРПР	Национална концепция за регионално и пространствено развитие
НПО	Неправителствена организация
НПР	Национална програма за развитие
НСИ	Национален статистически институт
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
ОДЗ	Областна дирекция „Земеделие“
ООН	Организация на обединените нации
ОПР	Общински план за развитие
ОПУ	Областно пътно управление
ОУПО	Общ устройствен план на община
ПИРО	План за интегрирано развитие на община
ППЗРР	Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадни води
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
РДМА	Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
СУ	Средно училище
ЦУР	Цели за устойчиво развитие
ЮЗР	Югозападен регион
ЮИР	Югоизточен регион
ЮЦР	Южен централен регион
NUTS	Nomenclature des Unités territoriales statistiques (Номенклатура на териториалните единици за статистически цели)

1. ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. СЪЩНОСТ НА ПЛАНА ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА

1.1.1. ОБХВАТ

В своята същност *Планът за интегрирано развитие на община Момчилград (ПИРО) 2021-2027 г.* е основополагащ, стратегически документ и важен инструмент за управлението на общината през следващите седем години. Пространственият обхват на ПИРО включва цялата територия на общината. Определени са зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за коопериране със съседни общини. Планът за интегрирано развитие на общината е със средносрочно действие, като времето за неговото изпълнение съвпада със следващия програмен период на ЕС до края на 2027 година.

ПИРО като част от системата от стратегически документи интегрира регионалното и пространственото развитие и служи за определяне на актуалните проблеми, нуждите и потенциалите за развитие на районите, общините и населените места, които се отчитат при разработването на инвестиционни програми и финансови инструменти, включително съфинансирани от фондовете на Европейския съюз. В унисон с тях е и планирането и изпълнението на интегрирани подходи за териториално и градско развитие и на местни инициативи, допринасящи за постигане на националните цели и приоритетите за регионално и местно развитие.

В спецификата на общината се съдържат аргументите за очертаване на нейната визия за развитие до края на програмния период. Тези аргументи произтичат от комплексните анализи на природните дадености, историята и мястото на общината в регионален и национален план от гледна точка на нейното икономическо, социално, екологично, културно и управленско ниво на развитие; наличните потенциали и съществуващите проблеми и предизвикателства. Последователността на проучванията, направените анализи и изводи в процеса на работата по плана са основната предпоставка за формулиране на аргументирана стратегическа част и като краен продукт една конкретна програма за действие.

1.1.2. ЦЕЛ И ЗАДАЧИ

Цел

Основната цел на Плана за интегрирано развитие на община Момчилград е да предложи обща рамка и последователност от конкретни действия за устойчиво и интегрирано развитие на местно ниво, обединени в конкретна програма за действие. Общинският план на Момчилград е оперативен документ, обединяващ целите и начините за тяхното постигане, при задължително съответствие с Интегрираната териториална стратегия за развитие на Южен централен регион от ниво 2 и действащите устройствени планове.

По същество планът се разработва и прилага в общия контекст на актуалната законодателна и стратегическа рамка на регионалното развитие в България и Европа, като изяснява местната специфика и предлага аргументирани решения за социалните, икономическите, екологичните, културните и управленските предизвикателства по пътя към устойчивото развитие на общината. Тези решения очертават общата рамка и последователност от конкретни действия за устойчиво и интегрирано развитие на местно ниво.

Задачи

За успешното постигане на основната цел е необходимо да бъдат решени следните задачи:

- **комплексно управление на процеса по разработването на ПИРО**, включително разпределение на дейностите във времето и на отговорностите между отделните експерти, коректна комуникация с Възложителя и всички заинтересовани страни;
- предварително извеждане на ясна и последователна методология за **разработването на ПИРО**;
- **определяне на структура на ПИРО**, отчитаща разпоредбите в системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие, която обхваща Методически указания за разработване и прилагане на:
 - Интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво2;
 - Плановите за интегрирано развитие на община.
- **информационно обезпечаване**, чрез събиране, обработка и синтез на данни от разнообразни и точни източници на информация;
- проучване на основните законодателни и стратегически документи и извеждането на изводи от тях;
- **извършване на комплексен анализ** на съвременната ситуация в общината;
- извеждане на обобщена оценка за проблемите и потенциалите в общината, заедно със синтезен SWOT анализ;
- приложение на подход за формулиране на изпълними стратегически предложения;
- очертаване на визия за развитие и формулиране на цели, приоритетни направления и съпътстващите ги мерки;
- разработване на поредица от инструменти за реализацията на плана;
- успоредни **публични дискусии и анкетни проучвания**, ориентирани към различни целеви групи и представляващи основно средство за генериране на идеи.

1.2. ПРЕДПОСТАВКИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ПЛАНА ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ

Планът за интегрирано развитие на община Момчилград е със срок на действие 7 години. Той е съобразен с нормативните документи, свързани с местното самоуправление, териториалното устройство, опазването на околната среда, кадастъра и имотния регистър за територията на общината и в съответствие с целите на кохезионната политика на Европейския съюз за периода 2021-2027 г. – *„Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на градските, селските и крайбрежните райони и на местните инициативи“*. В него са определени средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките ѝ с други общини. Осигурена е пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и планови ресурси за постигане на дефинираните цели за трайно подобряване на икономическото, социалното и екологичното състояние на общинската територия.

1.2.1. ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА

Закон за регионалното развитие

Изготвянето на плановите за интегрирано развитие на общини (ПИРО) е регламентирано в Закона за регионалното развитие с неговата редакция от март 2020 година

(изм. и доп. ДВ. бр.21 от 13 Март 2020 г.), както и правилника за неговото прилагане. В новия програмен период 2021-2027 г. ПИРО обединяват в рамките на един стратегически документ елементите на общинските планове за развитие (ОПР) и интегрираните планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР), които се изготвяха в периода 2014-2020 г.

Фигура 1. Разлики в системата от документи за стратегическо планиране след изменението на ЗРР за новия програмен период

Източник: ЗРР; Авторски колектив, ПИРО Момчилград, 2020 г.

Съгласно ЗРР плановете за интегрирано развитие на община са част от системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие. Те са в йерархична съподчиненост на документите от по-горните нива – интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 и актуализираната Национална концепция за регионално и пространствено развитие. Изготвят се с хоризонт от 7 години и очертават средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 и общия устройствен план на общината (чл. 13. ЗРР). В този смисъл ПИРО следва да отчете и предвижданията на общия устройствен план на общината, ако такъв е изготвен към момента на разработването му или двата документа да се изготвят паралелно, ако е възможно.

Към момента на изготвяне на ПИРО Момчилград в общината е приет Общ устройствен план и настоящият документ отчита предвижданията в него. По този начин е постигната синергия между двата документа.

ПИРО се приема от общинския съвет по предложение на кмета на общината, според чл. 13 от ЗРР.

Закон за туризма

Изменението на Закона за туризма от 2020 г. (ДВ, бр. 17, 2020) изисква в програмата за реализация на плановете за интегрирано развитие на общините да се включва самостоятелен раздел, който съдържа общинската програма за развитие на туризма (чл. 11 от ЗТ). Тя следва да е в съответствие с приоритетите на областната стратегия за развитие на туризма и

Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма и стратегиите за развитие на отделни видове туризъм.

Следва да се подчертае, че стратегията на областно ниво не е изготвена и приета, което поставя пред трудности местната администрация при изготвяне на програма за развитието на туризма, която да е в *„съответствие с приоритетите на областната стратегия“*. Въпреки това, в ПИРО **туристическите дейности са изведени в приоритетно направление 3 „Ефективни мерки за опазване на околната среда и културно-историческото наследство“, в което са включени мерки и проекти, които подкрепят развитието на туристически дейности в общината, съобразно местните специфики.**

Според ЗТ е регламентирано още, че *„в случаите, когато на територията на общината е разположен национален курорт по чл. 56а, общинският съвет е длъжен да планира разходи за подобряване на предлаганите туристически дейности, общински обекти, услуги и продукти в националния курорт“*. Това има пряко отражение върху Програмата за реализация на плана. **В рамките на община Момчилград не е разположен курорт от национално значение.**

Други закони, имащи отношение към разработването и реализацията на ПИРО

При изготвянето на ПИРО са взети предвид и редица закони, които имат пряко влияние върху управлението на територията и нейното финансиране. По-важните от тях са:

- Закон за административно-териториалното устройство на Р България;
- Закон за местното самоуправление и местната администрация;
- Закон за администрацията;
- Закон за достъпа до обществена информация;
- Закон за общинската собственост;
- Закон за общинския дълг;
- Закона за публичните финанси;
- Закон за местни данъци и такси;
- Закон за водите;
- Закон за горите;
- Закон за концесиите.

Освен изброените закони има и други специализирани административни актове, които определят дейността на общините в различни сектори и от които произтичат конкретни права и задължения на общинска администрация. Тук следва да се добавят Международните конвенции, ратифицирани от правителството на Р България, с които е свързана работата в конкретен сектор например права на човека, културно наследство и др.

1.2.2. СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Действащото законодателство задължително изисква осигуряването на съгласуваност на ПИРО с основните стратегически документи на европейско, национално и областно ниво. Те са представени в следващите редове.

Глобални цели на устойчивото развитие (ООН)/ Трансформиране на нашия свят: Дневен ред 2030 за устойчиво развитие

Всички 17 цели са свързани помежду си и имат срок за тяхното постигане до 2030 г.

Те са насочени към преодоляване на глобалните предизвикателства, пред които сме изправени. Новите цели предвиждат изкореняването на крайната бедност във всичките ѝ форми, ликвидирането на глада и помощ за устойчивото развитие на селското стопанство, поощряване на здравословния начин на живот и съдействието за благополучието на всички хора, осигуряването на всеобщо и качествено образование, рационална употреба на водните ресурси, всеобщ достъп до екологично чиста енергетика и др. За постигането на целите ще трябва да бъдат изпълнени общо 169 производни задачи в областта на социално-икономическото развитие. Напредъкът по изпълнението на плана ще се обсъжда четири пъти годишно на форум на високо равнище под егидата на Общото събрание.

Документ за размисъл „Към устойчива Европа до 2030 г.“

Този документ замества действащата до сега Стратегия „Европа 2020“, като интерпретира отношението на страните от ЕС към глобалния Дневен ред 2030 за устойчиво развитие. В Европа е направено много – приоритетите за устойчиво развитие са включени в основни хоризонтални програми, както и в секторните политики и инициативи. ЕС е сред водещите сили за приемането на Програмата на ООН относно устойчивото развитие до 2030 г. и нейните цели за устойчиво развитие (ЦУР). Показателите на Съюза и неговите държави членки по отношение на ЦУР са сред най-добрите в света. За да постигнем целите до 2030 г. е необходимо всички страни да съблюдават тези цели в цялостната система на стратегическото и програмно планиране от националното ниво, през регионалните планове до плановите за интегрирано общинско развитие. ПИРО Момчилград е структуриран и целенасочен в рамките на документа „Към устойчива Европа до 2030 г.“

ПО-ИНТЕЛИГЕНТНА ЕВРОПА чрез иновации, цифровизация, икономическа трансформация и подкрепа за малките и средните предприятия;

ПО-ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНА НИСКОВЪГЛЕРОДНА ЕВРОПА, прилагаща Парижкото споразумение и инвестираща в енергиен преход, възобновяеми източници и борбата с изменението на климата;

ПО-СВЪРЗАНА ЕВРОПА със стратегически транспортни и цифрови мрежи;

ПО-СОЦИАЛНА ЕВРОПА, прилагаща Европейския стълб на социалните права и подкрепяща качествените работни места, образованието, уменията, социалното приобщаване и равния достъп до здравни грижи;

ЕВРОПА ПО-БЛИЗО ДО ГРАЖДАНИТЕ чрез подкрепа за местно инициирани стратегии за развитие и устойчиво градско развитие в целия ЕС.

Програма за развитие: България 2030

Националната програма за развитие „България 2030“ е програмен документ, поставящ рамката и насоките за подготовка на останалите стратегически документи в страната. С тази програма се адаптират приоритетите на документа „Към устойчива Европа до 2030 г.“ към нашата национална специфика в границите на България. Документът определя **три стратегически цели: ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата**, за реализирането на които са предвидени целенасочени политики и интервенции, групирани в **пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие – Иновативна и интелигентна България; Зелена и устойчива България; Свързана и интегрирана България; Отзивчива и справедлива България; Духовна и жизнена България**. За постигането на стратегическите цели са дефинирани 13 национални приоритета, като с решението на правителството са определени водещите ведомства по отделните приоритети.

Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.

Въпреки че времето на действие на този документ е ограничено до 2022 г., Националната стратегия за регионално развитие се фокусира върху балансираното, равнопоставено и устойчиво развитие на регионите в България през периода до 2022 г. и очертава начините и средствата за намаляване на неравенствата между отделните региони, области и общини в страната. Стремешът за постигането на баланс продължава общата Кохезионна политика на ЕС на национално ниво. НСРР е интегрирана стратегия за развитие, осигуряваща координация между управлението на различните сектори и условия за реализация на НПР България 2030.

Фокусът на стратегията е постигането на полицентрично, балансирано и устойчиво развитие на регионите в България. От друга страна тя осигурява координация между отделните секторни политики и стратегически документи на национално ниво и подпомага тяхното синхронизиране на по-ниските нива на планиране (NUTS 1, NUTS 2 и NUTS 3).

Целите и приоритетите на НСРР подчертават значението на малкия и среден бизнес, формирането на устойчиви туристически дейности и подобряването на социалната и техническата инфраструктура при съхраняване на природното и културно наследство.

Актуализирана национална концепция за регионално и пространствено развитие 2013-2025

Устройството и управлението на националната територия до 2025 година се регламентира от Национална концепция за регионално и пространствено развитие, която е актуализирана през 2019 г. и с нея се полагат основите за оперативна програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г.

Актуализираната НКРПР 2013-2025 г. съдържа средносрочни и дългосрочни насоки за устройственото планиране и опазването на териториалните ресурси. Тя осигурява и подходяща основа за териториална насоченост и израз на секторните политики и стратегии, като се подчертава, че желаният модел за умерен полицентризъм (поддържане на мрежа от равномерно разпръснати градове, които са предпоставка за по-балансирано развитие и съживяване на селските и периферните райони) все още е на дневен ред.

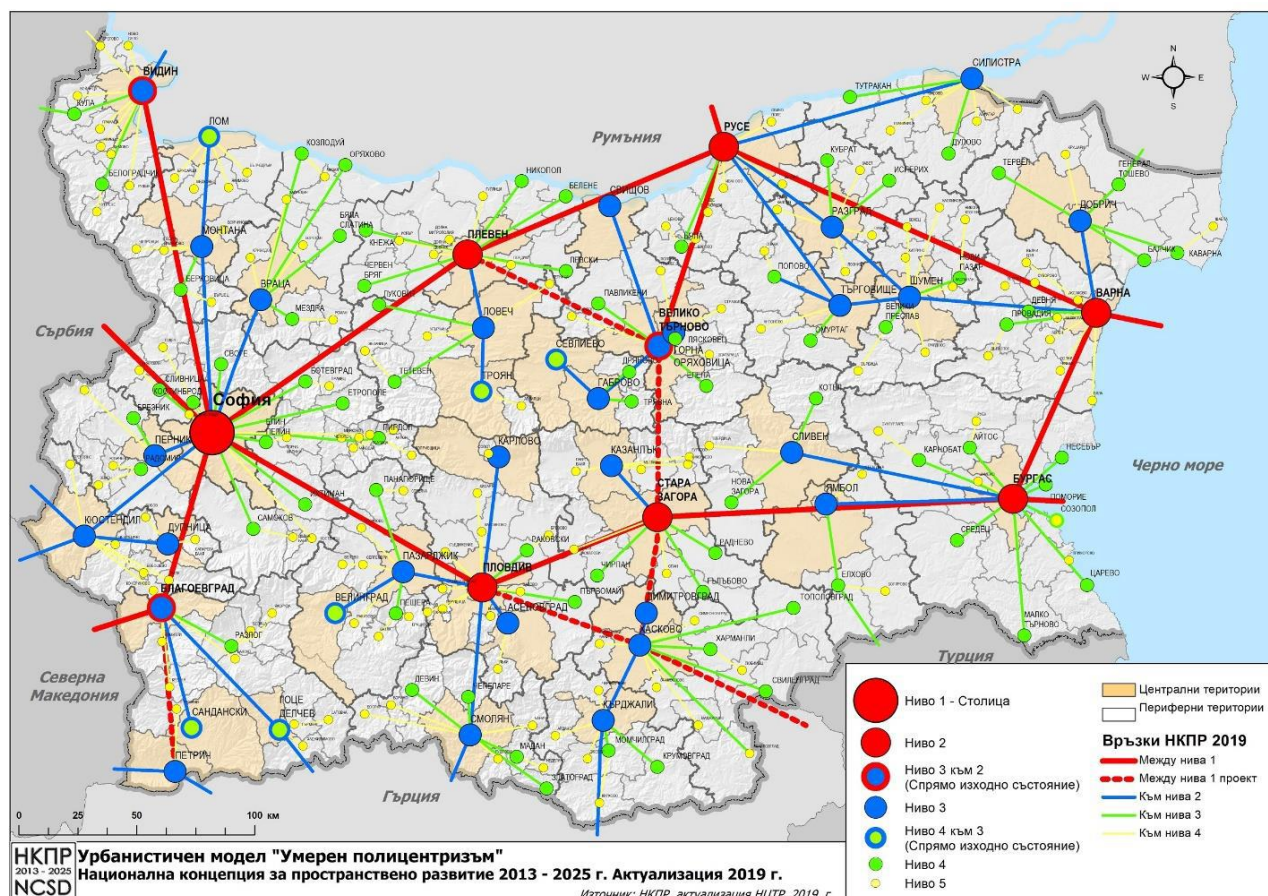
Актуализирания документ има няколко много важни нови елемента: отразени са новите насоки в европейската кохезионна политика и политиката за пространствено развитие; стратегическата ѝ част интегрира в още по-силна степен регионалното планиране с пространственото такова; и идентифицира конкретни територии със специфични характеристики, потребности и потенциали.

В разработения урбанистичен модел за „умерен полицентризъм“ се подчертава, че в Южна България ще доминира град Пловдив в партньорство със Стара Загора, които ще се развиват като полюси на растеж. В този модел **Момчилград е определен като град от 4-то ниво** (малък град с микрорегионално значение за територията на група общини). Стимулирането на тези центрове е важно, за да не бъдат загубени опорни центрове от това ниво, особено важно за предоставянето на първични услуги на населението в областта на образованието, здравеопазването и социалната сфера.

Съгласно урбанистичния модел, територията на община Момчилград попада в една от главните оси на урбанистично развитие – Централна ос „Север-юг“ (Румъния/Русе - Стара Загора – ГКПП „Маказа“/Гърция). Тя се формира от пътни и жп направления, включени в основната (до Димитровград/Хасково) и широкообхватна (до ГКПП „Маказа“) TEN-T мрежа. Свързва Румъния с Гърция през България, осигурява връзките на страната с важните урбанизационни центрове Букурещ, Киев, Москва, Санкт Петербург и Хелзинки на север и Александруполис на юг. Значимостта на тази ос за интегрирането на северните и южни територии на страната и провеждане на международни транзити, се компрометира от забавеното доизграждане и модернизирание на съставлящите я транспортни елементи. Развитието на тази ос в бъдеще ще постави община Момчилград в благоприятна позиция за привличане на инвестиции и пътничкопоток.

В този модел, най-близкият център от по-високо ниво (трето), с когото Момчилград има директна връзка, е гр. Кърджали.

Фигура 2. Урбанистичен модел „Умерен полицентризъм“

Източник: Актуализирана НКПР

Интегрирана териториална стратегия за развитие на Южен централен регион за периода 2021-2027 (ИТСР)

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Южен централен регион от ниво 2 е стратегически планов документ, определящ общата политическа, пространствена, икономическа и тематична рамка за развитието на региона в годините на новия програмен период 2021-2027. Тя е разработена в съответствие с Националната концепция за регионално и пространствено развитие за периода 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.) и отчита предвижданията на секторните стратегии на регионално ниво в областта на икономическото развитие, здравеопазването, образованието, науката, социалните услуги, транспорта, водния сектор, енергетиката, широколентовите комуникации, туризма и околната среда.

Предложените в стратегията действия са свързани с подкрепа на местните фирми, както и за привличането на външен инвестиционен ресурс в съчетание с действия за преодоляване на технологичната изостаналост и недостатъчната иновационна активност, за по-добра конкурентоспособност в дългосрочен хоризонт.

Централно място във фокуса на ИТСР заема значение е поставянето на фокуса върху развитието на образователната и социалната инфраструктура в ЮЦР, подпомагането на процеса на трудова интеграция и подобряването на ефективността на местните пазари на труда.

Всичко това следва да допринесе за постигане на напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в Южен централен регион.

1.3. ОТГОВОРНОСТИТЕ НА ИНСТИТУЦИИТЕ И ПАРТНЬОРИТЕ ЗА РАЗРАБОТВАНЕТО И ПРИЕМАНЕТО НА ПИРО

Общи изисквания към подготовката, съгласуването и приемането на ПИРО

Съгласно ЗРР и Правилника за неговото прилагане няколко са основните актьори в процеса на подготовка, съгласуване и приемане на ПИРО – кметът на общината, общински съвет, заинтересованите органи и организации, с икономическите и социалните партньори, както и с физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината.

Функцията на организатор при изготвянето и съгласуването има кметът на общината, който осъществява координация и контрол по процесите. Съгласно Методическите указания с негова заповед се сформира работна група по подготовка, изготвяне и одобрение на ПИРО. В нея следва да са представени възможно най-много представители на заинтересованите страни в общината. Останалите заинтересовани лица трябва да има постоянен достъп до информация за процеса и възможност за даване на становища и предложения при изготвянето на ПИРО, а в последствие и при неговата реализация.

Със заповед на кмета изготвянето на ПИРО се възлага на външен изпълнител (при спазване изискванията на ЗОП) или със собствен капацитет. Кметът е този, който, чрез заповед, организира и публично обсъждане на проекта на ПИРО и на ЕО по реда на чл. 20 от Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми в случаите, в които такава оценка е била изисквана.

Общинският съвет е органът, който приема ПИРО на общината и контролира осигуряването на съответствие на общия устройствен план с плана за интегрирано развитие.

Заинтересованите лица имат право да дават аргументирани предложения при изготвянето на ПИРО и да получават информация при поискването ѝ.

Одобреният план за интегрирано развитие на община се представя от кмета на общината пред съответния областен съвет за развитие в срок до три месеца от неговото приемане от съответния общински съвет. ПИРО и решението на общинския съвет за неговото приемане се публикуват на страницата на общината в интернет, както и на портала за обществени консултации на Министерския съвет.

Изменение и актуализация на ПИРО

Изменение и актуализация на плана се допуска при условията, посочени в ППЗРР, в т.ч.:

- при съществени промени на икономическите и социалните условия в общината;
- в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;
- при съществени промени в национални или секторни стратегии, концепции и програми, влияещи върху изпълнението на плана;
- **при приемане или изменение на бюджета на общината и утвърждаване на индикативните разчети за средствата от Европейския съюз се актуализира и програмата за реализиране на плана.**

Същевременно, актуализация на програмата за реализация на плана може да бъде извършвана периодично въз основа на изводите и препоръките в годишните доклади за

наблюдение с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението му и постигане на целите и приоритетите за развитие. Периодичната актуализация на програмата за реализация и приложенията към нея се извършва с цел включване на нови мерки, дейности, проекти или източници на финансиране. Така например, в случай на възникнала възможност за включването на допълнителни ресурси – средства от оперативните програми за периода 2021-2027 г. или от други национални или донорски проекти и програми, при актуализацията на програмата за реализация могат да бъдат идентифицирани допълнителни проектни идеи, които да бъдат финансирани с допълнителните ресурси. Допълнителни мерки, дейности и проекти/проектни идеи се включват в програмата или приложенията към нея само чрез обосновка на приноса им към постигането на целите и приоритетите на плана при спазване на принципа на интегриран подход.

Изготвеният актуализиран ПИРО се приема при условията и по реда за изработване и приемане на плана.

Наблюдение и оценка на ПИРО

Наблюдението на плана се осъществява в съответствие с разпоредбите на ППЗРР. Кметът на общината организира наблюдението на изпълнението на ПИРО чрез разработване на годишен доклад за всяка година от действието на плана. Съгласно изискванията на ЗРР, за изпълнението на всеки ПИРО се извършва последваща оценка не по-късно от една година след изтичането на периода на неговото действие. Последващата оценка включва:

1. оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите;
2. оценка на общото въздействие;
3. оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
4. изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

Според чл. 33 от ЗРР в средата на периода на действие на ПИРО се изготвя и междинна оценка, която включва следните елементи:

1. оценка на първоначалните резултати от изпълнението;
2. оценка на степента на постигане на съответните цели;
3. оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
4. изводи и препоръки за изпълнението на съответния документ.

1.4. СТРУКТУРА НА ПЛАНА ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА МОМЧИЛГРАД

Структурата на плана за интегрирано развитие на община Момчилград е изцяло съобразена с разпоредбите на чл. 13 от ЗРР и методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО 2021-2027 г., публикувани от МРРБ. Тя е изцяло в синхрон с най-добрите практики на стратегическото планиране на териториите.

Структурата на плана следва използвания методически подход при изготвянето му. Документът започва с представянето на резултатите от проведените социално-икономически и пространствени **анализи** на територията, които представят ситуацията в общината и очертават тенденциите в развитието ѝ до 2027 г. След това продължава с **оценка** и **изводи** от аналитичната част. На тяхна база е **формулирана визия** и са отправени **стратегически**

предложения (цели и приоритети за развитие на общината). Накрая са разписани основните **инструменти** за успешната реализация, вкл. наблюдението и оценката на плана. Неразделна част от документа са съпътстващите го **приложения**, изготвени в процеса на неговото разработване.

Избраният подход обуславя основните точки (съдържание на плана), които са както следва:

- Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на община Момчилград.
- Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво.
- Връзка на общината със съседните територии, които имат потенциал да влияят върху развитието ѝ.
- Синтезен SWOT анализ.
- Цели и приоритети за развитие за периода 2021-2027.
- Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност.
- Определяне на приоритетни зони за въздействие.
- Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие.
- Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия.
- Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО.
- Индикативна финансова таблица.
- Приложения.

1.4.1. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА МОМЧИЛГРАД

Анализът на икономическото, социалното и екологичното състояние, на нуждите и потенциалите за развитие е изготвен за територията на цялата община. Подробното описание на отделните аспекти от общинското развитие завършва с обобщени изводи, комбинация от проблеми и потенциали. Идентифицираните проблеми и потенциали са основа за извеждането на синтезен SWOT анализ, чиято цел е да открие най-важните моменти в историческото и съвременното развитие на общината. Обобщени са положителните и отрицателните характеристики в рамките на община Момчилград и прилежащия ѝ пространствен контекст – тенденциите на регионално, национално и европейско ниво.

Анализът поставя акцент върху географската, историческата и културната характеристика, проследени са закономерностите във функционално-пространственото развитие, социалното, икономическото и екологичното състояние в границите на община Момчилград. Подробно проучена е транспортната система, количествените и качествените измерения на електроенергийната, водоснабдителната и канализационната системи.

Административният капацитет на общината е представен като единство на възможности и ограничения за приложение на политики и изпълнение на проекти при взаимодействие между община Момчилград, неправителствения сектор и бизнеса.

Аналитичната част включва още описани на взаимовръзките с резултатите проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво. В табличен вид са открити взаимовръзките между двата анализа – на местно и на регионално ниво, позволяващи бързото им сравнение и показващи доколко община Момчилград се развива с темпото на региона.

На последно място, но не по важност е представена връзката на община Момчилград със съседните територии, които имат потенциал да оказват влияние върху местното развитие. Акцент в тази част са възможните общи проекти, които имат надобщинско ниво.

Изброените аспекти покриват разнообразието на общинското развитие и напълно съответстват на Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.

Разработването на анализа се базира на официална статистическа информация, становища от институции и стратегически документи в общината и региона, заедно с изводите от проведените публични дискусии и целеви анкети.

1.4.2. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ, ПРИОРИТЕТИ И МЕРКИ ЗА РАЗВИТИЕ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г.

Стратегическите предложения обхващат очертаването на визия за развитие до края на плановия период, формулирането на цели, приоритетни направления и мерките към тях. Основно предизвикателство е формулирането на аргументирани, изпълними и съответстващи на местните ресурси и специфика предложения. Използването на интегриран подход за планиране на регионалното и пространственото развитие изисква целите и приоритетите да бъдат съгласувани и да предвиждат взаимодействието с факторите, условията и потенциала за специфичното развитие на общината, мрежата от населени места и отделните сектори (индустрия, транспорт, екологична инфраструктура, туризъм и др.), залегнали в устройствените планове за развитие на територията. Към подхода се присъединяват и проследените обществени потребности и препоръки, заедно с насоките на стратегическите документи от по-високо ниво. Разгледаните аспекти са използвани за синтезирането на ключови теми. По този начин се постига синергичен ефект между резултатите на отделните приоритетни направления, като за осъществяването на дадена цел допринасят повече от един приоритет.

1.4.3. ОПИСАНИЕ НА КОМУНИКАЦИОННАТА СТРАТЕГИЯ, НА ПАРТНЬОРИТЕ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ФОРМИТЕ НА УЧАСТИЕ В ПОДГОТОВКАТА И ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО ПРИ СПАЗВАНЕ НА ПРИНЦИПИТЕ ЗА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ

Важен фактор при разработването на ПИРО е да се осигури прилагането на принципа за партньорство и сътрудничество.

В тази част от ПИРО се описва цялостния процес по разработването му – от определянето на заинтересованите страни и ангажирането им до създаването на активна комуникационна среда, в която да се обменят идеи и опит между хората.

Приложиха се и се предвиждат подходящите средства за споделяне на информация, представяне на ПИРО и съвместно действие между община Момчилград, кметовете на селата, културните институции, неправителствения сектор, представителите на бизнеса и експертния екип. Положителните контакти и комуникация, формирани по време на разработването на плана, следва да бъдат съхранени и продължени през следващите седем години.

1.4.4. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЗОНИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД ЗА УДОВЛЕТВОРЯВАНЕ НА ИДЕНТИФИЦИРАНИТЕ НУЖДИ И ЗА ПОДКРЕПА НА ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ И НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО С ДРУГИ ОБЩИНИ

На база на анализа на силните и слабите страни на общинската територия, както и на потенциалите за развитие са определени приоритетни зони за въздействие на територията на общината, в които основно ще бъде съсредоточено изпълнението на мерките, предвидени в програмата за реализация на плана. Това са пространствено обособени територии с определена характеристика и състояние на физическата среда, социална структура на населението и характер. Те са определени на базата на общи характеристики на определена територия или общи проблеми и потенциали за развитие. Целта на определянето на приоритетни зони за въздействие е постигане на максимален ефект с ограничените ресурси на Общината.

1.4.5. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД

Програмата за реализация на ПИРО има за задача на основата на целите и приоритетите за развитие на общината, залегнали в плана, да осигури вътрешната и външната съгласуваност на факторите на развитието и ресурсите за реализация на плана, като оптимизира възможностите за финансиране, институционална подкрепа и техническа помощ за изпълнение на плана. Програмата за реализация е финалният елемент от структурата на ПИРО и представлява конкретния начин за осъществяване на неговите стратегически предложения. Централно място заема списъкът с проекти, където са изброени, описани и обосновани отделните обекти и връзките между тях. Извършена е оценка на ориентировъчната им финансова стойност, избрана е управленска структура и са посочени заинтересованите партньори в реализацията на всеки проект. Включена е възможността за актуализация на Програмата за реализация, като част от цялата система за наблюдение, оценка и актуализация на плана. Основни компоненти на програмата за реализация са:

- Описание на прилагания интегриран подход и предвидените мерки и дейности за реализация на плана – по какъв начин са комбинирани отделните елементи на секторните политики на местно ниво, така че да доведат до постигане на целите, определени в стратегическата част.
- Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на програмата.
- Индикативната финансова таблица, която представлява общата финансова оценка на необходимите ресурси за реализация на най-значимите общински проекти. Прогнозираният общ финансов ресурс е разпределен между отделните приоритетни направления от стратегията на плана и поетите ангажменти по неговото изпълнение от страна на всички партньори в местното развитие при водещата роля на органите на местното самоуправление, подпомагани от общинската администрация.

Адекватното планиране на финансовата таблица е предпоставка за успешно и ефикасно управление на финансовите ресурси на общината. За тази цел бъдещите финансови средства са реалистично предвидени на основата на потенциала на община Момчилград да привлича и управлява средства от програмите на ЕС и други донорски програми.

1.4.6. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ

Климатичните фактори – глобалното затопляне, природните бедствия, както и рисковите територии, заемат важно място в разработваните концепции и стратегии за пространствено планиране на държавите в ЕС, върху управлението на водите, земята и природните ценности. Адаптирането на подходите в планирането на регионалното и пространствено развитие към глобалното затопляне на климата ще осигури запазването на екологичния комфорт в урбанизираните територии и намаляването на рисковете от природни бедствия. В тази част от ПИРО Момчилград е описана връзката между идентифицираните в анализите рискове и проблеми, формулираните цели и приоритети в стратегическата част на документа и посочените в програмата за реализация мерки за ограничаване на изменението на климата и за адаптация към вече настъпилите промени. Изпълнението на тези мерки е ресурсно обезпечено и обвързано със система от индикатори, позволяващи оценка на напредъка за периода на действие на плана, както и при извършване на междинна оценка или актуализация.

1.4.7. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА

Индикаторите за наблюдение и оценка са дефинирани съобразно смисъла и съдържанието на стратегическите цели и приоритетните области на стратегията. Системата от индикатори обединява два основни компонента – индикатори за резултат, проследяващи степента на изпълнение на целите, както и индикатори за продукт, измерващи ефектите от изпълнението на мерките в рамките на приоритетните области. Двата вида индикатори са въведени в следствие на предписанията от „Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.“.

Индикаторите са избрани в синхрон с наличната и регулярно поддържана информационна основа в България и наличните в община Момчилград. Така могат да бъдат посочени техни начални, междинни и целеви стойности. Инструментът ще бъде основно средство за изготвяне на годишните доклади за изпълнението на ПИРО, междинната и последващата оценка на плана.

По отношение на наблюдението и оценката на изпълнението на плана е разработена е система за наблюдение, оценка и актуализация, обвързваща функциите на участващите звена и времеви график за действие.

1.5. МЕТОДИ И ПРИНЦИПИ, ИЗПОЛЗВАНИ ПРИ ИЗГОТВЯНЕТО НА ПИРО

Приложеният методически подход и следваните принципи при разработването на плана са в пълно съответствие с нормативните изисквания, целите и приоритетите на социално-икономическото и пространственото развитие на общината, като интегрална част от ЮЦР. Планът е съобразен със специфичните изисквания за прилагане на нормативните документи, регламентиращи дейностите на местното самоуправление, териториалното устройство и опазването на околната среда. От методологическа гледна точка разработването на плана се

основава на „стратегическия подход“, „интегрирания подход“, „териториалния подход“, както и на „ориентирания към резултатите подход“. В рамките на разработването на ПИРО са приложени доказани теоретични постановки и методологически подходи за стратегическо планиране на устойчивото общинско развитие. Проучени и използвани са съвременните практики за подготовка на стратегически документи, изготвянето на комплексни анализи, синтезни оценки и прогнозиране на развитието съобразно наличните обстоятелства. Внимателно е подхотдено към инструментите за реализация на плана, изградени на основата на прилаганите европейски подходи, но и на реалните опит и умения за управление на проекти в българските общини, включително структурите на местното самоуправление, неправителствения и частния сектор. Подобен начин осигурява внедряването на съвременни идеи, но и способност за тяхната изпълнимост.

Принципи

- **Структурираност.** Плана за интегрирано развитие е съвкупност на смислово, функционално и хронологично свързани елементи. Използван е утвърдения метод за последователно надграждане на първоначален анализ, синтезирани оценки, обоснована стратегия и оперативни инструменти за реализация.
- **Интегрираност.** Изследванията и изводите на ПИРО касаят разнообразните социални, икономически, екологични, културни и управленски проявления на местното развитие.
- **Точност.** Приложените анализи се основават преобладаващо на официална статистическа информация. Използвани са данните от текущата статистика на НСИ, както и други официални източници – ДБТ, ОДЗ, ОПУ и оператори на комунални услуги и др. Същият принцип е използван и при дефинирането на системата от индикатори, с оглед на нейната реална приложимост и резултатност.
- **Публичност.** Активният контакт и обмен на идеи със заинтересованите страни е ръководен принцип във всички дейности от обхвата на ПИРО. Съвместно са проследени характеристиките на общината, идентифицирани са проблемите и потенциалите, формулирани са стратегическите предложения и са положени основите за сътрудничество с оглед на реализацията на ПИРО.

2. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА МОМЧИЛГРАД

2.1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЩИНАТА

2.1.1. ПРИРОДОГЕОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА

Географско местоположение и достъпност

Община Момчилград се намира в Южна централна България (в Южен централен регион за планиране), Област Кърджали. Общинският център – гр. Момчилград – е разположен на около 10 км южно от областния център – гр. Кърджали. В южна посока, на около 35 км общината има връзка с Р Гърция, посредством ГКПП „Маказа – Нимфея“.

Територията на общината попада изцяло в обхвата на Източните Родопи, като с нейната обща площ от 358,12 км² тя е една от средните административно-териториални единици в областта. Територията ѝ съставлява 11,16% от площта на област Кърджали, което я поставя на четвърто място (от общо 7 общини) по площ в рамките на областта.

Общините, с които граничи, са Кърджали, Крумовград, Кирково и Джебел.

През общината преминава част от трасето на паневропейски транспортен коридор №9, свързващ Северна Европа с Александруполис, Р Гърция. Този път свързва България и Гърция, както осигурява и връзката на Момчилград с областния център – гр. Кърджали.

Основните пространствени делители на територията са пътищата, част от републиканската и общинска пътна мрежи, но техните трасета са предопределени от природно-географските условия в общината.

Релеф и полезни изкопаеми

Релефът на общината е ниско планински и хълмист. Средната надморска височина е около 450 м. Най-високата точка е връх Стърмни рид (960 м), а най-ниската е при яз. „Студен кладенец“ (225 м)

Територията на общината Момчилград не се отличава с големи залежи на полезни изкопаеми. Около с. Звездел има наличие на оловно-цинкова руда. Регистрирани са и значителни находища на полускъпоценни камъни – опал, ахат и др.

Климат

Община Момчилград попада в континентално-средиземноморската климатична област, която се характеризира с мека зима и топло до горещо лято. Средната годишна температура в района е 13°C, а количеството на валежите е в интервала 150-200 мм/м².

Води

Водното богатство на територията е изразено чрез притоците на р. Арда. През община Момчилград преминава р. Върбица – един от най-големите притоци на р. Арда – и р. Нановишка. Изградени са още язовири и микроязовири, които имат местно значение за водоснабдяването в района и развитието на спортен риболов.

Почви

В района преобладават канелени горски почви, които се характеризират с маломощен хумусен слой (между 2 и 4% хумусно съдържание). Те са подходящи за отглеждане на интензивни култури като слънчоглед, тютюн и трайни насаждения.

По поречиата на реките са разпространени алувиално-ливадните почви, характеризиращи се с добро плодородие, но развитието на ерозионните процеси не позволяват пълноценното използване на този потенциал.

2.1.2. НАСЕЛЕНИЕ, СЕЛИЩА И ИКОНОМИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА

Население

Динамиката на населението на общината се характеризира с постоянно нарастване до преброяването през 1965 г. в синхрон с националните тенденции. Следващите 20 години (до 1985 г.) се наблюдава задържане му на едно ниво, докато в България продължава да се увеличава. През 1992 г. отново тенденциите се синхронизират – само че този път населението намалява. Сравнявайки данните от последните две преброявания в България – през 2001 и 2011 г. – се отчита спад с 5,57% на населението, живеещо в общината. Това са 957 д.

Положителното е, че последните години населението остава на относително стабилно ниво и дори леко се увеличава. По последни официални данни на Националния статистически институт за 2019 г. на територията на общината живеят 16 314 души.

Естественият прираст, обаче е трайно по-неблагоприятен спрямо стойностите на областно и национално ниво, като през 2019 г. неговата стойност е -4,6‰, спрямо -3,6‰ (за област Кърджали) и -6,7‰ (за България).

Селища

Селищната структура на общината е формирана от мрежа от населени места, която се състои от 1 град (Момчилград) и 48 села. По-голямата част от тях са с население под 100 души, а 2 от тях са обезлюдени и нямат жители. В същото време в селата живеят 51% от населението на общината, докато останалите 49% са концентрирани в гр. Момчилград. Това изправя пред предизвикателство Общината да предоставя качествени социални услуги за всички по населени места.

Таблица 1. Населени места в община Момчилград

с. Ауста	с. Звездел	с. Обичник	с. Сенце
с. Багрянка	с. Каменец	с. Пазарци	с. Синделци
с. Балабаново	с. Карамфил	с. Пиявец	с. Соколино
с. Биволяне	с. Конче	с. Плешинци	с. Сярци
с. Врело	с. Кос	с. Постник	с. Татул
с. Върхари	с. Кременец	с. Прогрес	с. Чайка
с. Горско Дюлево	с. Лале	с. Птичар	с. Чобанка
с. Груево	с. Летовник	с. Равен	с. Чомаково
с. Гургулица	с. Манчево	с. Ралица	с. Чуково
с. Девинци	с. Момина сълза	с. Садовица	с. Юнаци
с. Джелепско	гр. Момчилград	с. Свобода	
с. Друмче	с. Нановица	с. Седефче	
с. Загорско	с. Неофит Бозвелиево	с. Седлари	

По-големите села в общината са: Груево (730 д.), Соколино (506 д.), Звездел (462 д.) и Нановица (450 д.).

Икономическа характеристика

Местоположението на община Момчилград, почвените характеристики, климатичните фактори и икономическите дейности, които се развиват в нея, по-скоро я характеризират като **индустриална община, в която обаче е добре развит и сектора на услугите.**

Място и роля на община Момчилград в областта

Приносът на община Момчилград към социално-икономическото развитие на областта е малък сравнявайки избрани показатели.

Определянето на гр. Момчилград като център от 4-то ниво в йерархичната система от градове-центрове, предложена в АНКПР, го класифицира към групата на малките градове, които имат микрорегионално значение за територията на съседните общините.

Таблица 2. Място и роля на община Момчилград в областта по избрани показатели

Показател	За общината	Дял от областта (%)	Общо за областта
Територия (км ²)	358,12	11,16%	3209
Население (2019 г., НСИ)	16 314	10,31%	158 204
Гъстота на населението (д./км ²)	45,55	-	49,30
Регистрирани в БТ безработни лица към 31.12.2018 (д., НСИ, ДБТ)	551	9,59%	5 745
Коефициент на безработица, 2018 (%)	8,1	-	8,9
Произведена продукция, 2018 (хил. лв.)	92 378	6,69%	1 380 140

Източник: по данни на НСИ, ДБТ-Момчилград, Агенция по заетостта, собствени изчисления

2.1.3. ИСТОРИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Историческа характеристика

Историческото развитие на общината отразява забележителната древна история на Родопите, където различни епохи са завещали значимо културно наследство. Наследството и идентичността на община Момчилград е ценна и неразделна част от наследството и идентичността на Родопите.

Именно тук е свещената планина на траките, които в продължение на векове създават и изграждат своята култура. Общината пази тракийското наследство, представено от голяма концентрация на скални светилища и гробници. През вековете на Античността регионът става част от проспериращата римска провинция Тракия. Османските векове променят архитектурата на селищата и религията на значителна част от хората, което предопределя запазеното и до днес съжителство на християни и мюсюлмани. В началото на XX век регионът е освободен и отново става част от българската държава. Следващите две десетилетия са свързани с активно строителство и стопанско развитие, но и с две световни войни, в които българската държава е сред победените. В Момчилград се заселват множество бежански семейства от Беломорска Тракия. След Втората световна война общината увеличава своето население и се индустриализира.

Общината пази следите на **тракийската култура**. Цялата община Момчилград изобилства от изсечени в скалите ниши с ритуално предназначение, ритуални камъни, жертвеници и гробници. Сред тях се открояват **култовият център „Татул“** край едноименното село, **скалното светилище в местността „Харман Кая“** край село Чобанка, както и **шарапаната** (скална винарна) край село Врело – издялано в скалите място за производство на вино.

През I век регионът е включен в пределите на Римската империя. Най-важният град по пътя е бил Максимианополис – днешната Гюмюрджина (Комотини). За пръв път земите в пределите на днешната община Момчилград стават български през първата половина на **IX**

век. През втората половина на XIV век управлява българският севастократор Момчил, водил първите сражения с османските нашественици и станал легендарен символ на балканските борби за свобода. В община Момчилград също са съхранени знаци на Средновековието. В землището на село Пазарци са разположени руините на средновековната **крепост „Асара“** от XI-XII век. Две големи кули са маркирали крепостта, а в една от тях са разкрити жилищни помещения и параклис. При археологическите проучвания са намерени и множество християнски артефакти – икона, медальони и кръстове.

През **османската епоха** Момчилград (тогава Мастанли) е важно селище, в което през XIX има установена администрация, изграден конак и джамия. Строителството на църкви и тяхната духовна роля отбелязват българското възраждане през XIX век.

Новата епоха в историята на региона настъпва повече от 30 години след формирането на Княжество България през 1878 г. Момчилград е освободен на 4 ноември 1912 г. В град Момчилград може да се посетят костница на загиналите местни жители през Руско-турската война и Балканските войни, както и паметник на генерал Никола Генов – командир на Кърджалийския отряд, освободил Западна Тракия през ноември 1912 г.

След 1912 година в общинския център е установена българска администрация. Малкото дотогава селище постепенно се разраства и придобива чертите на български и европейски град. През 1934 г. градът получава съвременното си име. Няколко години след Освобождението, Мастанли получава своите най-важни културни и образователни институции – читалището е от 1926 г., а първото българско училище е от 1927 г.

Най-значимите години на строителство са **20^{те} и 30^{те} години**. През 1927 година Момчилград се сдобива със своя първи устройствен план, съответстващ на тогавашното българско градоустройство. През 1936 година градът е електрифициран. По това време Момчилград става квартира на 10^{та} пехотна родопска дивизия, заради което са изградени казарми в края на 30^{те} години.

Между двете световни войни градът получават своята градска архитектура със солидни жилищни и обслужващи сгради, сред които се открояват старите джамии и новите църкви. Една от забележителностите на Момчилград е **църквата „Св. Цар Борис“** (1938-1939 г.), отличаваща се с високата си камбанария.

След 1944 г., в Момчилград се развиват селското стопанство и промишлеността. Изграждат се многофамилен жилищен комплекс, нови образователни и здравни обекти, промишлени предприятия. В града се обособяват промишлени структури по протежението на жп линията. Увеличението на населението между 1946 и 1985 г. достига 223% – от 3 143 д. до 10 166 д.

Културно наследство, бит и културна инфраструктура

Културното наследство на община Момчилград се представя от археологически обекти, като преобладава наследството от траките – скални ниши, шарапани и гробници. Шарапаната в землището на село Чобанка се състои от два скални басейна, свързани с улей. Предполага се, че и двата басейна са се използвали за производство на вино през VIII век пр. Хр. В землището на село Обичник е разположена тракийска крепост. Епохата на средновековието е изразена от останки на средновековно селище край село Чобанка, на средновековни крепости край село Пазарци и село Седефче. Повече следи от Средновековието са съсредоточени в землището на село Седлари – средновековно селище, некропол и църква.

С национално значение е груповата недвижима културна ценност „Култов център – Татул“, която включва 8 отделни обекта.

Таблица 3. Груповата културна ценност „Култов център – Татул“

Обект	Статут	Разположение
Скални дискове	Деклариран през 1987 г.	Южния край на село Татул
Средновековна крепост	Деклариран през 1987 г.	0,2 км южно от махала „Кая Башъ“, село Татул
Средновековен некропол	Деклариран през 1987 г.	0,2 км югоизточно от махала „Халка Тарла“, село Татул
Средновековно селище	Деклариран през 1987 г.	0,2 км югоизточно от махала „Халка Тарла“, село Татул
Скални ниши	Деклариран през 1989 г.	0,4 км югоизточно от махала „Вежица“, село Татул
Скално светилище	Деклариран през 1989 г.	Махала „Кая Башъ“, село Татул
Плосък некропол	Обявен през 2007 г.	Възвишение Харманджик
Надгробна могила	Обявен през 2007 г.	Хълм Елтепе

Историята на комплекса в Татул започва още през XIX век пр. Хр. Акцентът са две каменни гробници, разположени на оформения като пресечена пирамида връх на каменист хълм. От формите на гробниците, околното пространство, изградените стълбища, ниши за дарове и дълбок свещен кладенец е видно, че светилището е било посветено на знатен и почитан тракиец. Още по-забележителното е, че светилището е посещавано в продължение на повече от две хилядолетия, което се потвърждава от откритията на археологическите разкопки през 2004-2005 г. Според тях, през XIII-XII век пр. Хр. земетресения ограничават ролята на светилището. Следващите векове то отново се използва като в периода IV-III век пр. Хр. се сдобива с масивна каменна стена, изградена с прецизно оформени камъни без спойка. След това е изграден храм-мавзолей, впечатляващ с размерите си. Той е с правоъгълна форма и също е изграден от каменни блокове без спойка. Комплексът при Татул се различава от обичайната практика на тракийските погребения – изграждането на погребални могили. Изграждането на гробници на хълм, показва, че светилището е било свързано с култа към Слънцето и е имало много важно значение. То е надхвърляло границите на тракийските земи, както е видно от намерените дарове. През римската епоха, светилището запазва своята роля и са изградени допълнителни сгради, вече с ломен камък и хоросан. По времето на Източната римска империя, мястото променя своето предназначение и е трансформирано в частно имение/крепост с нови стопански постройки. Последните доказателства за използването на комплекса са от XII век. Сред изследователите на тракийската култура съществува хипотезата, че на Татул е бил погребан митичният Орфей – възможно обяснение за голямата значимост на светилището.

В обобщение, в община Момчилград има **значимо количество от недвижимото културно наследство на траките**. Освен това, са налични следи от римската цивилизация, Средновековието, османската епоха, Третото Българско царство. Запазените културни ценности са много важен елемент от местната идентичност и потенциали за развитие. Следва да се подчертае, че **тракийското наследство е подходяща сфера за формиране и развитие на междуобщински партньорства (особено с община Крумовград)**. Всичко това посочва нуждата от проучване на състоянието на обектите, актуализиране на списъците с културните

ценности, прилагане на програми и реализиране на проекти за тяхното опазване и представяне. Разнообразието от културно наследство е представено в следващата таблица.

Таблица 4. Обекти на културното наследство в община Момчилград

Населено място/ Землище	Обекти на културното наследство
Село Ауста	Скален гроб
Село Чобанка	Голяма концентрация на тракийско наследство – скални ниши, шарапани, жертвеник; Средновековно селище
Село Чуково	Скални ниши
Село Друмче	Скални ниши
Село Обичник	Тракийска крепост
Село Пазарци	Средновековна крепост
Село Равен	Концентрация на тракийско наследство – скални ниши, скални гробници
Село Седефче	Късноантична и средновековна крепост
Село Седлари	Праисторически селище и могила; Средновековни църква, некропол и селище
Село Татул	Култов център Татул – групов културна ценност с национално значение
Село Върхари	Селищна могила
Село Звездел	Светилище

Източник: Община Момчилград

Читалища

Традиционни, а често и най-важните културни средища в българските общини са читалищата, част от тях с богат библиотечен фонд. На територията на община Момчилград функционират 7 (седем) читалища.

Таблица 5. Читалища в община Момчилград и състояние на сградния им фонд

Наименование на читалището	Населено място	Състояния
Нов живот – 1926 г.	град Момчилград	Масивна сграда в добро състояние
Алеко Константинов – 1952 г.	село Звездел	Сградата е в отлично състояние
Никола Й. Вапцаров – 1952 г.	село Нановица	Сградата е в добро състояние
Христо Смирненски – 1974	село Равен	Сградата е в добро състояние, ремонтирана е през 2010 г.
Народно читалище – Единство	село Груево	Няма информация
Ястреб-2014	село Соколино	Няма информация
Христо Смирненски-1952	село Неофит Бозвелиево	Няма информация

Източник: Община Момчилград

Музеи

В град Момчилград е уредена музейна сбирка, разположена в читалище „Нов живот“. Музейната сбирка е създадена през 1969 г., с което представлява най-старата музейна дейност в област Кърджали. Представени са археологически и етнографски артефакти, редом с експозиция на минерали. В община Момчилград може да се посети и етнографски музей на открито, разположен в махала „Батковци“ (село Звездел).

Културен календар

Историческото развитие на община Момчилград е предопределило и нейния съвременен културен календар – съчетание на християнски и мюсюлмански празници, заедно с националните празници, бележити дати от историята на България и разнообразни инициативи за представяне и насърчаване на творчествата – музика, изобразително изкуство, театър и други. В общината ежегодно се честват Великден и Коледа, Рамазан Байрам и Курбан Байрам, като се представя местния бит, свързан с тези празници.

Част от културния календар на общината е традиционната среда на момчилградчани „Момчилград винаги в сърцето ми“. По традиция тя се провежда през последната седмица на месец юли и в програмата ѝ се включват множество спортни и културни прояви.

През есента в град Момчилград се организира панаир. При светилището край село Татул се провежда и музикален фестивал „Нощта на Орфей“.

2.1.4. ФУНКЦИОНАЛНА СТРУКТУРА, СЪСТОЯНИЕ НА СЕЛИЩНАТА МРЕЖА И ВРЪЗКИ СЪС СЪСЕДНИТЕ ТЕРИТОРИИ

Преобладаващите земи на територията на община Момчилград са гори (близо 50% по данни от ОУПО Момчилград).

Земеделските земи са около 42%, като над половината от тях не се обработват и реално техният потенциал не се използва. Отчасти това се дължи на природно-географските характеристики на общината, които не позволяват развитие на интензивно земеделие.

Селищната мрежа в общината е развита около транспортните коридори, съставени от републиканската и общинска пътни мрежи. Пространствената структура на селищна мрежа е дисперсна, като това се обуславя от природно-географските условия. Населените места са съвкупност от различни махали и отделни жилищни сгради „разхвърлени“ неравномерно по територията на всяко землище. Планинският релеф е в основа на този начин на формиране на жилищните зони.

Общият баланс на територията, според предвижданията на ОУПО Момчилград е представен в следващата таблица.

Таблица 6. Общ баланс на територията на община Момчилград в хектари

Баланс на територията	Площ на проектни елементи	
	ха	в %
1. Урбанизирани територии, в т.ч.		
1.1. Жилищни функции	1410,6	3,94%
1.2. Общественообслужващи функции	2,20	0,01%
1.3. Смесени функции	140,80	0,39%
1.4. Производствени дейности	160,3	0,45%
1.5. Складови дейности	33,3	0,09%
1.6. Рекреационни дейности, вилни зони	24,9	0,07%
1.7. Озеленяване, паркове и градини в т.ч. гробищни паркове	96	0,27%
1.8. Спорт и атракции	2,1	0,01%
1.9. Комунално обслужване и стопанство	3,5	0,01%
2. Земеделски територии, в т.ч.:		

Баланс на територията	Площ на проектни елементи	
	ха	в %
2.1. Обработваеми земи - ниви	4321,2	12,07%
2.2. Обработваеми земи -трайни насаждения	674,6	1,88%
2.3. Необработваеми земи	8942,4	24,97%
2.4. Земеделски територии с възможна смяна на предназначението	1261,4	3,52%
3. Горски територии, в т.ч.:		
3.1. Гори	5446,1	15,21%
3.2. Горски земи	12418,8	34,68%
4. Водни площи	632,5	1,77%
5. Транспорт и комуникации	215,1	0,60%
6. Техническа инфраструктура	26,2	0,07%
ОБЩА ПЛОЩ	35812	100,00%

Източник: ОУПО Момчилград (предварителен проект), община Момчилград

Предвижданията в ОУПО, с които следва ПИРО да бъде синхронизирано, за да може да подпомогне реализацията им са следните:

- В близост до всяко населено място или махала, или селищно образувание се предвиждат територии с възможност за смяна на предназначението на земята.
- При пътните възли, при входовете и изходите от населените места, се предвиждат терени със смесена функция, като целта е да се осигури възможност за строителство на различни сгради във функционално отношение (обществени – хотели, мотели, бензиностанции, жилищни, производствени или складови).
- Увеличаване на терените на гробищните паркове.
- На север от гр. Момчилград, в близост до път I-5 е предвидена зона за смесени функции (Смф), в която следва да се привличат инвеститори от страната и чужбина.
- В най-северната част и в близост до път I-5 е предвидена зона за строителство на мотели, хотели, заведения за обществено хранене и други (Ов).
- Около жп линията се предвижда зона за смесени функции – производство, бизнес, настаняване и други подобни
- Край с. Птичар е предвидена вилна зона. Според ОУПО „селото е в планината, с уникална природа, спокойно и тихо място, до р. Върбица, близко до път I-5 и жп. линията, което дава възможност за развитие на туризма – малки семейни хотели, къщи за гости с автентичен местен вид.“ Там се цели привличането на туристи с чист въздух, красива природа и автентична атмосфера.

2.1.5. ИЗВОДИ ОТ ОБЩАТА ХАРАКТЕРИСТИКА

Проблеми

- Липсват полезни изкопаеми;
- Пречки пред развитието на интензивно земеделие – ниско хумусно съдържание в почвите, силно разчленен релеф;

- Водните ресурси на територията на общината са ограничени;
- Липса на актуализиран списък на културното наследство;
- Значителен брой неконсервирани и неекспонирани археологически обекти.

Потенциали

- Наличие на залежи на полускъпоценни камъни;
- Използване на паневропейски коридор №9 за привличане на инвестиции и посетители;
- Разнообразие на традиции и бит, свързани с живота на християните и мюсюлманите;
- Богато културно наследство от периода на траките;
- Голям процент горски масиви, които могат да бъдат използвани;
- Подходящи условия за развитие на животновъдството;
- Реализация на идеите, заложи в ОУПО;
- Чист атмосферен въздух.

2.2. СЪСТОЯНИЕ НА РЕГИОНАЛНАТА И МЕСТНАТА ИКОНОМИКА

Икономиката на община Момчилград не функционира в затворена системата, а като част от общата икономика на страната. Местните икономически показатели оказват влияние върху тези на областно и национално ниво и обратното. Това дава възможност, чрез анализ, да се открият силните, местни икономически страни, които имат най-голям дял в общата икономика. Ключовите характеристики, които се проследяват, са свързани с развитието на икономиката и жизнения стандарт на жителите на община Момчилград. От друга страна, общото състояние на икономиката в България оставя своя отпечатък върху местната такава.

За да се открие тази неразривна връзка, са изследвани няколко ключови макроикономически показателя на национално ниво. Това са:

Брутен вътрешен продукт (БВП) – индикаторът се използва за измерване стандарта на живот в страната, чрез остойностяване на всички произведени стоки и услуги. Колкото по-висок БВП има страната, толкова е по-силна икономиката и има по-висок стандарт на живот населението.

Реален ръст на БВП – чрез него се измерва икономическия растеж. Той се измерва в процентно изменение на БВП спрямо даден базисен период.

Средногодишна инфлация – представлява постоянното и цялостно покачване на цените, което означава постоянен спад в покупателната способност на парите.

Ниво на безработица – НСИ измерва коефициента (нивото) на безработица като отношение на броя на безработните спрямо броя на икономически активните лица.

Преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ) – индикаторът отразява потока от чуждестранни инвестиции към страната. Наричан още „чуждестранни преки инвестиции“. Може да се каже, че колкото е по-голям той, толкова повече страната е по-привлекателна за чужди инвеститори.

2.2.1. ОБЩИ ТЕНДЕНЦИИ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ В СТРАНАТА

Общото макроикономическо развитие на България в последните 10 години е белязано от световната икономическа и финансова криза и възстановяването от нея.

Проследявайки динамиката на БВП по текущи цени, през годините се отчита непрекъснат растеж (с изключение на 2013 г.) в абсолютни стойности. Това обаче не е достатъчно за реален ръст на българската икономика. Всъщност е точно обратното, реално БВП все още не е достигнал предкризисните си нива, като само в периода 2012-2013 се наблюдава задържането на неговото реално ниво. През останалите години се отчита устойчив спад следствие на инфлацията и други фактори.

Размерът на ПЧИ също се задържа на сравнително еднакви стойности, но отчитайки инфлацията и други макроикономически показатели, реално чуждестранните инвестиции намаляват.

След период на дефлация (която често е свързана със забавянето на икономиката), последните години (2017-2019) се отчита увеличаващо се средногодишно ниво на инфлация.

Последиците от изминалата криза могат да се проследят и с нивото на безработица в страната, което в периода 2010-2014 е над 10%, докато в последните години устойчиво намалява и през 2019 г. достига до исторически ниски нива от 4.2%.

Тези фактори – ниска безработица, намаляващи ПЧИ, растяща инфлация и намаляващ реално БВП – се отразяват и на местните икономики и население, чиито доходи от такси, продажби, труд и други източници на приходи се увеличават, но в същото време често покупателната им способност намалява. Много ниските нива на безработица от своя страна оказват пряко влияние върху възможността за привличане на нови инвестиции и големи работодатели в българските общини, които трудно ще намират кадри за обезпечаване на трудовия процес.

Тази линия на развитие, характерна за българската икономика, определя и ограниченията и възможностите за развитие пред община Момчилград.

Таблица 7. Основни макроикономически показатели на националната икономика за периода 2009-2019 година

Основни макроикономически показатели - реален сектор	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
БВП в текущи цени (производствен метод) - млн. лв.	73 147	74 407	80 682	82 209	81 919	83 857	89 333	95 092	102 308	109 695	118 669
Реален ръст на БВП на годишна база - %	3	-1	-2	0	0	-2	-4	-4	-4	-3	-3
Средногодишна инфлация - %	2.5	3.0	3.4	2.4	0.4	-1.6	-1.1	-1.3	1.2	2.6	2.5
Коефициент на безработица (15 + години) - %	6,8	10,3	11,3	12,3	12,9	11,4	9,1	7,6	6,2	5,2	4,2
Преки чуждестранни инвестиции в страната - млн. евро	20 442	22 114	21 645	21 951	23 340	21 582	23 163	23 509	24 475	24 920	-

Източник: НСИ

2.2.2. ОБЩИ ТЕНДЕНЦИИ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ В РЕГИОНА НА НИВО 2

Общите тенденции и изводи за икономическото развитие в региона на ниво 2 са изведени в Интегрираната териториална стратегия за развитие на Южен централен регион (обхващаща областите Кърджали, Пазарджик, Кърджали, Смолян и Хасково). В ПИРО Момчилград са изведени само по-важните от тях, а именно:

- Неравномерното разпределението на населението по области ще продължи и през 2035 г. Населението в област Кърджали ще е 50,1% от това на региона, докато в област Смолян ще е само 6,3%. **Още по неравномерно ще бъде разпределението на населението по общини и по отделни селища.**
- Прогнозите до 2035 г. показват, че населението в региона ще намалява и застарява.
- Регионът е на едно от водещите места по ниска безработица, като само Югозападният има по-добри показатели.
- Регионът има водеща позиция в първичния сектор в национален мащаб.
- Територията на ЮЦР попада в обхвата на два от туристическите райони – Тракийски (с основна специализация в културния и винен туризъм) и Родопски (с основна специализация планински и селски туризъм).
- За новия програмен период усилията в областта на туризма трябва да се насочат към създаване на регионален продукт – зимни спортове, язовирите – зони за рекреация и спорт, магята на Родоп – маршрутен и алтернативен туризъм, история в пластове – долината на тракийските царе, паметта на Априлци, Кърджалиската „Света гора“, Очарованието на розата, по пътя на Бакхус – вината на Тракия, традиции и обичай – Родопа пее и др.
- По показател „чуждестранни преки инвестиции“ регионът е на трето място след ЮЗР и ЮИР.
- Основната част от болничните заведения в региона и леглата в тях са концентрирани в гр. Кърджали.
- На територията на региона функционират редица индустриални и технологични зони, предимно около Кърджали.
- Стойността на генерирания БВП в абсолютни стойности нараства, вкл. и показателят „БВП на човек от населението“. Но и по тези показатели се наблюдават дисбаланси между отделните области.

2.2.3. ОБЩИ ТЕНДЕНЦИИ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ В ОБЛАСТ КЪРДЖАЛИ

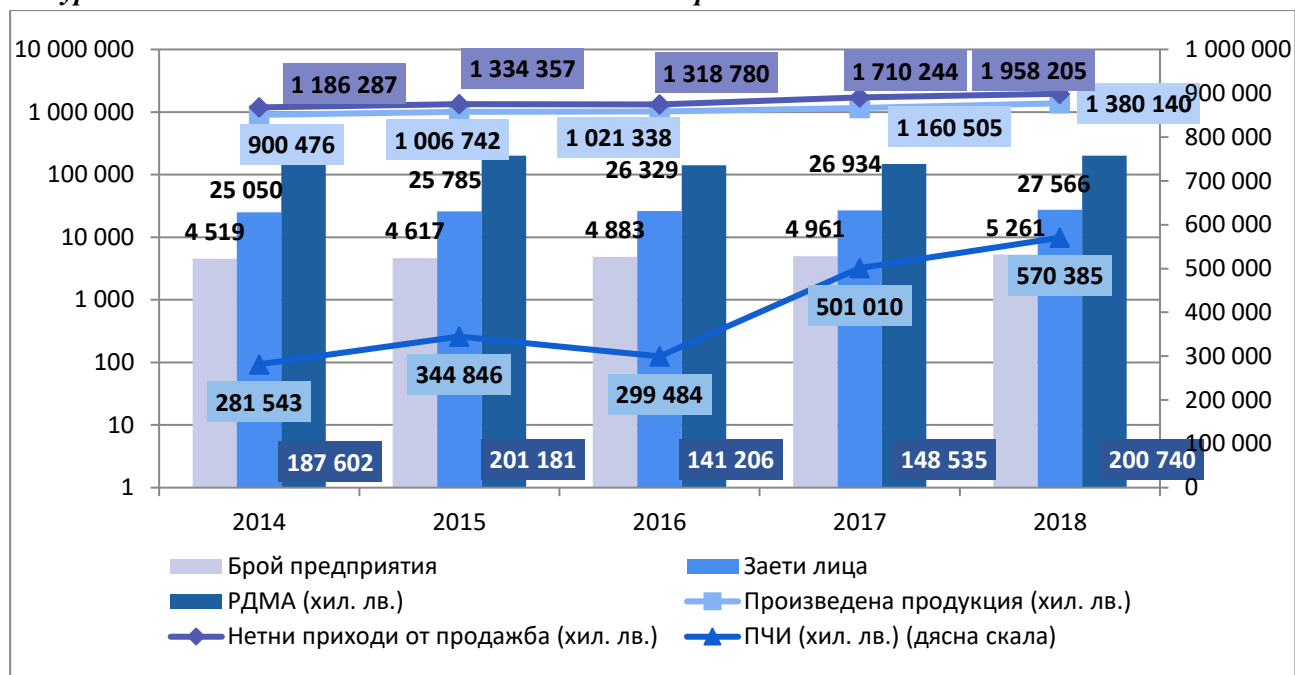
Изследвайки процесите на областно ниво в периода 2014-2018 година, може да се заключи, че те следват националните тенденции в периода на действие на ОПР на Момчилград за периода 2014-2020 година. Наличните данни за последните години показват увеличение на продукцията, която генерират предприятията от нефинансовия сектор в област Кърджали. Като за 2018 година спрямо 2014 г. увеличението на произведената продукция е с над 50%.

Общият брой на нефинансовите предприятия, които произвеждат тази продукция също се увеличава през последните години и през 2018 г. е 5 261.

В същото време разходите за придобиване на ДМА (РДМА) след кризата намаляват до 2016 г., а след това бележат възстановяване и през 2018 г. те вече надвишават пред кризисните нива и достигат 200 740 хил. лв.

Тенденцията за повишаване на заетите на национално ниво в областта също е ясно изразена – броят на заетите лица трайно се увеличава (нивото на увеличение за 2018 г. спрямо 2014 г. е 10%).

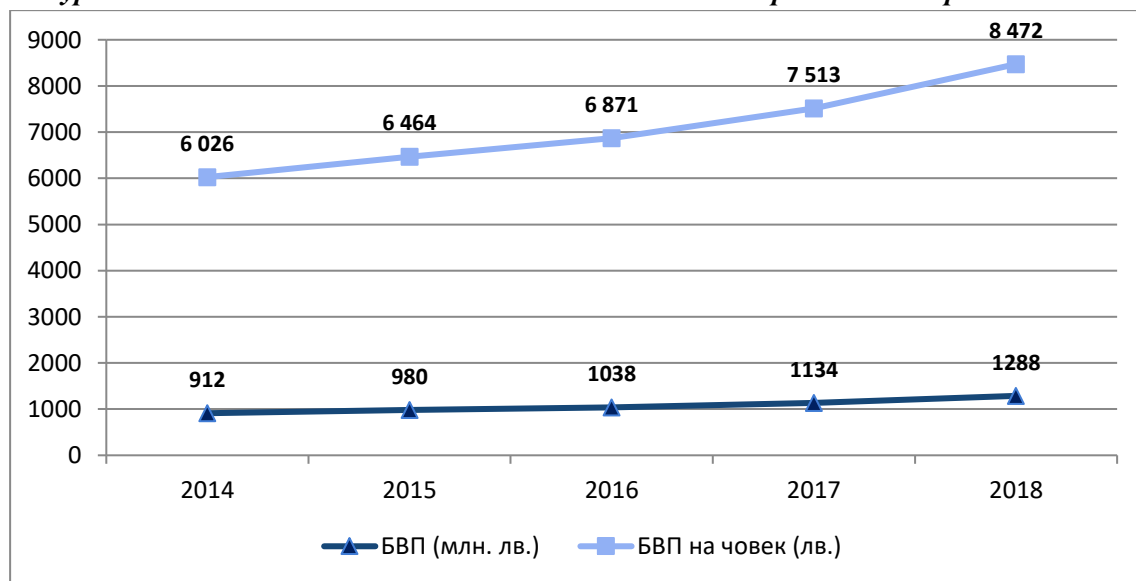
Фигура 3. Развитие на областната икономика за периода 2014-2018 година

Източник: НСИ

Анализът на БВП на областта показва постоянен растеж, който през последните години е с бързи темпове. Това се отразява положително и на показателя „БВП на 1 човек“, чиито стойности се увеличават с 40% за периода 2014-2018 година. Вероятно принос за това има и увеличаващия се брой заети лица в икономиката на областта – 10% за същия период.

Фигура 4. БВП и БВП на човек от население за област Кърджали за периода 2014-2018

Източник: по данни на НСИ

Анализът на данните показва, че областната икономика бързо се възстановява от последствията от глобалната финансова и икономическа криза.

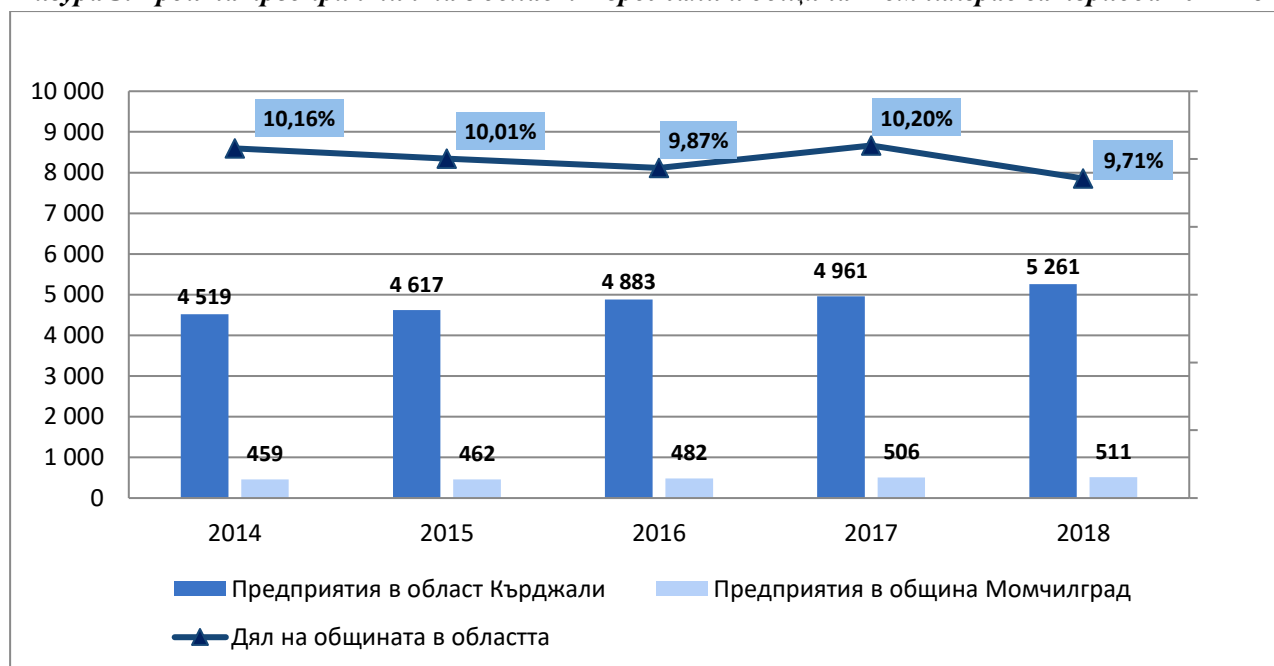
2.2.4. РАЗВИТИЕ И ПРИНОС НА ОБЩИНСКАТА ИКОНОМИКА ЗА ОБЛАСТ КЪРДЖАЛИ

Близостта на общината до областния център – гр. Кърджали, определянето ѝ като „средно урбанизирана“ (съгласно методиката на ОИСР и ЕК), преминаването на значими транспортни коридори, неминуемо оказват влияние върху местната икономика и нейния принос към областта.

Този принос е проследен чрез сравняване на основни икономически показатели на областно и общински нива. В същото време по този начин има възможност да се прецени доколко изводите, направени в ИТСР на Южния централен регион на ниво 2, се отнасят за община Момчилград.

За разглеждания период (2014-2018 г.) **броят на предприятията** в община Момчилград се **увеличава с над 11% или с 52 броя**. Така през 2018 година на територията на общината оперират 511 нефинансови предприятия. Въпреки това увеличение, общият дял на предприятията към областта спада, защото темпът на растеж в областта е по-голям, но може да се обобщи, че **предприятията в общината съставляват средно около 10% от всички за областта**.

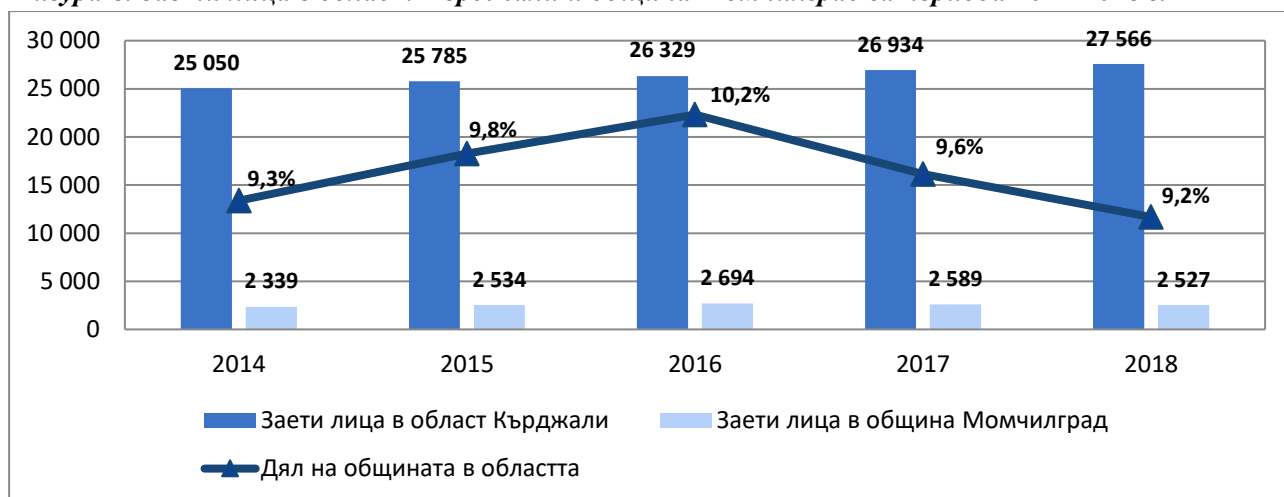
Фигура 5. Брой на предприятията в област Кърджали и община Момчилград за периода 2014-2018

Източник: по данни на НСИ

Динамиката на заетите в предприятията през годините затвърждава отчасти икономическия растеж в общината и в областта. Броят на заетите има трайна тенденция за увеличение в област Кърджали (10%), докато в община Момчилград се наблюдава по-различно развитие – от 2014 г. до 2016 г. заетите се увеличават, а след това започват спад в броя им. Въпреки това заетите лица в общината са се увеличили с 8% спрямо базовата 2014 г. Намаляването на броя на заетите в общината закономерно води до **намаляващ принос по отношение на заетостта в областта (9,2% за 2018 г.)**.

Фигура 6. Заети лица в област Кърджали и община Момчилград за периода 2014-2018 г.

Източник: по данни на НСИ

По отношение на стойността на произведената продукция в община Момчилград в периода 2014-2016 се отчитат известни колебания в стойността ѝ, докато в област Кърджали растежът е постоянен. Въпреки това за целия период 2014-2018 г. процентът на увеличението на продукцията е сходен за двете административни нива. Дори в община Момчилград растежът е с 0,4% (53,7%) повече от този на областта (53,3%). Данните показват, че останалите общини също са в период на растеж, който е малко по-висок от този на Момчилград. Поради тази причина **делът на произведената в общината продукция намалява своя принос към областната икономика** и през 2018 г. той е само 6,7%.

Фигура 7. Произведена продукция в област Кърджали и община Момчилград за периода 2014-2018

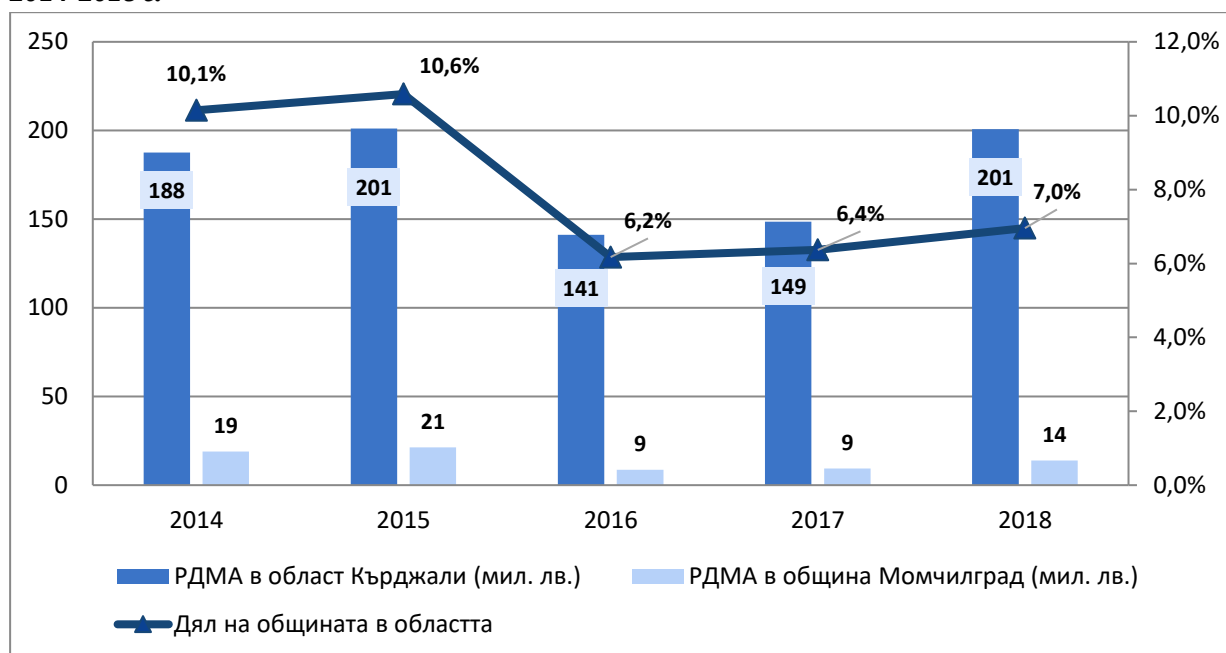

Източник: по данни на НСИ

РДМА са един от показателите, с които се характеризира инвестиционната активност на предприятията във всички сектори на икономиката.

Следва да се отбележи, че в периода 2016-2018 г. **разходите за придобиване на ДМА**, съответно инвестициите, силно намаляват и в община Момчилград, и в област Кърджали. В следващия период (2017-2018 г.) се отчита известен ръст при инвестициите. Разглеждайки целия период може да се обобщи, че РДМА са се увеличили със 7% в област Кърджали, докато в Момчилград **спадът е осезаем – 26,7%**. Това показва известна предпазливост у стопанските субекти да инвестират в общината, което намалява и приноса към областната икономика, чиито спад с 3% за периода 2014-2018 година.

Фигура 8. Разходи за придобиване на ДМА в област Кърджали и община Момчилград за периода 2014-2018 г.

Източник: по данни на НСИ

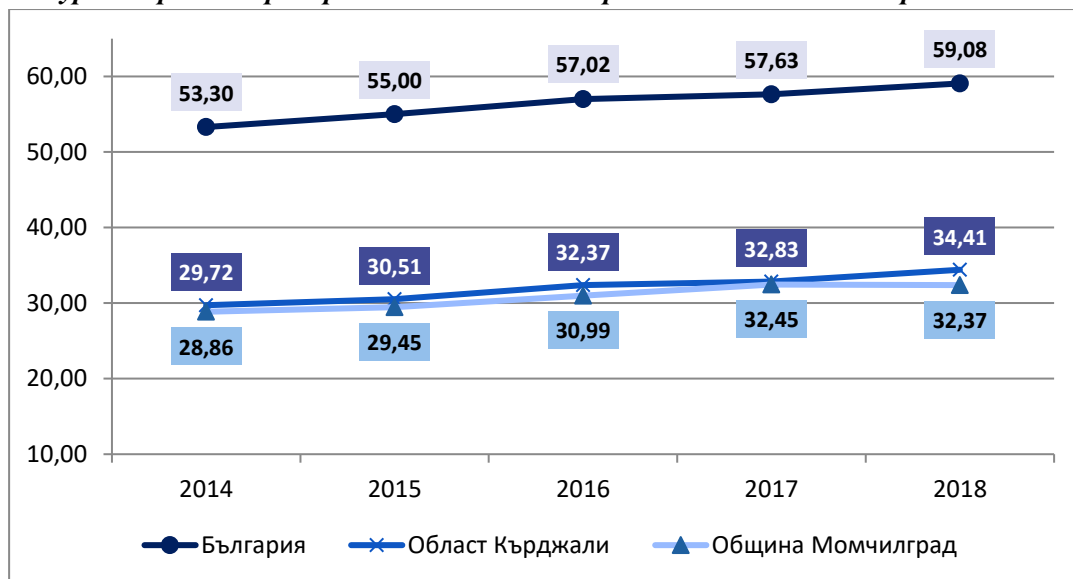
2.2.5. СТРУКТУРА И ДИНАМИКА НА ОБЩИНСКАТА ИКОНОМИКА

Подходът, използван за тази част от анализа, включва проследяване на динамиката на ключови икономически показатели и сравняването им с областта и България. Това дава възможност да се проследи развитието на икономиката на община Момчилград в периода 2014-2018 година. На следващо място се анализира тази динамика по отношение на основните сектори – аграрен (селско и горско стопанство), индустриален и този на услугите. Допълнително всеки сектор е разгледан по-обстойно, за да се открият неговите специфики за община Момчилград. Проследяването на всеки от секторите на местната икономика позволява да се открие кой от тях оказва най-силно влияние върху нея и се очаква да продължи да го прави или има потенциал да бъде „двигател“ за растеж. Състоянието на секторите е проследено чрез броя на предприятията в тях, заетите лица, обема на произведената продукция и генерираните приходи.

Брой на предприятията на 1000 души

През 2014 г. на 1000 човека от общината се падат по 28,86 предприятия. Следствие на възстановяването на местната икономика в общината, през 2018 г. показателят вече е 32,37 предприятия на 1000 д. **Стойностите на показателя са съизмерими с тези за областта, но все още са почти 2 пъти по-ниски от средните за страната.**

Фигура 9. Брой на предприятия на 1000 д. на различните административни нива

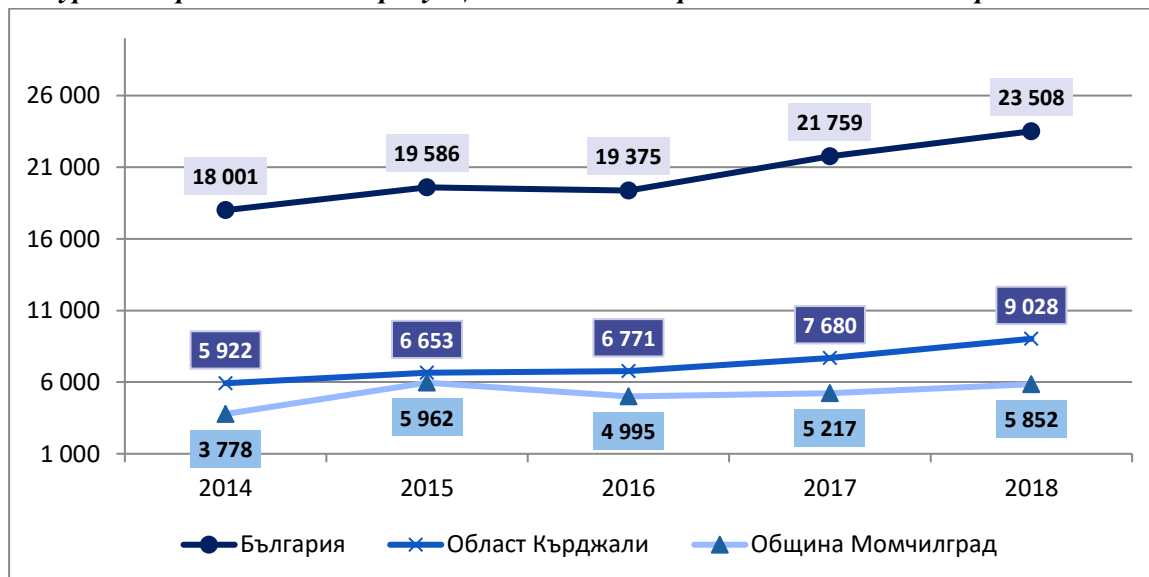

Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления

Произведената продукция на 1000 души

В изследвания период стойността на произведената продукция в общината има спадове и възходи. Положителна черта на показателя е, че от 2016 г. се наблюдава тенденция за растеж. Въпреки това, намаляващото производство се отразява и на този показател, който след 2015 г. се отдалечава от нивата за област Кърджали. Допълнително, произведената продукция на 1000 души е трайно по-ниска от стойностите на национално ниво. Благоприятното е, че разликите намаляват – от близо 6 пъти (през 2014 г.) до 4 пъти (през 2018 г.).

Фигура 10. Произведената продукция на 1000 д. на различните административни нива

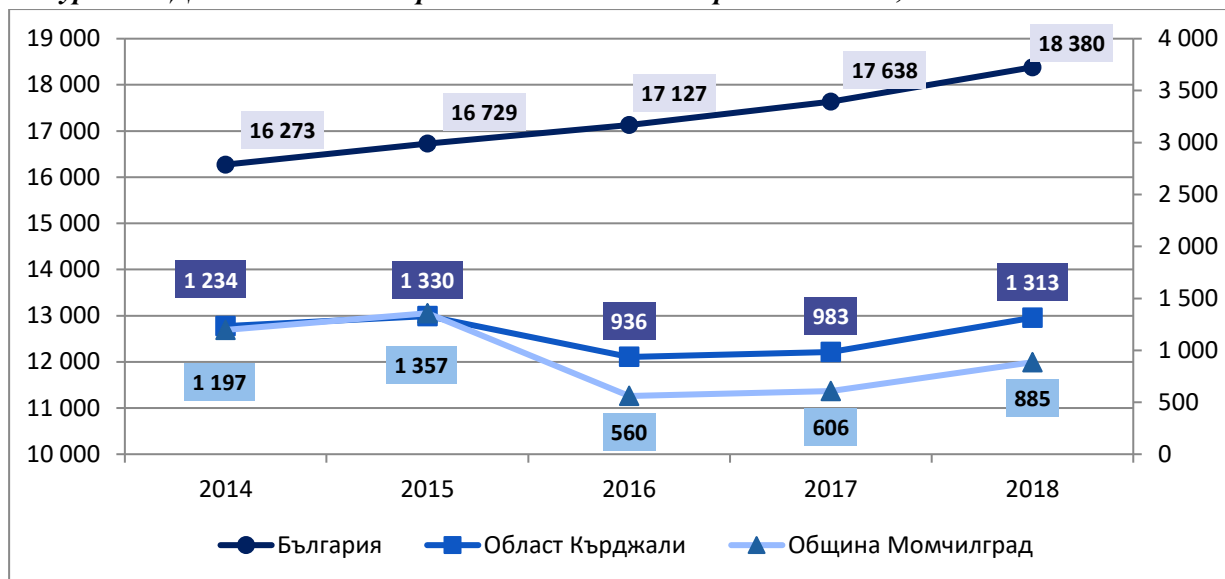

Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления

Разходи за ДМА на 1000 души

РДМА на 1000 д. от населението на общината значително отстъпват от стойностите на национално ниво, а след 2015 г. и на областно. Това е индикатор, че местният бизнес не отделя достатъчно финансови ресурси за инвестиции за подобряване на съществуващите и/или създаване на нови производствени мощности.

Фигура 11. РДМА на 1000 д. на различните административни нива, в хил. лв.

Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления

Разпределение на предприятията

Общият брой на предприятията в общината непрекъснато се увеличава за периода 2014-2018 година. В същото време няма съществени изменения в разпределението им по основните икономически сектори, т.е. общата стопанска „картина“ в община Момчилград не се променя. Доминират предприятията в сектора на услугите, следвани от тези в индустрията. Най-незначителен е дялът на предприятията в аграрния сектор.

Таблица 8. Динамика и разпределение на предприятията по икономически сектори в община Момчилград за периода 2014-2018 г.

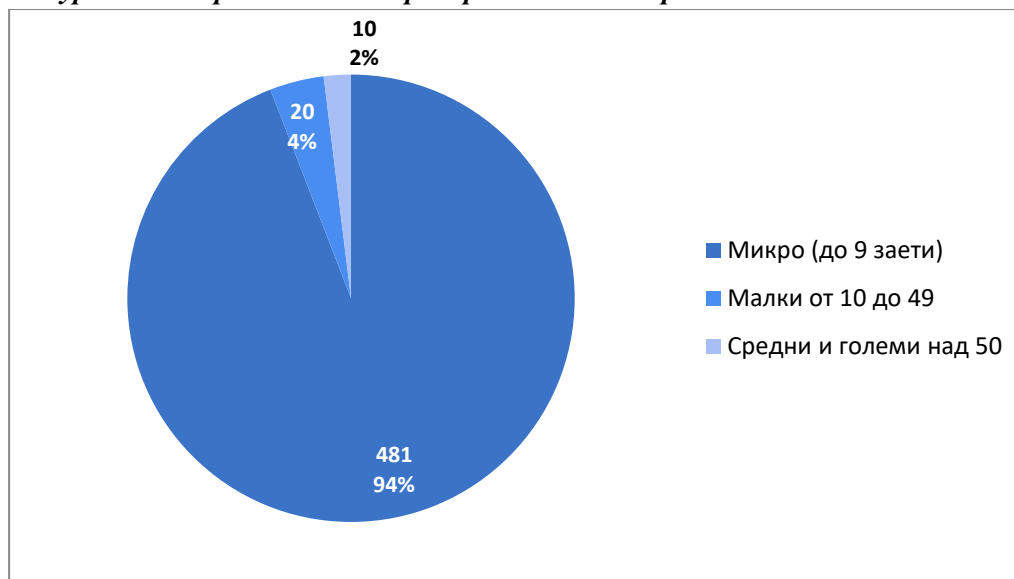
Предприятия	2014		2015		2016		2017		2018	
	бр.	%	бр.	%	бр.	%	бр.	%	бр.	%
Селско, горско и рибно стопанство	11	2,4	14	3,03	19	3,94	20	3,95	16	3,13
Индустрия*	80	17,43	69	14,94	73	15,15	79	15,61	79	15,46
Услуги*	365	79,52	376	81,39	384	79,67	402	79,45	411	80,43
Общо	459	100	462	100	482	100	506	100	511	100

Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления.

*Забележка: в стойностите на показателите не са включени икономическите дейности, за които данните са конфиденциални, съгласно Закона за статистиката.

Разпределението на предприятията по броят на заетите в тях през 2018 година показва, че най-голям е броят на микропредприятията (до 9 заети), като техният брой през 2014 година е 435. След непрекъснатото им увеличение, през 2018 г. те достигат 481. На следващо място са малките предприятия (от 10 до 49 заети), които са 20 през 2018 г., при 16 пет години по-рано. В община Момчилград към 2018 г. оперират и 10 средни и големи предприятия, при 8 броя през 2014 г.

Фигура 12. Разпределение на предприятията по броя за заетите в тях за 2018 г.

Източник: по данни на НСИ

Анализът на предприятията показва, че в микро и средните предприятия са ангажирани 70% от трудещите се в общината, като съотношението е приблизително равномерно – по 35% във всеки тип. Останалите работещи полагат труд в малките и големи предприятия. Това показва, че **микро и средните предприятия имат значителна роля в местната икономика.**

По отношение на произведената продукция също се наблюдава приблизително еднакъв принос на отделните групи предприятия към общинската икономика. В този смисъл **местната икономика може да устои на по-големи икономически сътресения**, тъй като те няма да засегнат по-голяма част от компаниите, съответно и хората.

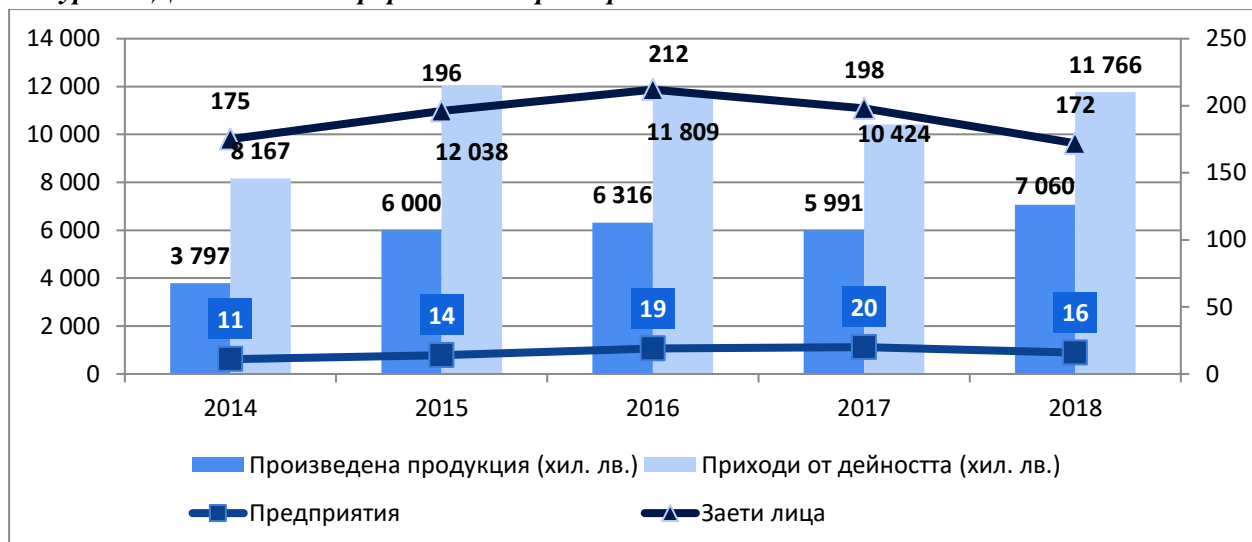
2.2.6. РАЗВИТИЕ НА ПЪРВИЧНИЯ СЕКТОР НА ИКОНОМИКАТА

Традиционният за района, първичен сектор допринася незначително към местната икономика. Това се отнася както за произведената от него продукция, така и за заетостта, която ангажира. Към 2018 г. в сектора оперират 20 предприятия, които осигуряват заетост на 172 души.

Упадането на сектора се дължи най-вече на характерното за района тютюно-производство, което след влизането на България в ЕС трябва да се подчинява на множество регулации и не се субсидира от европейските фондове. Поради тази причина в общината са направени агрохимични анализи на почвата, за да се проучи какви култури могат да се отглеждат на различните територии и те да заместят засаждането на тютюн. Експериментално в различни райони се засяват овощни дръвчета, за да се проверят условията за създаване на овощни градини като алтернатива на тютюна. Но ще отнеме време преди земеделието да се върне към добрите си години, преди засаждането на тютюневите насаждения.

Животните се отглеждат предимно за собствени нужди и нямат стопанско значение за общинската икономика.

Фигура 13. Динамика на аграрния сектор в периода 2014-2018 година

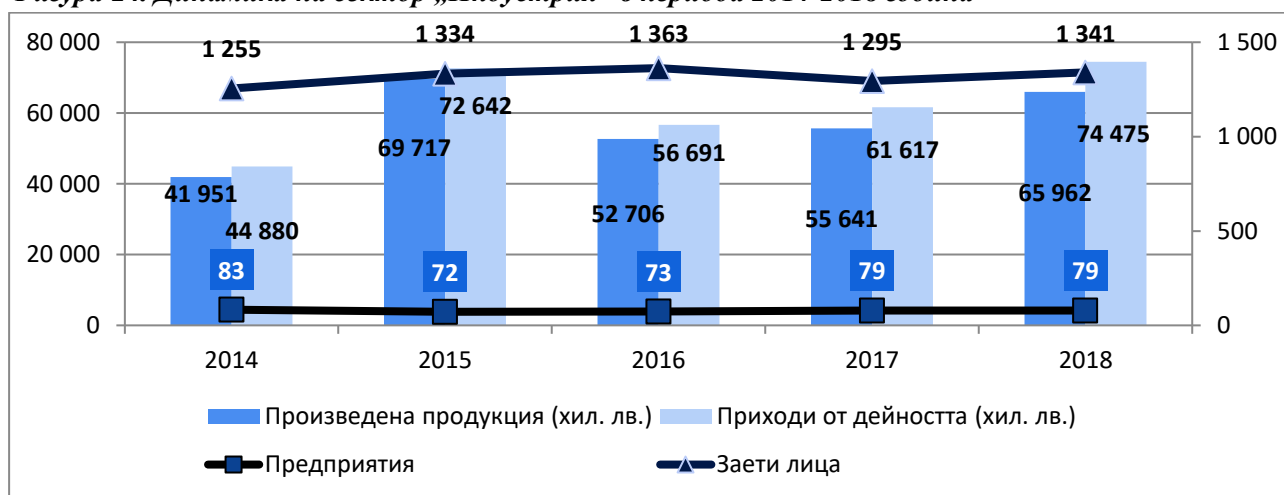
Източник: по данни на НСИ

2.2.7. РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР „ИНДУСТРИЯ“

В индустриалния сектор на община Момчилград оперират **79 предприятия (около 16% от всички)**, без да се отчитат икономическите дейности, за които данните са конфиденциални), които произвеждат **71% от продукцията на територията** и са отговорни за **52% от генерираните приходи на всички стопански субекти за 2018 г.** За периода 2014-2018 година общият брой на предприятията плавно се увеличава, но заетостта в тях се задържа на почти идентични нива.

Официалните данните отчитат, че **кризата силно е засегнала сектора и произведената продукция и приходите от нея все още не могат да достигнат нивата от 2015 г.**

Фигура 14. Динамика на сектор „Индустрия“ в периода 2014-2018 година

Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления

Забележка: в графиката не са отразени данните за дейностите „производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“, за които информацията е конфиденциална..

Най-много предприятия от сектора са концентрирани в **преработващата промишленост (63% от всички в сектора)**. Те произвеждат близо една трета (30%) от продукцията в цялата община и имат **структуроопределяща роля** за развитието на Момчилград. Предприятията в нея са предимно от хранително-вкусовата и шивашката промишленост. Преработвателните предприятия ползват като суровини продуктите от

селското стопанство, а леката промишленост – предимно текстилни суровини от внос или произвеждани извън региона. **Добивната промишленост от 2016 г. не се развива**, въпреки че общината има значителни залежи на минерални ресурси.

В областта на **строителството** са регистрирани 29 предприятия на територията на общината. Те са отговорни за една трета (33%) от всички приходи в общината и ангажират близо една пета (19%) от всички работещи. Строителните дейности силно се влияят от икономическата обстановка в страната и са едни от първите засегнати при икономическа криза. В същото време са **структуроопределящи** за икономиката на община Момчилград. Това поставя в риск от затваряне част от стопанските субекти, при потенциална икономическа криза следствие на пандемията от коронавирус. Тези предпоставки могат да доведат до рязко покачване на нивото на безработица в общината.

Може да се обобщи, **че индустриалният профил в община Момчилград е фокусиран върху преработващата промишленост и строителството.**

2.2.8. РАЗВИТИЕ НА СЕКТОРА НА УСЛУГИТЕ

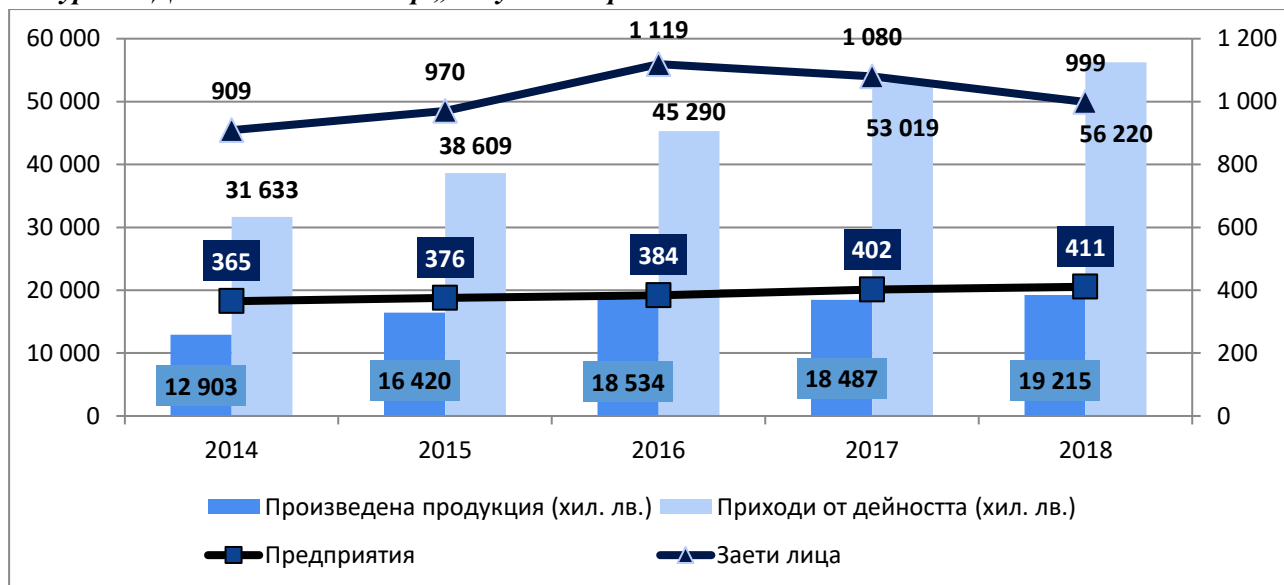
Секторът на услугите в общината Момчилград в периода 2014-2018 г. бележи ръст на предприятията. Заетите в тях, обаче следват по-различна тенденция. До 2016 година се наблюдава ръст на заетите в сектора, а след това постоянен спад. Като цяло заетостта в сектора за периода 2014-2018 г. се е увеличила с близо 10%.

В разглеждания период още се отчита постоянно увеличение на стойността на произведената продукция и приходите от дейностите в сектора. През 2018 г. **предприятията в сектора са предоставили (произвели) услуги на стойност 19 215 хил. лв., което е ръст от 49% спрямо 2014 г. Приходите от продажби също се увеличават и през 2018 г. достигат 74 475 хил. лв., което е ръст със 78% спрямо 2014 г.**

Към 2018 г. **броят на предприятията в сектора на услугите съставлява 80% от всички**, което според редица класификации отговаря на икономика на услугите. В същото време обаче, **произведената продукция е 21%**, при 71% за вторичния сектор. По отношение на приходите, данните показват ефективността на труда в сектора на услугите, защото за 2018 г. приходите от него съставляват 39% от всички за общината, при 52% – за индустриалния.

Увеличаващият се брой на фирмите, опериращи в сектора е индикатор и за по-високата предприемаческа инициатива в община Момчилград, поради факта, че по-голямата част от предприемачите започват именно дейности свързани с услуги.

Фигура 15. Динамика на сектор „Услуги“ в периода 2014-2018 година

Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления

От сектора с най-голяма представителност са отраслите „търговия“ (43% от всички стопански субекти – 222 бр.), „хотелиерство и ресторантьорство“ (10% – 52 бр.), „транспорт и складиране на площи“ (7% – 34 бр.) и „други дейности“ (7% – 34бр.). Останалите дейности са по-слабо представени, а дейностите „създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ данните са конфиденциални.

Предприятията в сферата на **търговията и ремонтните дейности** през 2018 г. имат **приходи на стойност 41 181 хил. лв.**, което е **29% от всички приходи в общината**. В тях са се трудили 467 служителя – 18% от всички работещи в Момчилград.

Следващата по значимост икономическа дейност в сферата на услугите е **„хотелиерството и ресторантьорството“**, в която са включени дейностите на местата за настаняване. А те имат пряко отражение върху **развитието на туризма в общината**. За 2018 година **приходите от дейността са близо 2,9 млн. лв.** (или 2% от целия сектор) и в нея са заети 161 души.

По-детайлен преглед на дейностите на **местата за настаняване (над 10 легла)**, които са длъжни да предоставят отчети за своята дейност пред НСИ, обаче очертава малко по-различна ситуация, която следва допълнително да се анализира.

Първо, **световната криза се е отразила на приходите от нощувки в общината, които спадат близо два пъти и все още са в процес на възстановяване.**

Второ, в периода 2014-2018 година се регистрира **непрекъснат спад на пренощуващите лица**. Намалението на нощуващите се дължи на българите, докато чужденците имат сравнително постоянно присъствие.

Трето, сравнявайки данните за реализираните нощувки и пренощуващите лица се откроява **тенденция за много къс престой в общината – средно 1,65 дни**. Това показва, че нощуващите предимно са „уикенд“ туристи или просто преминаващи през общината към друга дестинация.

Положителното в сектора е, че броят на местата за настаняване не се променя през годините, което не създава допълнителна опасност за ниската използваемост на настанителната база.

Следва да се подчертае, че при реализирани почти 2,9 млн. лв. **приходи** от всички предприятия в сферата на „хотелиерството и ресторантьорството“, **едва 354 хил. лв. са от дейността на местата за настаняване** (или 12,2%). Може да се обобщи, че **туризмът не е структуроопределящ отрасъл за общината**, въпреки че има много предпоставки да се включи още по-успешно във „визитката“ на общината.

Таблица 9. Дейност на местата за настаняване в община Момчилград (2014-2019 г.)

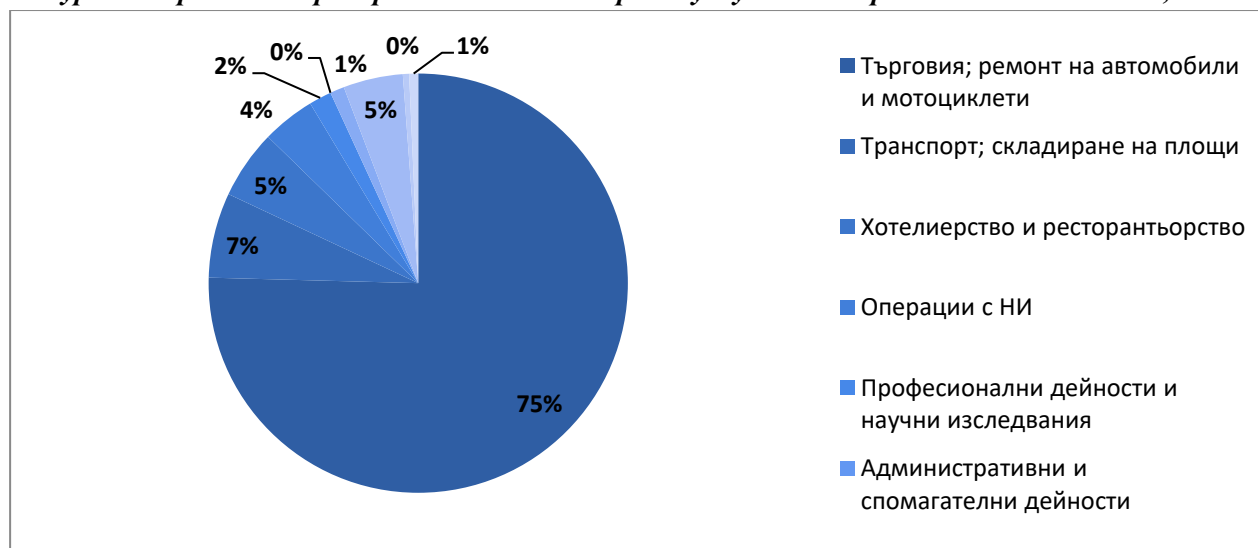
Показатели	Мерна единица	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Места за настаняване	Брой	4	4	4	4	4	4
Легла	Брой	117	107	117	107	107	107
Легладенонощия	Брой	39 959	39 055	38 762	38 411	39 004	39 024
Стаи	Брой	72	63	68	68	68	60
Реализирани нощувки	Брой	17 696	8 858	13 575	12 310	10 822	10 156
в т.ч. от чужденци	Брой	1 710	1 940	3 369	3 220	..	2 932
Пренощували лица	Брой	9 031	7 723	7 440	6 644	5 860	6 142
в т.ч. чужденци	Брой	1 574	1 769	1 892	1 795	1 432	1 809
Приходи от нощувки (лв.)	Лева	685 887	535 562	372 096	330 900	312 569	353 583
в т.ч. от чужденци	Лева	100 807	128 414	98 195	..	..	94 302
Използваемост на леглоденонощията	Процент	44,3	22,7	35,0	32,0	27,7	26,0

Източник: НСИ

Забележка: „..“ – конфиденциални данни.

Дейностите по **транспорт и складиране на площи** през 2018 г. **имат приходи на стойност 3 583 хил. лв.**, което е 3% от всички приходи в общината. По отношение на генерираните приходи от дейността тази дейности изпреварват по значимост хотелиерството и ресторантьорството. В транспортно-складовите дейности в общината са ангажирани 70 служителя.

Фигура 16. Принос на предприятията в сектора на услугите по приходи от дейността, 2018 г.

Източник: по данни на НСИ

Таблица 10. Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия по икономически дейности (A21) в община Момчилград за 2018 г.

По икономически дейности (A21)	Предприятия		Приходи от дейността		Произведена продукция		Заети лица	
	Брой	%	Хил. лв	%	Хил. лв	%	Брой	%
Общо	511	100%	143 066	100%	92 378	100%	2 527	100%
Селско, горско и рибно стопанство	16	3%	11 766	8%	7 060	8%	172	7%
Добивна промишленост	-		-		-		-	
Преработваща промишленост	50	10%	27 737	19%	26 659	29%	873	35%
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	..		..		..		..	
Доставяне на води; Канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	-		-		-		-	
Строителство	29	6%	46 738	33%	39 303	43%	468	19%
Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети	222	43%	41 181	29%	7 916	9%	467	18%
Транспорт, складиране и пощи	34	7%	3 583	3%	3 383	4%	70	3%
Хотелиерство и ресторантьорство	52	10%	2 896	2%	1 701	2%	161	6%
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	..		1 618	1%	1 590	2%	27	1,07%
Операции с недвижими имоти	6	1%	2 237	1,56%	932	1,0%	18	0,71%
Професионални дейности и научни изследвания	19	4%	950	0,66%	826	0,9%	38	1,50%
Административни и спомагателни дейности	8	2%	..		159	0,2%	14	0,55%
Образование	7	1%	599	0,42%	..		41	1,62%
Хуманно здравеопазване и социална работа	23	5%	2 514	1,76%	2 189	2,4%	122	4,83%
Култура, спорт и развлечения	6	1%	263	0,18%	168	0,2%	..	
Други дейности	34	7%	379	0,26%	351	0,4%	41	1,62%

Източник: по данни на НСИ

Забележка: .. – конфиденциални данни; „-“ – няма случай

2.2.9. ИЗВОДИ

Проблеми

- Икономиката е съсредоточена само върху три основни отрасли – търговия, строителство и преработваща промишленост;
- Намаляващ брой заети и разкриване на нови работни места;
- Спад в РДМА – индикатор за инвестиции в местната икономика;
- Недостатъчно развити туристически дейности.

Потенциали

- Стабилен темп на увеличаване на приходите от дейността на компаниите;
- Повишаване ефективността и производителността в предприятията;
- Нарастваща предприемаческа активност – увеличен брой на малките и микро фирми;
- Развитие на животновъдството като част от аграрния сектор;
- Използване възможностите на МИГ за развитие на частен бизнес в областта на селското стопанство.

2.3. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНА СФЕРА И ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ

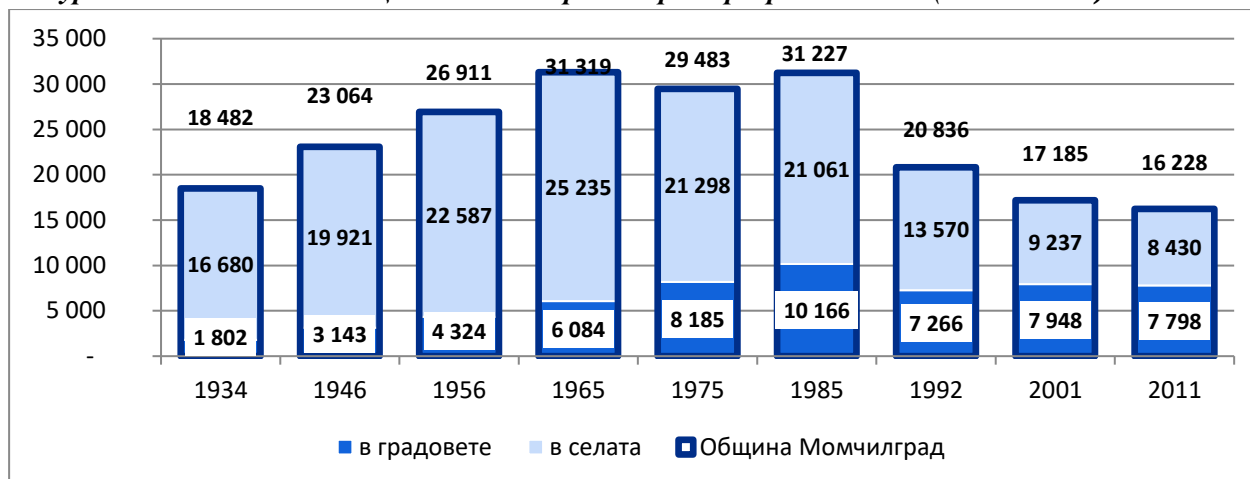
2.3.1. ДЕМОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА И ТЕНДЕНЦИИ

Общо население при преброяванията

Динамиката на населението в община Момчилград през годините е повлияна от историческите и демографските процеси в страната ни и тя е доста по-различна от обичайното за страната – увеличение до преброяването през 1985 г. и след това спад. За общината е характерно постоянно увеличаващото се население, регистрирано при всяко преброяване от 1934 г. до 1965 г. В следващия период, до 1975 г. има лек спад и отново възход до 1985 г., когато населението в общината наброява 31 277 души. Следващите три национални преброявания (1992 г., 2001 г. и 2011 г.) отчитат постоянна загуба на население. Този процес води до обезлюдяване на част от селата в Момчилград и през 2011 г. селата без нито един жител са Сярци и Юнаци, а с. Манчево има само 1 жител.

Друга специфична характеристика за общината Момчилград е делът на живеещите в селата в общината. Дори и след индустриализацията на България отношението не се променя драстично и към 2011 г. живеещите в общинския център са едва 49%, докато за други общини в страната процентът достига до 60-70%.

Фигура 17. Население на община Момчилград според преброяванията (1934-2011 г.)

Източник: по данни на НСИ

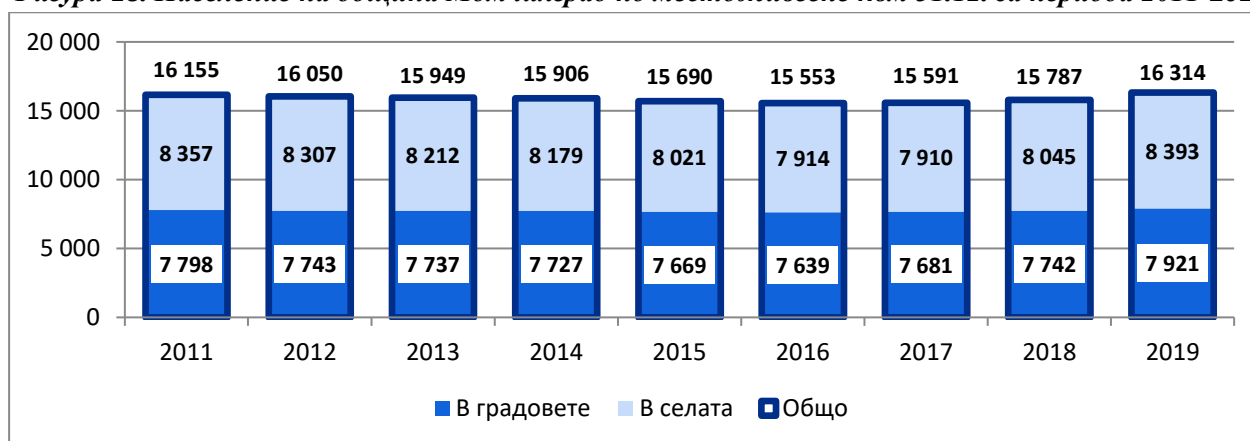
Забележка: Броят на населението в общината, населените места и селищните образувания е в съответствие с административно-териториалното деление на страната към 01.02.2011 година.

Годишно население към 31.12. на съответната година

Положителна характеристика на населението на Момчилград е, че след 2011 г. се наблюдава неговото задържане в общината и дори леко увеличение. За периода 2011 г. до 31.12.2019 г. то е 159 души, а само за периода на действие на ОПР (2014-2019) увеличението е с 408 души.

Анализът на данните показва, че **процесите на обезлюдяване в страната слабо засягат община Момчилград**. Ако настоящите тенденции се задържат общината ще има устойчив демографски потенциал, който да се използва за по-доброто ѝ икономическо и социално развитие. Следва да се отбележи, че задържането на населението се дължи главно на високия механичен прираст, който едва ли ще продължи дълго време, поради общото намаляване на населението в страната.

Фигура 18. Население на община Момчилград по местоживееие към 31.12. за периода 2011-2019 г.

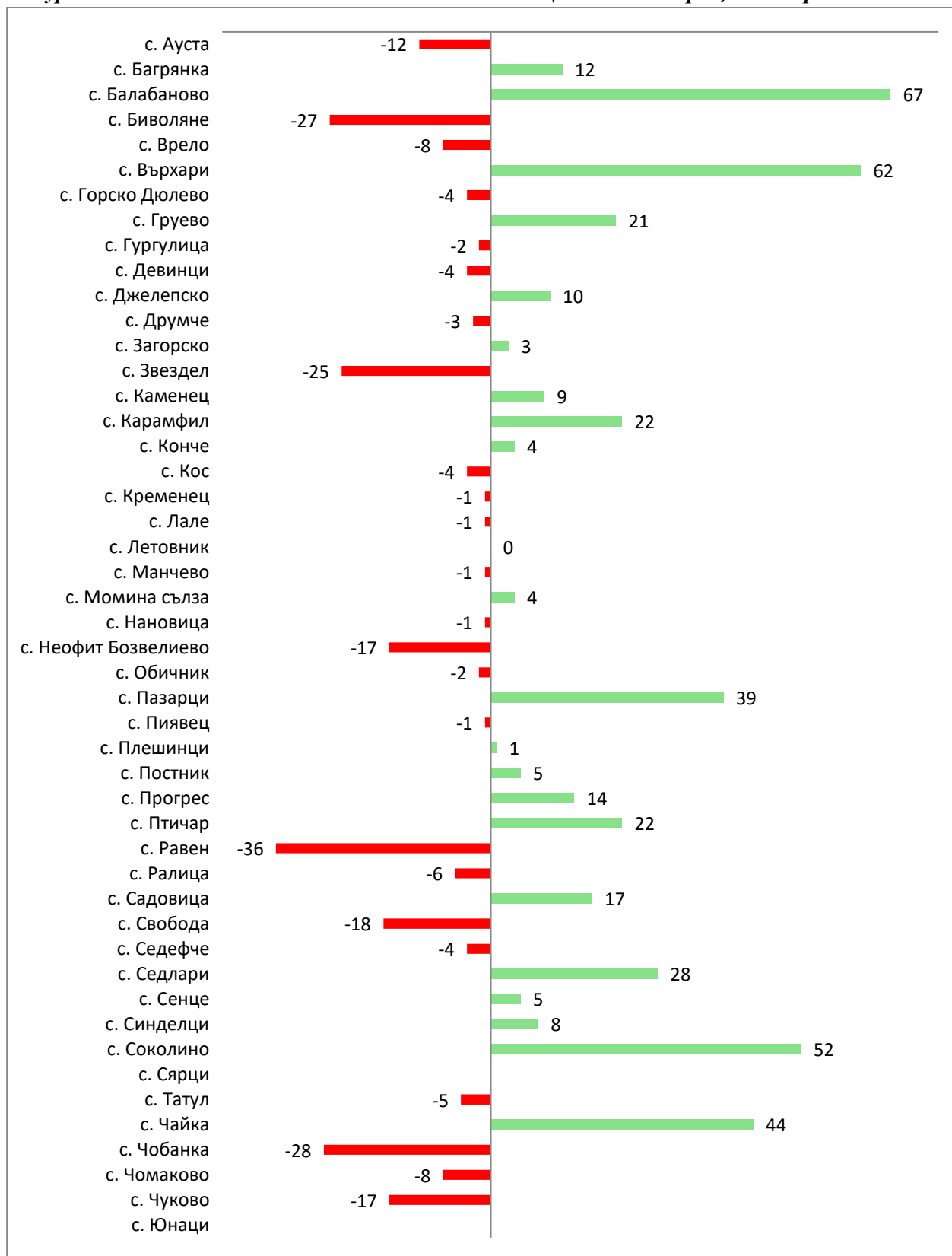

Източник: по данни на НСИ

Положителната демографска картина по отношение на броя на населението се дължи на 194 д., които са се заселили в гр. Момчилград за периода 2014-2019 г., както и за прираста на населението в редица села от общината.

21 села имат увеличение на населението, а в 24 се регистрира спад. Следва да се отбележи, че в редица от тях намалението е символично – с 1-2 души.

Фигура 19. Изменение на населението в селата на община Момчилград, 2019 спрямо 2014 година

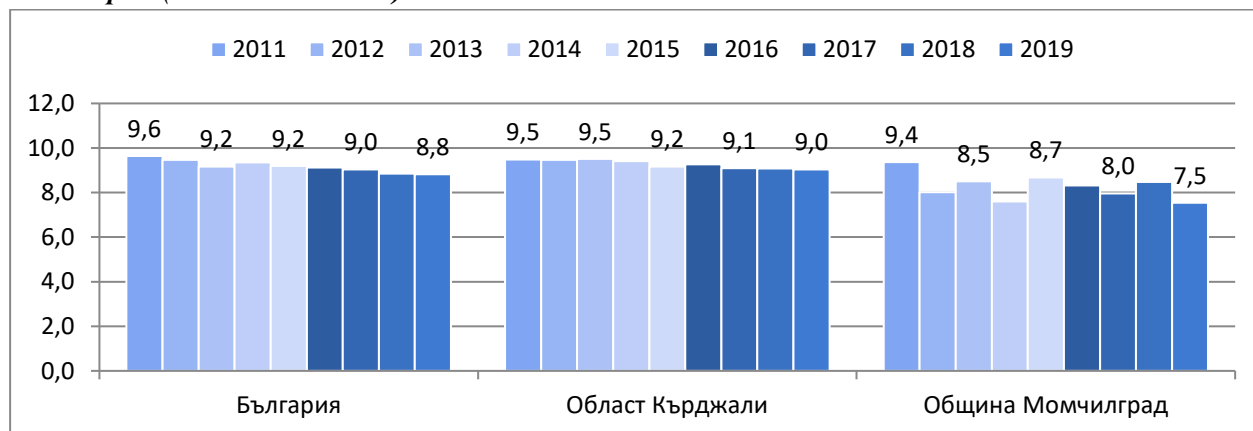
Източник: по данни на НСИ

Раждаемост, смъртност и естествен прираст

За периода 2011-2019 г. **раждаемостта** в общината се задържа на сравнително постоянно ниво – около 130 живородени на година и тя е близка до средните нива за България и област Кърджали, но **в последните години намалява**.

Може да се обобщи, че процесите по намаляване на раждаемостта на страната ни, както и за цялата област Кърджали, са изразени и в община Момчилград.

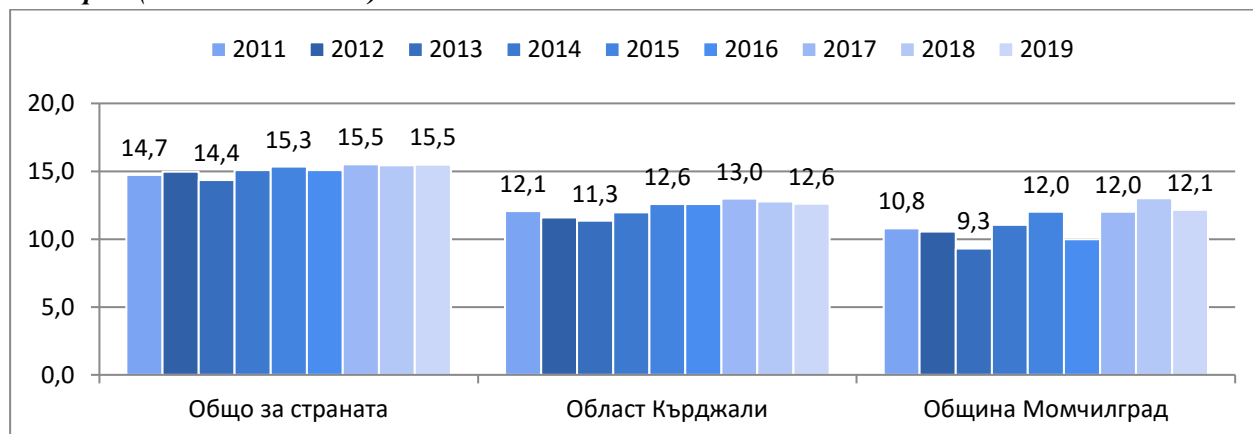
Фигура 20. Раждаемост на 1000 души от населението в община Момчилград, област Кърджали и България (2011-2019 година)

Източник: по данни на НСИ

Положителна характеристика на демографския профил на общината е, че **коефициентът на смъртност** е по-благоприятен спрямо средното за страната и малко по-добър от данните за област Кърджали. Средно около 178 човека умират в общината, като в дългосрочен хоризонт се наблюдава намаляването им. Може да се обобщи, че **населението на общината ще продължи да се задържа на същите нива или ще намалява, но с по-бавни темпове**, отколкото средното за страната.

Фигура 21. Смъртност на 1000 души от населението в община Момчилград, област Кърджали и България (2011-2019 година)

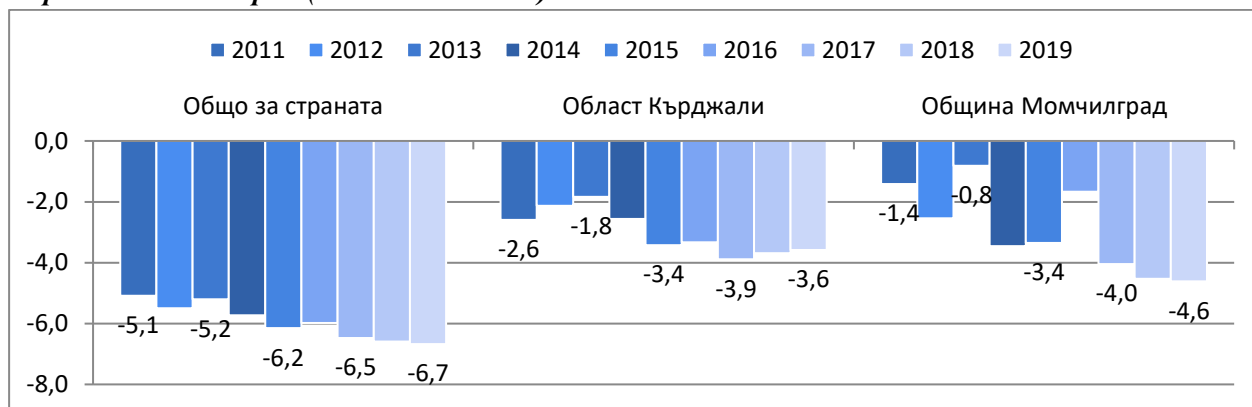

Източник: по данни на НСИ

Разликата между живородените деца и умрелите за една година на 1000 души от средногодишното население представлява **естественият прираст на населението**. При положителни стойности се приема, че е налице благоприятна демографска тенденция.

За общината Момчилград показателят е отрицателен, но стойностите са му много по-благоприятни, отколкото тези за България и сравнително близки до тези за област Кърджали. Неблагоприятното е, че в периода 2017-2019 г. се отчита по-рязко намаляване на прираста и през 2019 г. е -4,6%.

Фигура 22. Естествен прираст на 1000 души от населението община Момчилград, област Кърджали и България (2011-2019 година)

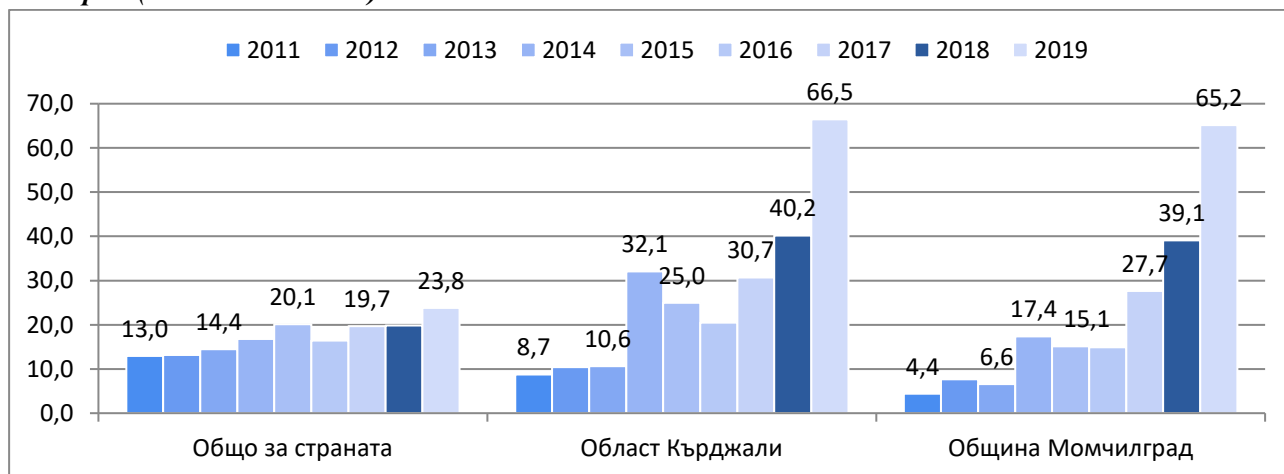

Източник: по данни на НСИ

Заселени, изселени и механичен прираст

За разглеждания период (2011-2019 г.) **заселените** в общината са средно 348 д./год., като високата стойност се дължи предимно на периода 2017-2019 г., в който средно 696 д. се заселват годишно в общината. Само за 2019 г. техният брой е 1046 д. Стойностите кореспондират със средните за област Кърджали, но са далеч по-благоприятни от средното за страната.

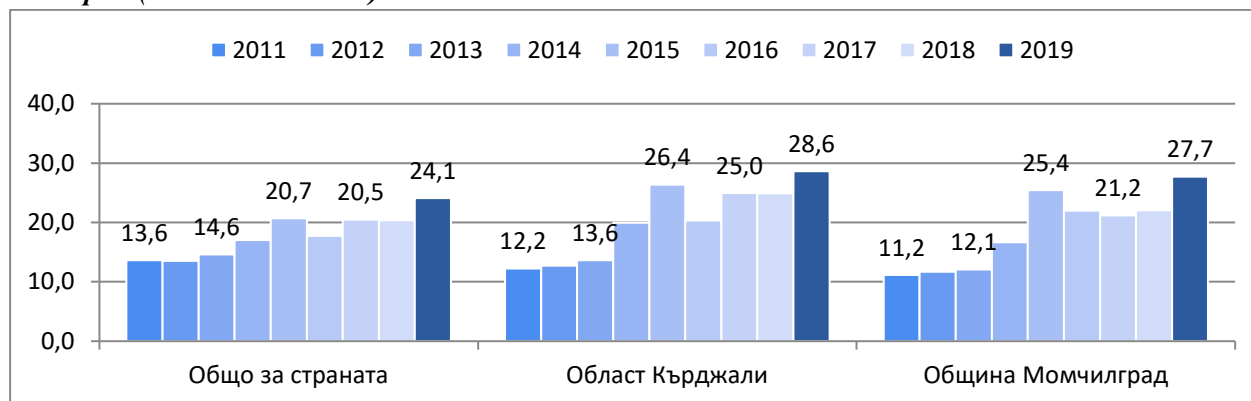
Фигура 23. Заселени на 1000 души от населението в община Момчилград, област Кърджали и България (2011-2019 година)

Източник: по данни на НСИ

В същото време **изселените** за същият период са средно 299 д./год., като отново високата стойност на показателя се дължи на последните 5 години, през които средно 373 души напускат общината. Въпреки това стойностите на коефициента са съизмерими с тези на областно и национално ниво.

Фигура 24. Изселени на 1000 души от населението в община Момчилград, област Кърджали и България (2011-2019 година)

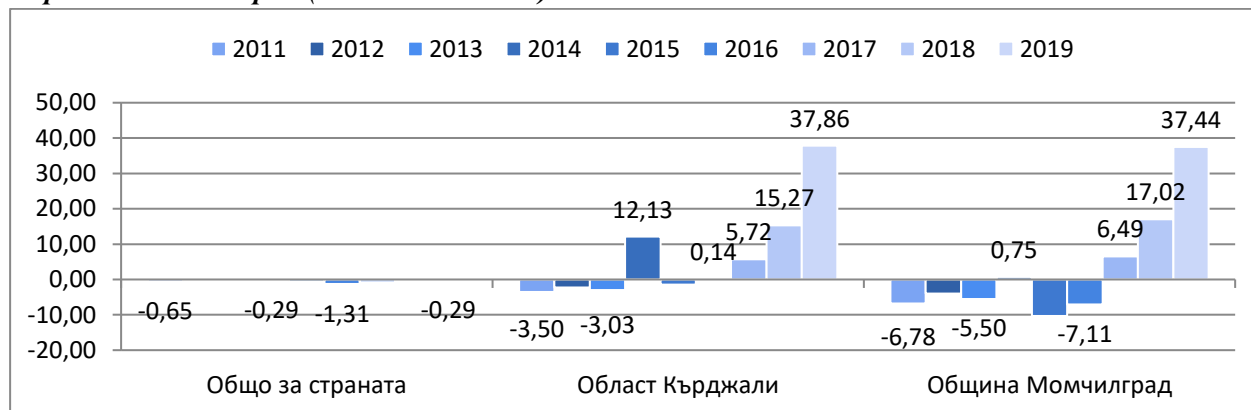

Източник: по данни на НСИ

Механичният прираст е разликата между заселените и изселените на 1000 души от средногодишното население. Положителните стойности на индикатора се считат за благоприятна демографска тенденция.

На национално ниво тенденцията е за отрицателен механичен прираст. В същото време област Кърджали е една от малкото в България, в които последните няколко години се отчита положителен механичен прираст. Тази тенденция се пренася и на общинско ниво, чиито стойности са дори малко по-високи. **С високите стойности на механичния прираст община Момчилград успява да компенсира отрицателния естествен прираст, което води до задържане и дори леко увеличаване на общото население в общината.**

Фигура 25. Механичен прираст на 1000 души от населението в община Момчилград, област Кърджали и България (2011-2019 година)

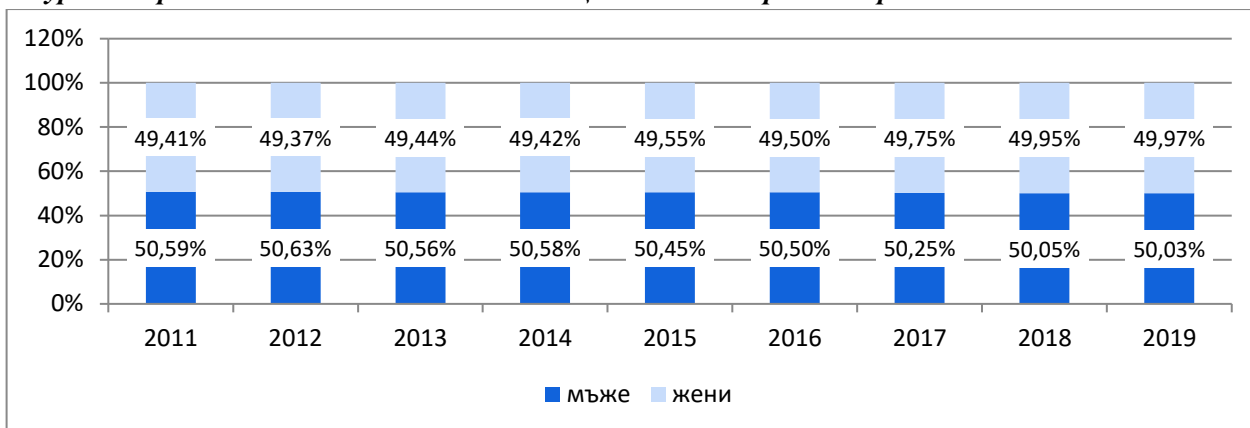

Източник: по данни на НСИ

Полова структура на населението

По отношение на половата структура на населението не се наблюдават съществени изменения в общината. Делът на жените се е увеличил незначително за изследвания период – с 0,56%. Това се дължи на по-високата средна продължителност на живота при жените, отколкото на по-високата раждаемост в общината.

Фигура 26. Брой на населението по пол в община Момчилград за периода 2011-2019 г.

Източник: по данни на НСИ

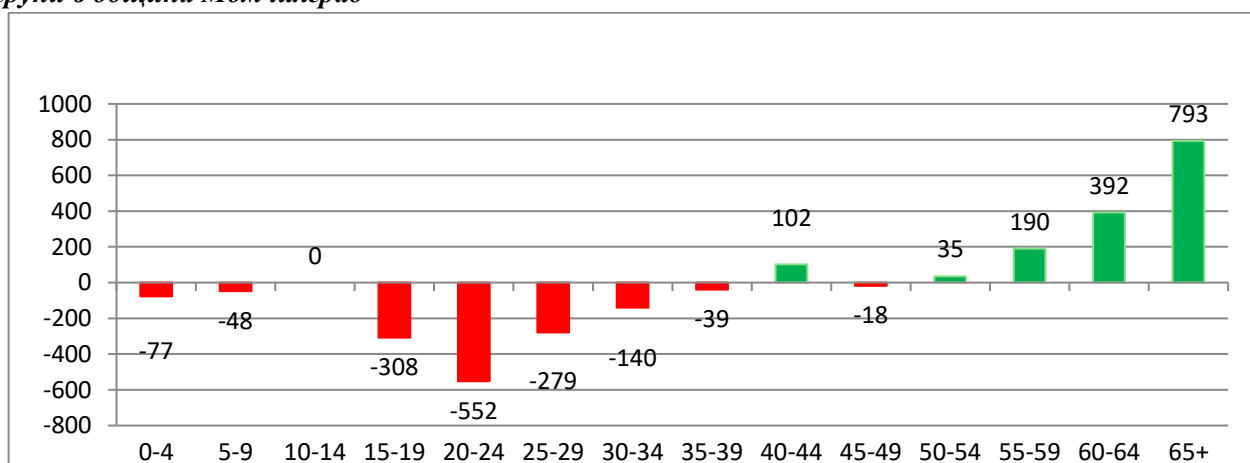
Възrastова структура на населението

Сравняването на отделните възрастни групи в периода 2011-2019 г. показва тревожната тенденция за застаряване на населението в общината. Въпреки добрите стойности на механичен прираст, данните показват, че той най-вероятно се дължи на по-възрастното население (над 55 години).

За периода между последното преброяване на населението и най-новите актуални данни от НСИ, населението във всички групи (без една) от 0 до 39 години силно намалява, като най-голям спад има в групите 15-19 г., 20-24 г., 25-29 г. и 30-34 г., които би следвало да са бъдещото на общината – тепърва да влизат на пазара на труда, да продължават своето образование, да създават семейства. Едва за 9 години общината е „загубила“ общо 1279 души само в тези категории.

Тази ситуация е предпоставка за предприемане на **спешни мерки, насочени към младите хора и тяхното задържане и/или връщане в общината след като завършат образованието си.**

Фигура 27. Разлика между преброяването от 2011 и населението към 31.12.2019 г. по възрастни групи в община Момчилград

Източник: по данни на НСИ

Етническа структура на населението

Към настоящия момент е трудно да се изследва с точност каква е етническата структура на населението, защото националното преброяване предстои, а данните от предходното,

направено през 2011 г., със сигурност имат нужда от ревизия, което следва да бъде и предмет на бъдеща актуализация на ПИРО (когато данните са налични).

Според данните от 2011 г. от близо 86% отговорили на този въпрос (който е доброволен), 85% са посочили, че принадлежат на турската етническа група, което е над средното за страната. Вторият по численост етнос е българският – 11%.

Образователна структура на населението

Този показател също се проследява при извършването на национално преброяване, затова данните са от предходния общински план за развитие. Според него малко над една четвърт (28,5%) от населението на общината е с основно образование. Хората с висше образование са 9,22%, докато 47,5% са завършили средно. **Според тези данни голяма част от населението в общината са неграмотни и с ниска грамотност.**

Това донякъде се потвърждава от данните от НВО (национално външно оценяване) по БЕЛ за учебната 2018/2019 г., които показват, че средният резултат на учениците от общината е 3,41, при среден успех за област Кърджали от 3,78 и среден за страната 4,06.

2.3.2. ОБРАЗОВАТЕЛНА ХАРАКТЕРИСТИКА

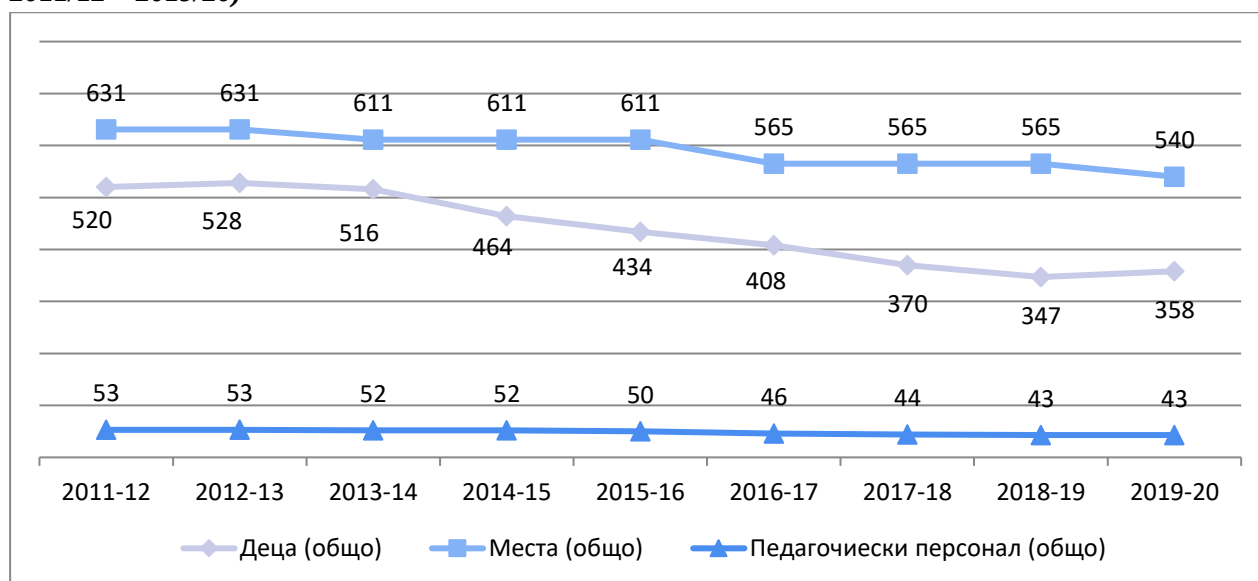
Детски градини

В община Момчилград през учебната 2019/2020 година функционират шест детски градини. От тях 3 са ситуирани в общинския център. Останалите три са в по-големите села – Груево, Звездел и Нановица. Към ДГ „Щастливо детство“, гр. Момчилград има изнесена полудневна група в с. Равен.

Отрицателният естествен прираст се отразява негативно на броя на детските градини в общината и през 2017 г. една от тях е закрыта.

За учебната 2019-2020 година общият брой на местата в детските градини е 540, който е напълно достатъчен, за да задоволи нуждите на местното население. Педагогическият персонал зает в образователните заведения е сравнително постоянен през последните години.

Таблица 11. Динамика на децата, персонала и местата в ДГ в община Момчилград (уч. години 2011/12 – 2019/20)

Източник: по данни на НСИ

Училища

През учебната 2019/2020 г. на територията на община Момчилград функционират осем учебни заведения, в които се обучават 1212 ученика, разпределени в 75 паралелки от I-ви до XII-ти клас. Училищата са разположени в по-големите населени места – гр. Момчилград, с. Груево, с. Звездел, с. Нановица и с. Равен. В училищата в селата са основни, докато в гр. Момчилград има и средно. В общинския център се намира и ПГ по туризъм и хранително-вкусова промишленост. В нея се обучават ученици по специалностите „производство на хляб и хлебни изделия“ и „производство на облекло и текстил“. През годините учениците, които са завършвали учебното заведение са придобивали професии по дейности свързани с хотелиерството, шивашката промишленост и ХВП.

За запазване на традиционното мюсюлманско образование и традиции в съчетание със светския начин на живот, в гр. Момчилград работи Духовно училище.

Таблица 12. Списък на училищата в община Момчилград

Училище	Вид	Населено място	Финансиране
Професионална гимназия по туризъм и хранително-вкусова промишленост „Св. Св. Кирил и Методий“	Професионална гимназия	гр. Момчилград	държавно
Средно училище „Никола Йонков Вапцаров“	Училище, средно	гр. Момчилград	общинско
Основно училище „Никола Йонков Вапцаров“	Училище, основно	с. Груево	общинско
Основно училище „Никола Йонков Вапцаров“	Училище, основно	с. Звездел	общинско
Основно училище „Д-р Петър Берон“	Училище, основно	гр. Момчилград	общинско
Основно училище „Св. Св. Кирил и Методий“	Училище, основно	с. Нановица	общинско
Основно училище „Васил Левски“	Училище, основно	с. Равен	общинско
Духовно училище	Специализирано училище, духовно	гр. Момчилград	частно

Източник: МОН – регистър на училищата

Поради промените в националната образователна система със Закона за предучилищното и училищното образование, обн., ДВ. бр.79 от 13 октомври 2015 г., драстично се променя системата, което влияе и на динамичния ред на показателите за учениците от V до XIII клас. Това прави данните преди учебната 2017-18 г. несъпоставими с тези в следващите години.

Въпреки това, могат да се направят **няколко извода за училищата в община Момчилград**, както следва:

- Първо, отчита се тенденция за намаляване на броя на паралелките в основното образование (I-IV и V-VII клас).
- Второ, учителите в начален курс (I-IV клас) се увеличават, въпреки намаляващия брой ученици и паралелки. Това може да влияе върху подобряване качеството на обучението.
- Трето, наблюдава се голяма разлика между обучаващите се ученици в V-VIII и тези в VIII-XII клас. Това показвам, че голяма част от завършващите седмокласници продължават образованието си в други градове (най-вече в гр. Пловдив).

- Четвърто, увеличава се тенденцията все повече деца да продължават обучението си в горен курс (IX-XIII клас) в общината, което показва че средните училища в общината са все по-предпочитани от част от местното население. Възможна причина за това е наличието на Духовното училище, което има над общинско значение и привлича ученици и от съседните общини.

Таблица 13. Паралелки, учители и учащи се в ОУ и СУ в община Момчилград по класове

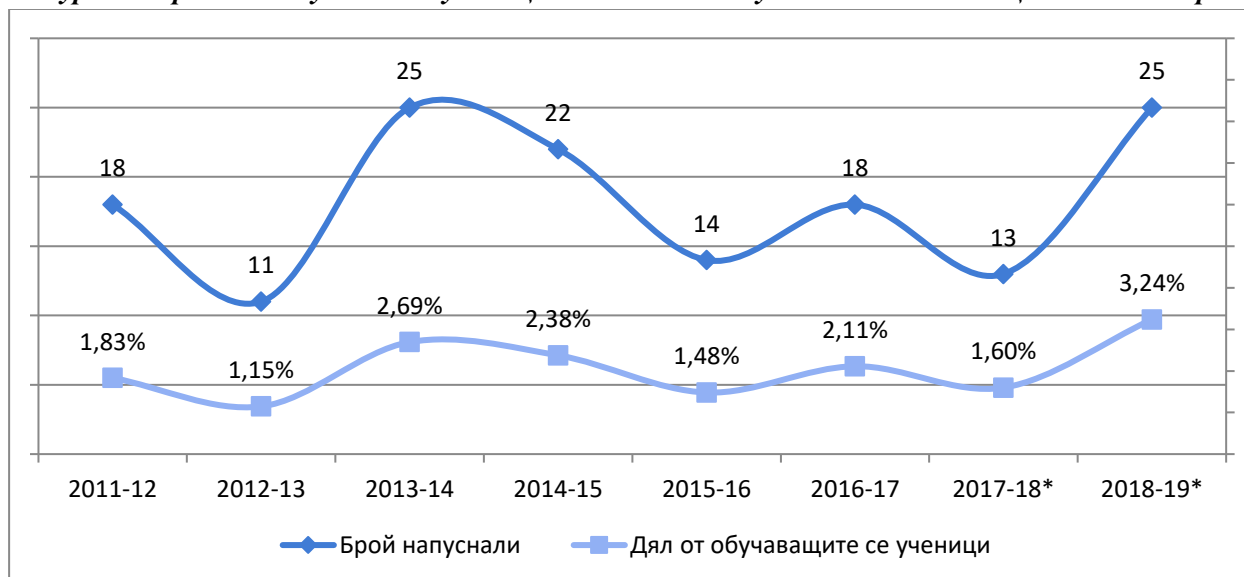
Показател\ Уч. година	2011-12	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20
I - IV клас									
Паралелки	32	30	29	29	29	34	32	27	26
Учители	35	33	33	33	33	35	35	43	46
Учащи	542	519	512	495	483	508	483	461	410
V - VII*									
Паралелки	28	27	29	28	29	26	20	19	25
Учители	49	48	47	46	48	49	44	44	47
Учащи	498	463	447	433	443	437	369	352	362
VII - XII*									
Паралелки	12	11	9	9	9	9	10	10	10
Учители	21	19	19	17	16	14	22	22	17
Учащи	241	216	183	172	153	156	202	213	222

Източник: по данни на НСИ

* Данните след 2017-18 година не са съпоставими с предходните периоди.

Тревожен е **процентът на отпаднали ученици** от образователната система. По данни на НСИ около **2% всяка година** са отпадналите ученици в основния етап на училищното образование. Причините за отпадане са най-различни – социални, икономически, културно-религиозни. Това налага по-задълбочено проучване и набелязване на мерки за връщане на тези деца в училище.

Фигура 28. Брой на напусналите ученици от I до VIII по учебни години в община Момчилград

Източник: по данни на НСИ

* Данните за учебните 2017-18 г. и 2018-19 са до седми клас.

2.3.3. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Детски ясли

На територията на община Момчилград функционира **една самостоятелна ясла**. В нея през 2019 г. има 40 деца при капацитет от 80 места. През 2020 г. с общински средства се извършва цялостен ремонт, с който се реновират детските стаи, санитарните възли, подменят се дограмата и леглата, включително матраците.

Болнична и извънболнична помощ

На територията на общината функционира едно болнично заведение – МБАЛ „Д-р Сергей Ростовцев“, което се намира в гр. Момчилград. То има над общинско значение и пряко обслужва и съседната община Кирково. В лечебното заведение работят 18 лекари, 32 медицински сестри, акушерки, лаборанти, 17 души обслужващ персонал. Болницата оперира със 79 легла

Наличието на МБАЛ осигурява бърз достъп на населението до болнична помощ, а близостта до областния център осигурява допълнително здравно обслужване на нуждаещите се.

Извънболничната помощ в общината се осигурява от един медицински център, който са намира в гр. Момчилград.

Осигуреността на населението с лекари и лекари по дентална медицина в общината е добро. На 1 лекар се падат по 538 жителя през 2017 г. (при 379 жителя на 1 лекар за област Кърджали). На 1 лекар по дентална медицина се падат по 1417 души (при 1057 д. за област Кърджали).

2.3.4. СОЦИАЛНИ УСЛУГИ

На територията на общината функционира **Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания** (ЦНСТДБУ), който има капацитет от 14 места, но към 2020 г. от услугите се възползват само 12 лица.

В процеса на деинституционализация на заведенията по проект „Деинституционализация – подобряване качеството на живот на деца с увреждания“ по програма ФАР, през 2008 г. е изграден **Дневен център за деца с увреждания „Дъга“** с капацитет от 24 места, насочени към децата от 3 до 18 години с умствени и/или физически увреждания. Ползващите услугата към 2020 г. са 25 деца.

В град Момчилград работи и **Център за обществена подкрепа (ЦОП)**, чиято цел е подкрепа на деца в риск и на техните семейства за изграждане на благоприятна семейна среда и интеграция в общността. Капацитетът на услугата е 35 потребителя, но от нея се възползват 50 човека към 2020 г. Материалната база е на добро ниво.

От 2017 г. в общината действа **Център за социална рехабилитация и интеграция (ЦСРИ)**, в който се предоставя комплекс от социални услуги, насочени към осигуряване на възможности за социално включване, място за срещи, контакти, взаимна приятелска подкрепа и за почивка. Капацитетът на центъра е 20 места, от които 17 са заети.

Освен услугите предоставяни в общността, на територията на общината са разкрити и други социални услуги, които подобряват осезаемо качеството на живот на по-възрастните хора.

Първата е целогодишно действащата услуга „**Домашен социален патронаж**“, която осигурява подкрепа за социално включване – лична помощ при извършване на комунално-битови дейности (пазаруване, домашна работа и др.). Капацитетът на услугата е 70 потребителя, а към 2020 г. 42 са заявили желанията да я ползват.

Втората е **Обществена трапезария**, чиято цел е осигуряване на храна през зимните месеци на лица, които не могат да си я осигурят сами. Капацитетът ѝ е 100 места, които са изцяло заети.

За разширяване обхвата на социалните услуги, Общината е активен участник с проектни предложения по оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ и реализира проекти, помагачи на различни целеви групи. Допълнително предимство е наличието на местна инициативна група – „МИГ – общини Момчилград и Крумовград“, чрез която Общината реализира проект „Комплексна грижа за независим живот“, чрез който е разкрила услугите „Личен асистент“, „Социален асистент“ и „Домашен помощник“.

Близо 8,32% от населението на общината е с някаква форма на увреждане, като преобладават лицата с увреждания в групите между 50% и 70,99% и между 71% и 90%.

Таблица 14. Лица по степен на увреждане към март 2020 година в община Момчилград

Степен на увреждане	2014 г. (брой)	2019 (брой)	Изменение
50 - 70,99%	59	504	445
71 - 89,99%	482	590	108
над 90%	154	163	9
над 90% с определена чужда помощ	115	101	-14
Общо	810	1358	548

Източник: ДСП – Момчилград

Допълнителен натиск върху социалната система оказва и социално-икономическото състояние на населението, което получава различен по вид подпомагане. Особено тревожна е тенденцията през последните години да се увеличава броя на лицата, получаващи подпомагане. **За 2019 г. подпомагане се получили 6 000 лица**, което съставлява **близо 37% от населението** на общината, при 27% за 2014 г.

Таблица 15. Брой на подпомаганите лица по вид на помощта в община Момчилград за периода 2014-2020 година

Година	ЗСП	ЗСПД	ЗВВ	ЗИХУ/ЗХУ	Наредба 19	Наредба РД 07-5	ЗЗД	Общо
2014	70	2 388	8	810	186	828	7	4 297
2015	74	2 257	9	831	191	799	5	4 166
2016	67	1 983	8	947	263	939	7	4 214
2017	67	1 821	8	1 518	263	984	3	4 664
2018	59	1 804	7	1 758	271	894	7	4 800
2019	60	1 632	7	2 635	333	1 333	0	6 000
2020*	65	949	7	1 489	302	0	0	2 812

Източник: ДСП – Момчилград

Забележка: данните за 2020 г. са към месец юни.

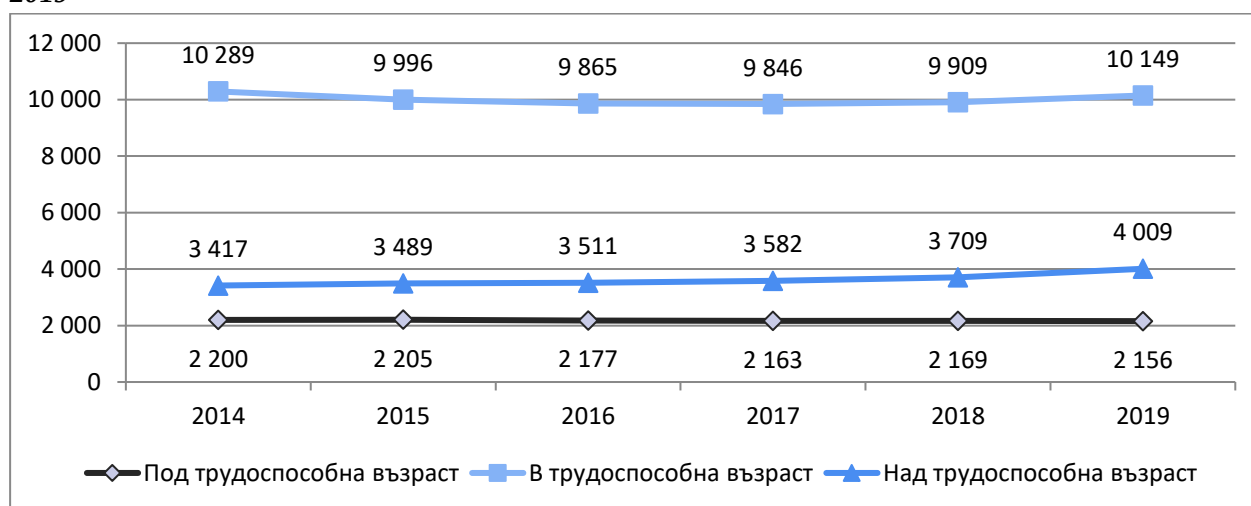
В момента страната ни е в процес по изготвянето на Националната карта на социалните услуги (очаква се до е готова до края на 2021 г.), която следва да помогне за избора на най-правилните „пакети“ социални услуги (на базата на задълбочени анализи), които ще се финансират от държавния бюджет. Този нов подход налага задълбочен анализ на предоставяните от общината социални услуги, при изготвянето на стратегията за социалните услуги в общината за следващия период.

2.3.5. ТРУДОВ ПАЗАР И БЕЗРАБОТИЦА

Положителните демографски процеси оказват пряко влияние върху трудовия пазар в община Момчилград. С увеличавения механичен прираст се наблюдава и **увеличаване броя на хората в трудоспособна възраст**. През 2019 г. те са 10 149, което е незначително намаление спрямо 2014 г. (10 289 д.) и продължава тенденцията за увеличаване на заетите през последните 5 години. Може да се обобщи, че **общината запазва своят трудов потенциал**.

Бъдещите предизвикателства пред местното развитие се дължат на увеличаващия се брой на хората в над трудоспособна възраст, въпреки че част от тях могат да бъдат ангажирани в местната икономика. По-бавното намаляване на лицата в под трудоспособна възраст в краткосрочен план не заплашва местната икономика от необходимостта за осигуряване на кадри в нея.

Фигура 29. Население в под, над и в трудоспособна възраст в община Момчилград за периода 2014-2019

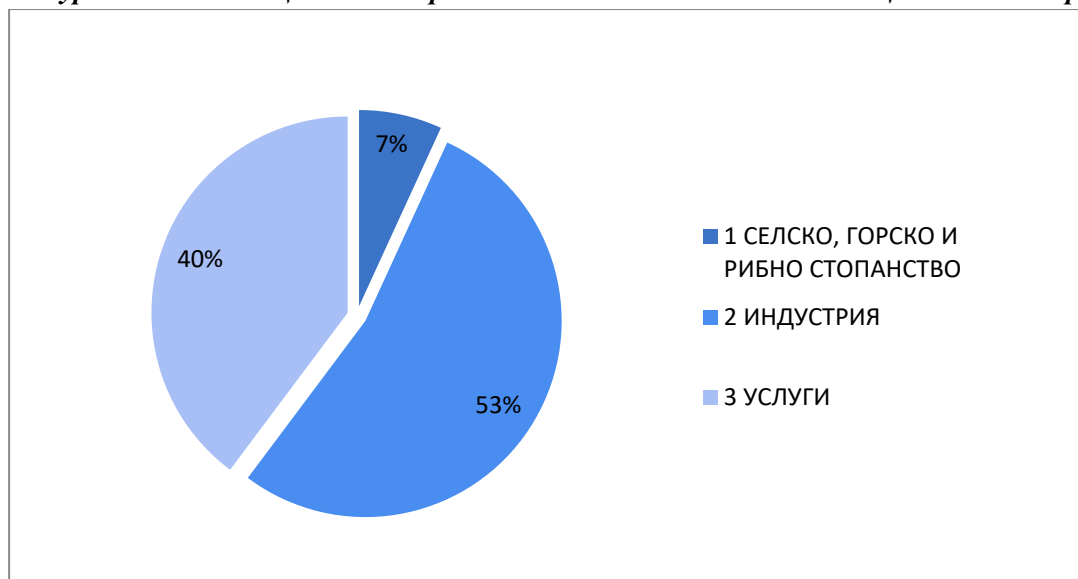
Източник: по данни на НСИ

Икономическа активност

Икономически активните лица са съвкупност от заетите на 15 и повече години и регистрираните в бюрата труда.

Общият брой на заетите лица за 2018 г. е 2 527 д., като продължава тенденцията за намаляване броя на заетите в местната икономика. От тях 40% (около 1000 д.) са заети в сектора на услугите, 53% (около 1350 д.) – в индустрията, и едва 7% (172 д.) – в аграрния.

Фигура 30. Заети лица по сектори на икономиката за 2018 г. в община Момчилград

Източник: по данни на НСИ

Забележка: в стойностите на показателя не са включени икономическите дейности, за които данните са конфиденциални.

Динамиката на процесите показва, че в аграрния сектор броят на заетите е трайно нисък, което е обосновано от природно-географските характеристики на общината, непозволяващи развитието на земеделски дейности и ликвидирането на тютюно-производството. Останалите два сектора – индустриалният и този на услугите поддържат сравнително равномерна заетост през годините.

Бъдещата заетост в общината ще продължи да се поддържа от **вторичния сектор, който е двигател на растеж в района**. Проблемите пред него са свързани с ниската добавена стойност на произведената продукция и опасността част от компаниите да предпочетат други локации за изграждането на своите фабрики, ако цената на труда поскъпне значително.

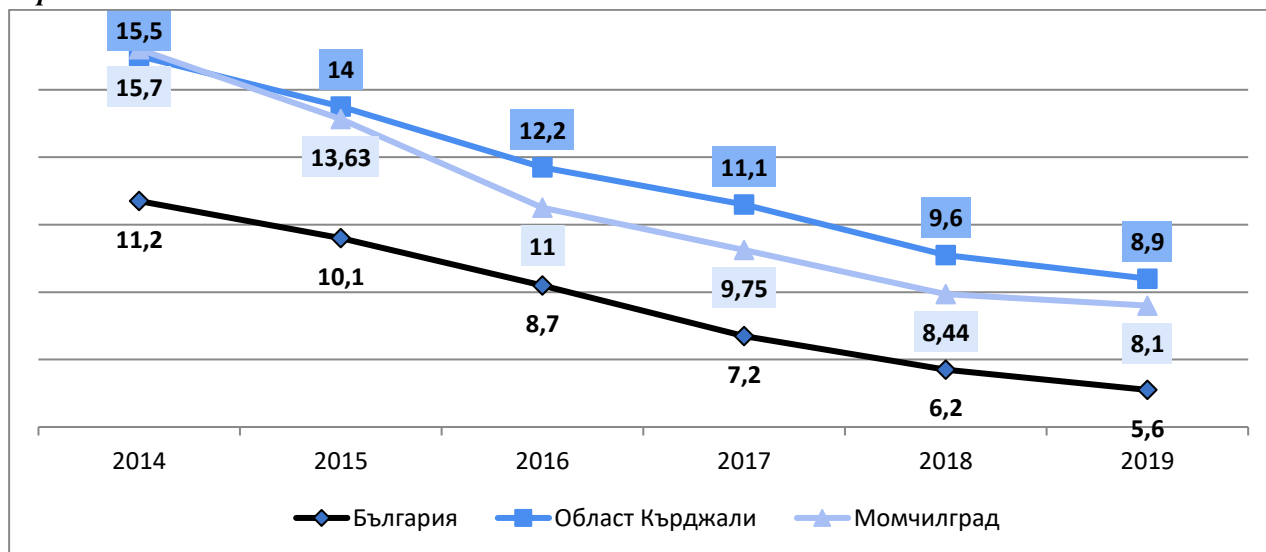
Наличието на природни феномени и културни ценности, както и преминаването на международния път I-5 към ГКПП Маказа, са достатъчни **предпоставки за развитието на туризма и сектора на услугите**, които имат значителен неизползван потенциал.

Безработица

Броят на заетите в икономиката на община Момчилград оказва влияние върху нивото на регистрираната безработица в бюро по труда. В периода 2014-2019 г. техният брой намалява близо два пъти – 1024 д. са регистрирани в 2014 г., а през 2019 г. те са вече 529.

В синхрон с нивата на област Кърджали и България **безработицата в община Момчилград** намалява непрекъснато, докато през 2019 г. тя е **8,1%**, което е по-ниско от областта. В същото време е по-висока от средната за страната.

Фигура 31. Средногодишна безработица в община Момчилград и по административни нива за периода 2014-2019 г.

Източник: по данни на Агенция по заетостта и дирекция „Бюро по труда“ – Момчилград“

* Забележка: показателят се определя се като дял на регистрираните безработни лица в бюрата по труда към икономически активното население 15-64 г., установено при Преброяване 2011 г.

2.3.6. ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТ НА ТРУДА

Производителността на труда е един от компонентите на конкурентоспособността, който може да се определи чрез съотношението между произведената продукция и броя на заетите в съответния сектор.

Общата производителност на труда не се е повишила особено през последните години. Средно през петте години (2014-2018 г.) един работник годишно произвежда продукция за 32 хил. лв. в общината, като през 2016 година се отбелязва спад в общата производителност, което най-вероятно се дължи на ликвидирането на добивната промишленост.

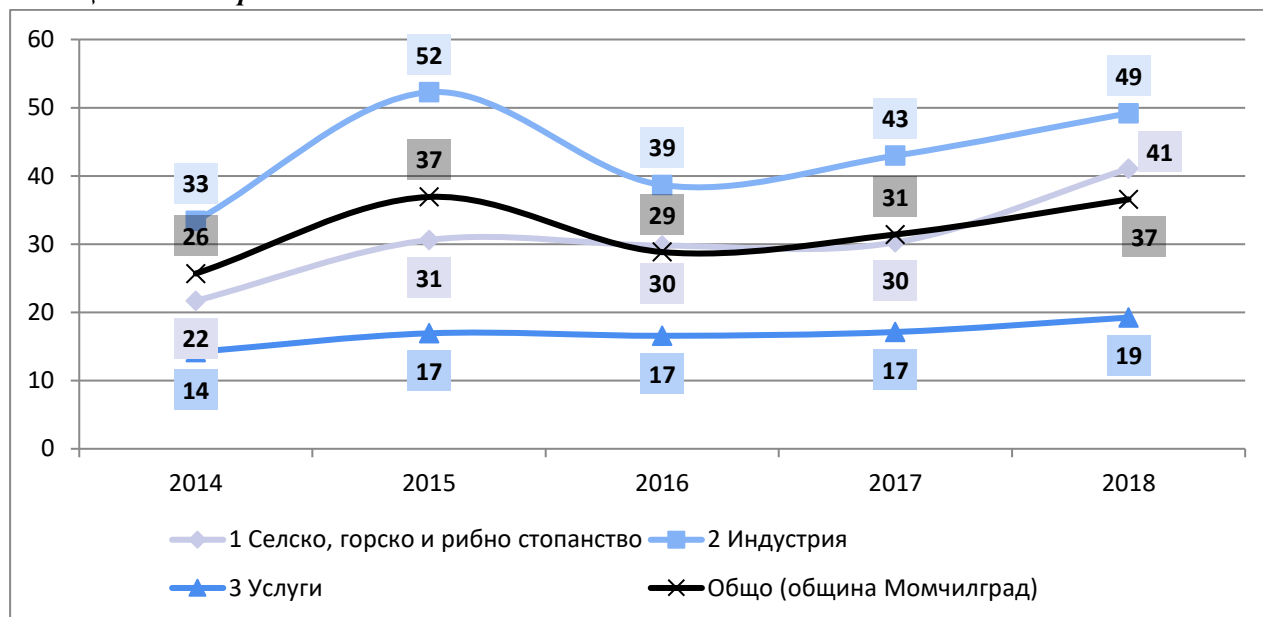
Данните показват, че най-голямо влияние върху продуктивността имат заетите в **индустриалния сектор**, чиято **производителност е най-висока** и през 2019 г. достига до 49 хил. лв. Тя превъзхожда с около два пъти и половина сектора на услугите (19 хил. лв. за 2018 г. на един зает).

Секторът на услугите като цяло в последните години не успява да допринесе много за повишаване на добавена стойност на продуктите и услугите в общината. Въпреки че непрекъснато се наблюдава повишаване на заетостта и произведената продукция, 1 зает в него произвежда едва 17 хил. лв. годишно.

Малкият брой заети в аграрния сектор допринасят за по-добрата производителност на труда в него и тя е около средната за общината.

Като цяло най-голяма производителност се отчита в дейностите „преработваща промишленост“ и „строителство“, което потвърждава съвременния индустриален профил на община Момчилград.

Фигура 32. Произведена продукция (в хил. лв.) годишно на 1 зает по икономически сектори и общо за общината в периода 2014-2018 г.

Източник: по данни на НСИ, собствени изчисления

Забележка: Не са взети предвид дейностите, за които данните са конфиденциални.

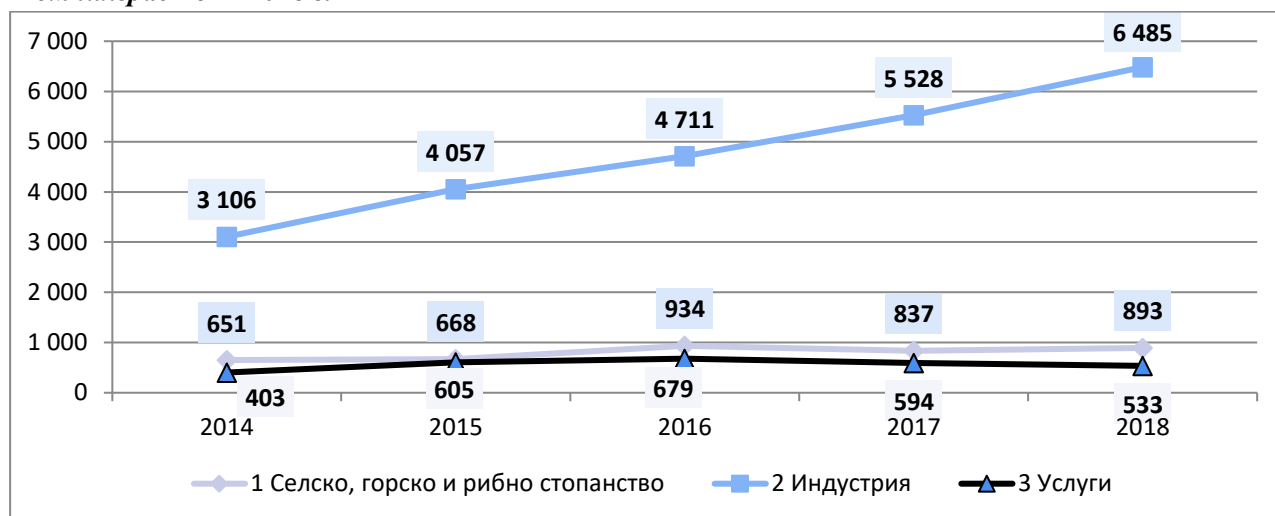
2.3.7. ДОХОДИ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Повишаването на заетостта, добрата икономическа обстановка в страната, административното повишение на възнагражденията, както и повишената производителност на труда, дава възможност доходите на населението също да растат.

Доходите на населението са функция от разходите за заплати на нефинансовите предприятия. Само за периода 2014-2018 г. те са се повишили с почти 9 млн. лв. и през последната година достигат 19 536 хил. лв.

Това се дължи най-вече на разходите за възнаграждения в строителството и преработващата промишленост, които се увеличават най-бързо.

Фигура 33. Разходи за възнаграждения на отчетените нефинансови предприятия в община Момчилград 2014-2018 г.

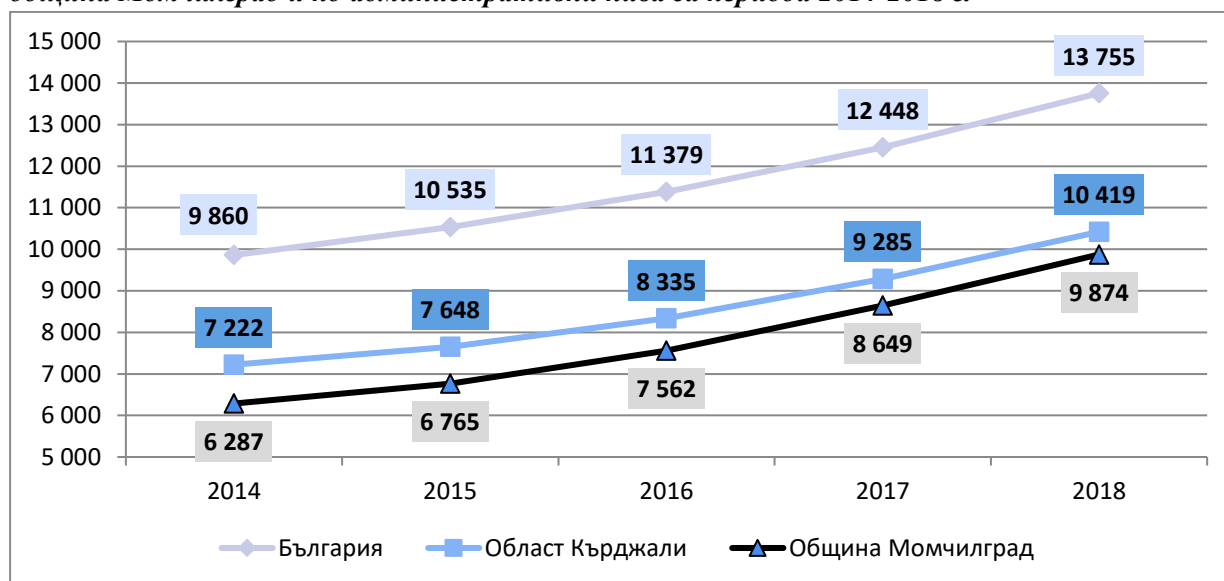

Източник: по данни на НСИ

Въпреки увеличаващите се разходи за заплати на компаниите, средното ниво на заплащане все още отстъпва на това в областта и България като цяло. Положителна

характеристика е, че ръстът на заплатите в общината е по-голям (57% за периода 2014-2018 г.), отколкото този в област Кърджали (44%) и страната (40%). Ако тази тенденция се запази, скоро заплатите в общината могат да настигнат средните за областта.

Фигура 34. Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение в община Момчилград и по административни нива за периода 2014-2018 г.

Източник: по данни на НСИ

2.3.8. ИЗВОДИ

Проблеми

- Отрицателен естествен прираст, водещ до застаряване на населението;
- Ниска образованост на населението;
- Висок дял на напусналите образователната система;
- Съществува само 1 ясла в общинския център;
- Увеличава се делът на хората, получаващи социални помощи;
- Социалните услуги не задоволяват всички нужди.

Потенциали

- Увеличаващ се брой на хората в трудоспособна възраст;
- Положителен механичен прираст, водещ до задържане броя на населението;
- Болницата в общината обслужва и съседните територии
- Увеличава се населението в трудоспособна възраст;
- Висока ефективност и добавена стойност на продукцията от индустриалния сектор;
- Тенденция за увеличаващи се възнаграждения, близки до тези в областта.

2.4. ИНФРАСТРУКТУРНО РАЗВИТИЕ, СВЪРЗАНОСТ И ДОСТЪПНОСТ НА ТЕРИТОРИЯТА

2.4.1. ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА И ДОСТЪПНОСТ

Автомобилен транспорт и инфраструктура

На територията на община Момчилград преминават две важни транспортни артерии, които са от национално и наднационално значение.

Първата е **републикански път I-5**, част от паневропейски транспортен коридор №9, (преминаващ през Хелзинки – Выборг – Санкт Петербург – Псков – Москва – Калининград – Киев – Любашевка/Роздилна (Украйна) – Кишинев – Букурещ – Русе – Велико Търново – Стара Загора – Хасково – Александруполис). Освен, че свързва България и Гърция, пътът осигурява и връзката на Момчилград с близките общини Кърджали и Кирково.

Втората е **републикански път II-59**, който свързва община Момчилград с общините Крумовград и ГКПП „Ивайловград – Кипронос“. Пътят е в добро състояние и е от основно значение за бъдещето развитие на община Момчилград.

На територията на общината, **третокласната пътна мрежа** е съставена от пътища III-508, III-5901 и III-5902. Републиканският път III-508 осигурява връзката с община Джебел. Продължението на третокласния път III-5902 попада на територията на община Крумовград.

Състоянието на третокласните пътища в общината е предимно лошо. За подобряването им, обаче са необходими значителни инвестиции от републиканския бюджет.

Таблица 16. Състояние и дължина на настилка на пътищата, част от републиканската пътна мрежа, преминаваща през община Момчилград

Път №	Път	Дължина (км)	Състояние
I-5	Русе – Велико Търново – Казанлък – Стара Загора – Хасково – Кърджали – Момчилград – ГКПП Маказа	10,692	-
		10,692	добро
		-	средно
		-	лошо
II-59	Момчилград – ГКПП „Ивайловград – Кипронос“	29,945	-
		17,345	добро
		12,600	средно
		-	лошо
III-508	Момчилград – Подкова	2,223	-
		2,223	добро
		-	средно
		-	лошо
III-592	Подкова – Токачка	10,600	-
		-	добро
		-	средно
		10,600	лошо
III-5901	Момчилград – яз. Студен кладенец	27,400	-
		-	добро
		-	средно
		27,400	лошо
III-5902	II-59 – Токачка	8,900	-
		-	добро
		7,000	средно
		1,900	лошо

Източник: ОПУ – Кърджали

Общинската пътна мрежа е с дължина 174 км. и е добре развита. Няма населени места без достъп до общинския център. Всички пътища от общинската пътна мрежа имат настилка. Състоянието на повечето от тях е лошо и се нуждаят от рехабилитация. Поради недостига на средства, проблемът продължава да се задълбочава.

Железопътен транспорт и инфраструктура

Железопътният транспорт в общината е представен от жп линията Кърджали – Момчилград – с. Подкова с обща дължина от 22 км. Тя осигурява връзки със селата Загорско, Каменец, Садовица, Гриево, чрез спирките Джебел, с. Горско Дюлево и гара Момчилград. ЖП транспортът е от особено значение за с. Птичар, където единствената сигурна транспортна връзка е жп спирката. Като цяло железопътната мрежа в общината е на добро техническо ниво.

2.4.2. ЕНЕРГИЙНА ИНФРАСТРУКТУРА (ЕЛЕКТРОСНАБДЯВАНЕ) И ВЕИ

Електроенергийна инфраструктура

Поддържането на електропреносната и електроразпределителната мрежа и съоръженията към нея на територията на общината Момчилград се осъществява от „EVN България“. Електрифицирани са всички населени, като липсват такива с режим на тока. Подстанцията при гр. Момчилград захранва и съседните общини Джебел и Кирково.

Възобновяеми източници на енергия

Географското местоположение на общината и климатичните ѝ характеристики не позволяват активното използване на ВЕИ в енергийния микс. Това се дължи основно на недостатъчното слънчево греење, малките дебити на повърхностните водни течения, слабите ветрове и липсата на стопанско земеделие.

Газоснабдяване и топлофикация (газопреносна и газоснабдителна мрежа)

На територията на общината липсва газопреносна мрежа, както и централно топлоснабдяване. Обществените сгради и училища се отопляват чрез изградени локални отоплителни инсталации на течно гориво. Инсталациите са остарели, с висок експлоатационен разход и ниско ефективни. Газификация на обществените сгради е възможна да се постигне, ако се осъществи съвместен проект между общините Момчилград и Кърджали, тъй като най-близката точка от националната газопреносна мрежа до тях е ГРС Хасково. Ползите от един такъв проект биха били значително намаляване на разходите за поддръжка на социално-здравните и обществени дейности, намаляване на вредните емисии от твърди и течни горива и др.

В бъдеще се предвижда изграждането на магистрален газопровод, който да преминава през западната част на общината. След реализацията му могат лесно и удобно да се изгради връзка към предвидената в ОУПО Момчилград нова производствена зона на север от града.

2.4.3. ВОДОСНАБДИТЕЛНА И КАНАЛИЗАЦИОННА ИНФРАСТРУКТУРА

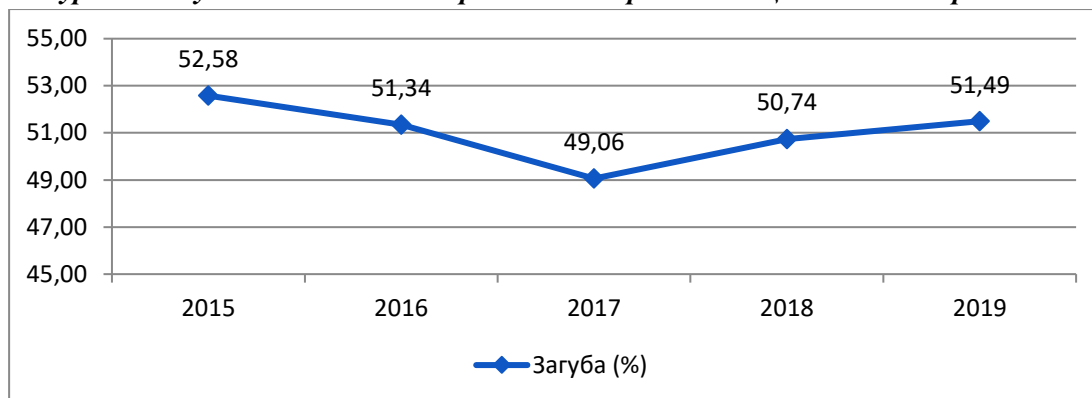
Водопреносна и водоснабдителна мрежи

Водоснабдяването в община Момчилград се извършва от „Водоснабдяване и канализация“ ООД – Кърджали. 33 от общо 49 селища в община Момчилград са водоснабдени. Останалите населени места се водоснабдяват от локални източници. Делът на водоснабденото население е 83%, по данни на НСИ за 2011 г.

Част от населените места в някои години са на режим на водоподаване, който засяга между 2% и 4% от жителите на общината. Причините за това са силно амортизираната водопреносна мрежа, която често аварира и генерира загуби на вода при преноса ѝ. Местния ВиК оператор ежегодно влага средства в реконструкция на водопроводната мрежа, но те са крайно недостатъчни.

Загубите на вода по водопроводна мрежа са средно около 51%, което е по-ниско от средните за страната – често преминаващи 60%.

Фигура 35. Загуби на вода по водопроводната мрежа в община Момчилград

Източник: по данни на ВиК – Кърджали

Канализационна мрежа и ПСОВ

Канализационна мрежа има в гр. Момчилград и тя обхваща 100% от населението му. Канализационната система има изградена и в село Соколино. Общата дължина на канализационната мрежа в общината е 11 842 м.

В общината е изградена ПСОВ, в която, по данни на ВиК – Кърджали, се пречистват 100% (за 2019 г.) от потребеното водно количество от гр. Момчилград и с. Соколино.

2.4.4. ИЗВОДИ

Проблеми

- Лошо състояние на настилката от републиканската пътна мрежа;
- Незначителен потенциал за развитие на ВЕИ;
- Централното водоснабдяване не достига до 100% от жителите в общината;
- Режим на водоподаването в някои населени места.

Потенциали

- Премаващи международни транспортни коридори през територията на общината;
- Добре развита общинска пътна мрежа;
- Премаваща жп линия;
- Енергийната мрежа е в състояние да задоволи нуждите на допълнителни консуматори, включително индустриални;
- Ниски загуби (по-ниски от средното за страната) на вода по водопроводната мрежа;
- Развитие на газопреносна и газоразпределителна мрежи;
- Наличие на ПСОВ в общинския център.

2.5. ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ И РИСКОВЕ

2.5.1. АТМОСФЕРЕН ВЪЗДУХ

На територията на община Момчилград не съществува постоянна станция за мониторинг на околната среда от националната система за мониторинг. Най-близката станция е в гр. Кърджали и данните от нея не могат да бъдат използвани за формулиране на относими за община Момчилград изводи.

Предвид природно-географските особености на общината може да се каже, че качеството на атмосферния въздух отговаря на пределно допустимите норми.

Главният източник на замърсяване са ФПЧ₁₀, които се генерират от използването на „твърди“ горива в бита – дърва и въглища, особено през зимните месеци. Друг източник на замърсяване са емисиите от моторните превозни средства.

2.5.2. ВОДИ

Повърхностни води

Основната река, която преминава през територията на общината е р. Върбица, която заедно с нейните протоци са определени от пресъхващ тип и със силно изразено маловодие през лятото. Качеството и състоянието на водата в нея се наблюдават чрез пункт на РИОСВ – Хасково, разположен при с. Върли дол. Данните от него показват добро химично, биологично и физико-химично състояние.

Риск от замърсяване на р. Върбица представлява хвостохранилище „Ерма река“, което при екстремни природни условия замърсява епизодично водите на реката. Това се получава най-често при по-обилни валежи, при които част от хвостовия пясък се отмива и преминава в реката. Тези аварийни ситуации правят водата в голяма част от населените места в Момчилград негодна за пиене.

Река Големица е другото водно тяло, което преминава през общината. Тя също е определена като река от пресъхващ тип, но нейното екологично и биологично състояние са добри.

Таблица 17 Състояние на повърхностните водните тела в община Момчилград, 2019 г.

Код	Водно тяло	Биологични елементи /състояние/	Физико-химични елементи	Екологично състояние/ потенциал	Химично състояние
BG3AR400R074	Река Върбица и притоците от гр. Златоград до устие	Добро	Добро	Добро	Добро
BG3AR300R012	Река Буюкдере (Големица) до вливането в яз. Студен кладене	Добро	Неизвестно	Добро	Неизвестно

Източник: Регионален доклад за състоянието на околната среда през 2019 г., РИОСВ – Хасково

Подземни води

Националната мрежа за мониторинг на химичното състояние на подземните води на територията на РИОСВ – Хасково не включва хидрогеоложки пунктове в община Момчилград. Това не дава възможност да се направи обективна оценка на качеството на подземните води в общината.

2.5.3. ПОЧВИ И ЗЕМНИ НЕДРА

За община Момчилград са характерни канелено-горските почви, чието съдържание на хумус е между 2 и 4%, и алувиално-ливадни и делювиално-ливадни почви около реките.

Състоянието на почвите се контролира от РИОСВ – Хасково чрез 3 пункта, разположени в землищата на селата Петлино, Ралица и Татул. Резултатите от провеждания ежегоден мониторинг показват, че **почвите са в добро екологично състояние.**

Сериозна опасност от замърсяване на почвата са продуктите за растителна защита или т.нар. „пестициди“. За окончателно решаване на проблемите със складовете и наличните в тях растителнозащитни препарати, които създават потенциална опасност от инциденти и замърсяване на околната среда, се изпълнява проект „Екологосъобразно обезвреждане на излезли от употреба пестициди и други препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност“ с финансиране по „Българо-Швейцарската програма за сътрудничество“. В него са включени 23 склада на територията на РИОСВ-Хасково, като нито един не попада на територията на община Момчилград.

В изпълнение на програмата за почвен мониторинг I ниво, през 2019 г. са взети почвени проби от пунктовете в селата Петлино, Татул и Ралица. При извършените анализи не е установено наднормено съдържание на пестициди в почвите.

Ерозията на почвата е процес на разрушаване, пренасяне и отлагане на почвени частици, основно чрез вятър и дъждовни води, при протичане на естествени и/или антропогенни процеси. Загубата на почвен материал, оказва съществено влияние върху функциите на почвата както в мястото на проявлението на ерозията, така и върху прилежащите територии. Ерозията води до намаляване количеството на хранителните елементи и запасите на почвена влага. Проблемът с ерозията е характерен и за община Момчилград. До голяма степен той обаче е овладян чрез извършване на залесителни и противоерозионни технически мероприятия в предходните години.

Риск от замърсяване на почвата още е нерегламентираното изхвърляне на различни по характер отпадъци (строителни, битови, селскостопански). В общината Момчилград ежегодно се полагат усилия за борбата и ликвидирането на тези своеобразни сметища.

2.5.4. РАДИОЕКОЛОГИЧЕН МОНИТОРИНГ И КОНТРОЛ. ШУМ

РИОСВ – Стара Загора измерва радиационния гама фон един път годишно като мощност на еквивалентната доза и стойностите му са около 0,15 микросиверта на час т.е. през годините досега не са констатирани значими промени в стойностите.

Шум

В съвременния свят шумът е един от най-разпространените замърсители на околната среда. Проблемът с шумовото замърсяване става все по-голям, особено за големите градове. Източниците на шум могат да бъдат обособени в две основни групи – промишлен и транспортен.

Конкретно за община Момчилград източниците на шум са породени основно от автомобилния транспорт, но те са в рамките на пределно допустимите норми. Постоянен мониторинг на транспортния шум на територията на общината не се извършва.

Може да се обобщи, че **в общината нивата на шум и различните видове радиация са отлични за човешкото здраве.**

2.5.5. ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ И ЗОНИ

Липсата на силно замърсяващи индустрии, екстензивните форми на стопанисване на горите и земите в общината, в съчетание с хилядолетните традиции в ползването на местните природни ресурси, допринасят за сравнително добре запазените съобщества и популации на множество видове, които са от европейско и световно значение. В общината е характерно наличието на множество птици и по-специално грабливи видове като белоглавия, черния и египетския лешояди, скалния орел, черния щъркел, далматинския сокол и др. Интерес

представляват и двата вида сухоземни костенурки и установените на територията на общините редки видове влечуги и земноводни. За защита на местните видове е обявен и резерватът „Боровец“, създаден за съхраняване на естествената гора от черен бор. Към настоящия момент на територията на община Момчилград по Закона за защитените територии са обявени 2 защитени територии. По същият закон е обявена и природна забележителност „Вкаменената гора“, която привлича туристи в топлите месеци на годината.

Защитените територии следва да се използват разумно и в съчетание с туристически маршрути.

Таблица 18. Защитени територии и зони в община Момчилград

Наименование (код в регистъра)	Категория	Площ (ха)	Населено място (землище)	Цел на обявяване (опазване)
Защитени територии по смисъла на Закона за защитените територии				
Боровец (9)	Поддържан резерват	35,9	с. Равен	Естествени черноборови гори
Вкаменената гора (202)	Природна забележителност	7,5	с. Биволяне, с. Татул	Скални образувания
Равен (456)	Защитена местност	25,1	с. Равен	-
Защитени зони по смисъла на Закона за биологичното разнообразие				
Родопи – Източни (BG0001032)	ЗЗ по директивата за местообитанията	217 446,89	с. Ауста, с. Багрянка, с. Биволяне, с. Врело, с. Гургулица, с. Желепско, с. Друмче, с. Звездел, с. Карамфил, с. Конче, с. Кос, с. Кременец, с. Лале, с. Летовник, с. Момина сълза, с. Нановица, с. Неофит Бозвелиево, с. Обичник, с. Пазарци, с. Пиявец, с. Плешинци, с. Постник, с. Равен, с. Свобода, с. Седефче, с. Синделци, с. Соколино, с. Татул, с. Чайка, с. Чомаково, с. Чуково	

Наименование (код в регистъра)	Категория	Площ (ха)	Населено място (землище)	Цел на обявяване (опазване)
Студен кладенец (BG0002013)	33 по директивата за птиците	15 995,24	с. Биволяне, с. Гургулица, с. Летовник, с. Момина сълза, с. Постник, с. Чомаково	1. Опазване и поддържане на местообитанията на видовете птици за постигане на тяхното благоприятно природозащитно състояние; 2. Възстановяване на местообитанията на видове птици, за които е необходимо подобряване на природозащитното им състояние.

Източник: Регистър на защитените територии и защитените зони в България

2.5.6. УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

Отпадъците са пряк замърсител на въздуха, водите и почвата и носят непосредствен риск за здравето на човека, затова решаването на проблемите, свързани с управлението на отпадъците, се явяват едни от най-сериозните. От друга страна, голяма част от отпадъците притежават ценни суровинни качества и могат да бъдат рециклирани и отново оползотворени в производството и в селското стопанство.

Паленето на отпадъци по сметищата води до недопустими замърсявания на атмосферата с летливи органични съединения, вредни ароматни вещества, окиси на въглерода, азота и сярата.

Организираното сметосъбиране и сметоизвозване в община Момчилград обхваща всички населени места на територията ѝ. В общината функционира и система за разделно събиране на масово разпространени отпадъци (МРО). Тя обхваща гр. Момчилград и селата Груево, Багрянка и Соколино, чието население представлява над половината от цялата община.

Събраните отпадъци се извозват до **Регионален център за управление на отпадъците**, намиращ се в с. Вишеград, община Кърджали, който обслужва общините Момчилград, Крумовград, Кърджали, Ардино, Черноочене, Джебел, Кирково и Ивайловград (област Хасково).

Таблица 19. Данни за битовите отпадъци за периода 2015-2018 година

Показател	2015	2016	2017	2018
Дял на населението, обхванато от системи за организирано сметосъбиране	100	100	100	100
Общо образувани битови отпадъци (хил. тона)	1 163	940	431	1 158
Директно депонирани битови отпадъци (хил. тона)	1 035	835	0	0
Предадени за предварително третиране битови отпадъци (хил. тона)	0	29	401	1 043
Предадени за рециклиране битови отпадъци (хил. тона)	128	76	30	115

Източник: НСИ

По отношение на политиките за отпадъците от Община Момчилград са разработени и приети следните документи, свързани с тях:

- Наредба за управление на отпадъците на територията на община Момчилград;
- Програма за разделно събиране на отпадъци от опаковки на територията на община Момчилград (безсрочна)
- Програма за управление на отпадъците 2016-2020 г. (в момента се работи по нейната актуализация).

2.5.7. ИЗВОДИ

Проблеми

- Потенциални заплахи от влошаване на качеството на питейната вода;
- Почви с ниско съдържание на хумус;
- Активни ерозионни процеси;
- Формиране на нерегламентирани сметища за битови и строителните отпадъци;
- Липса или остарели стратегически документи, свързани с опазването на околната среда и управлението на отпадъците.

Потенциали

- Наличие на защитени територии и зони, които дават възможност за развитие на алтернативен и опознавателен туризъм;
- Добро екологично състояние на почвите;
- Разпознаваеми природни забележителности – Вкаменената гора.

2.6. АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ И УПРАВЛЕНИЕ

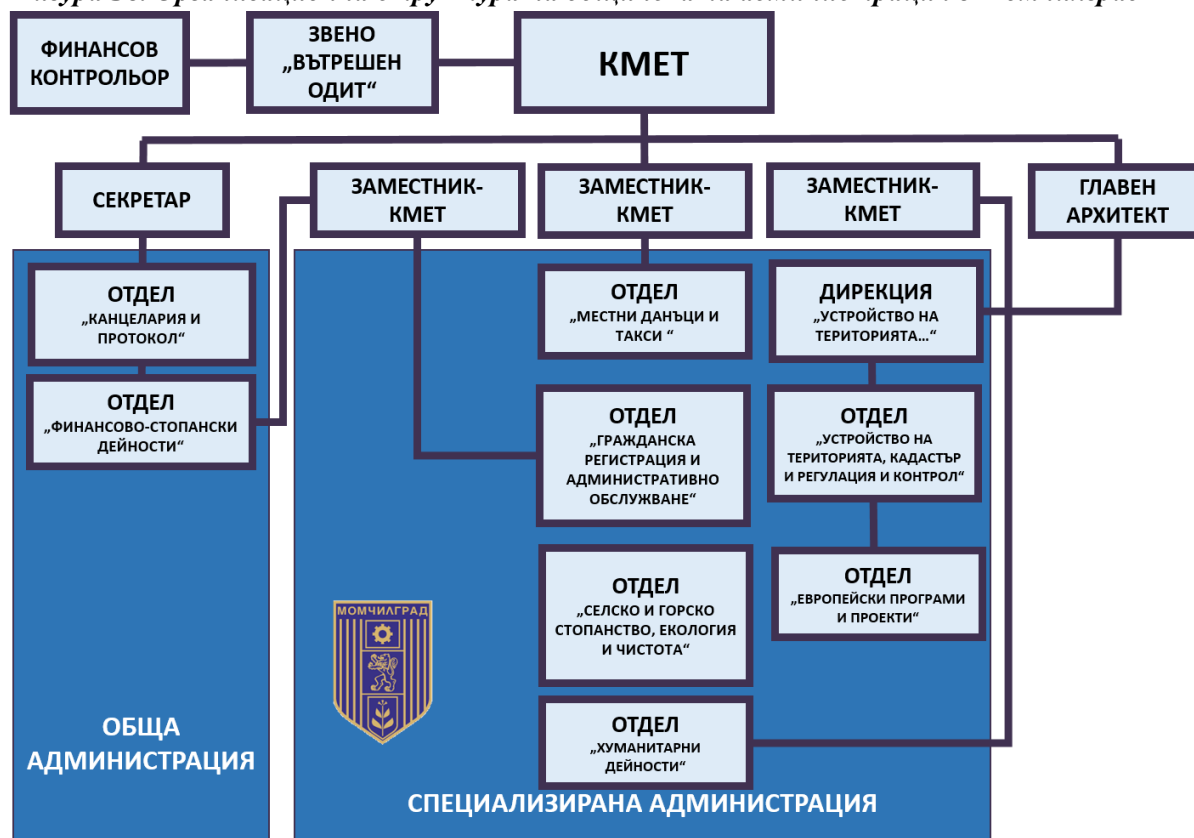
2.6.1. АДМИНИСТРАТИВНА СТРУКТУРА И ОРГАНИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКА АДМИНИСТРАЦИЯ

Структурата, функциите и числеността на общинската администрация са дефинирани от „Устройствения правилник“, който е приет от Общинския съвет и е разработен съгласно принципите и изискванията, произтичащи пряко от разпоредбите на: Конституция на Република България; Европейска харта за местно самоуправление и Закон за местното самоуправление и местната администрация; специализираната нормативна уредба, имаща пряко отношение към организацията и дейността на общинската администрация, както и правилници, наредби, вътрешни правила за дейността, действащи в рамките на административната структура и на територията на община Момчилград.

Действащите нормативни актове и правилници в административната структура на общината представляват добра основа за ефективното и ефикасно осъществяване на ежедневната дейност на общинската администрация.

Структурата на общинска администрация, разпределението на дейностите и отговорностите на екипа на кмета и служителите на всички нива на общинска администрация са съобразени с потребностите на общността, наличните човешки ресурси и капацитет за предоставяне на качествени услуги на гражданите, осигуряване на благоприятна бизнес среда и добри условия на живот в населените места.

Фигура 36. Организационна структура на общинската администрация в Момчилград

Източник: Официален сайт на Община Момчилград

Структурата на община Момчилград е подробно описана в актуален Устройствен правилник на общината.

2.6.2. ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ

Числеността на общинската администрация е одобрена на Общински съвет по предложение на Кмета на Общината. **Общата численост на служителите в администрацията към 2019 г. е 110 бр., която остава сравнително стабилна в периода 2014-2019 година.**

Положителна характеристика е, че има желание за изкарване на стаж в общината, което позволява по-лесно привличане на квалифицирани и обучени кадри за работа в общинските структури.

Таблица 20. Динамика на служителите в Община Момчилград за периода 2014-2019 година

ПОКАЗАТЕЛИ	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ОБЩО СЛУЖИТЕЛИ	103	109	113	109	106	110
Служебно правоотношение	12	13	12	11	9	9
Трудово правоотношение	91	96	101	98	97	101
По служебно правоотношение на ръководни длъжности	9	10	10	10	8	8
По служебно правоотношение – експертен	3	3	2	1	1	1
По трудово правоотношение на ръководни длъжности	34	39	43	43	44	45

ПОКАЗАТЕЛИ	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Експертен и технически състав по трудово правоотношение	57	57	8	55	53	56
ВРЕМЕННА ЗАЕТОСТ И СТАЖОВЕ						
ОБЩО	1	2	2	1	1	1
Стажанти	1	1	1	-	-	-
Временно наети лица	-	1	1	1	1	1

Източник: Община Момчилград

Административният капацитет на общинските служители се поддържа ежегодно от обученията по различни теми, повишаващи управленския и административен капацитет на персонала в Общината, вкл. за разработване и управление на проекти. Тези обучения се планират на базата на предварително извършен анализ на потребностите от страна на служителите.

На тях всяка година присъстват различен брой от служителите в Общината. Пряко за изготвянето и управлението на проекти са отговорни служителите от отдел „Европейски програми и проекти“. При необходимост се включват и експерти от други отдели. **Пряко ангажираните с разработването и управлението на проекти служители са осем.** При необходимост допълнително се привличат и външни експерти. Всички служители имат достъп до интернет, а техническото обезпечение е на добро ниво. В заключение може да се обобщи, че Община Момчилград разполага с достатъчно административен капацитет и **технически ресурс за обезпечаване на дейностите си.**

2.6.3. ПОЛИТИКИ, ПРОГРАМИ, ПРОЕКТИ И ИНИЦИАТИВИ

Действащи стратегии и програми

Общинският съвет на община Момчилград е утвърдил следните програми и стратегии (изброени са според реда на публикуването им в официалния сайт на общината www.momchilgrad.bg), които имат отношение към изготвянето на ПИРО:

- Мандатна програма за управление на кмета на община Момчилград за периода 2019-2023 г.
- Дългосрочна програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива 2020-2030 г.
- Стратегия за управление общинската собственост за периода 2019-2023 година
- Общинска стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в Община Момчилград (2019-2020)
- Програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива 2019-2021г. на община Момчилград
- Програма по енергийна ефективност на Община Момчилград за периода 2019-2021
- Общинска стратегия за развитие на социалните услуги (2016-2020)
- Програма за разделно събиране на отпадъци от опаковки на територията на община Момчилград

Капацитет за реализация на проекти

Прегледът на данните показва, че Община Момчилград демонстрира много добър капацитет за реализация на проекти. Положително е, че в периода 2014-2020 г. се увеличава интереса от страна на частния сектор. Това отчасти се дължи на активния МИГ „Момчилград-Крумовград“, който дава възможност на местните общности да кандидатстват при по-лека конкуренция и за по-малко средства.

Сравнявайки данните от ИСУН и ИСУН 2020 се отчита спад в реализацията на проекти от Общината. Това се дължи най-вече на правилата на ОПРР 2014-2020, които не позволяват инвестициите в градска среда за община Момчилград. Това отчасти е компенсирано с реализацията на сходни проекти чрез ПРСР 2014-2020 година.

Сравняването на данните от системите ИСУН и ИСУН 2020 показва, че през програмния период 2014-2020 значително са намалели привлечените средства на 1 жител на общината от проектите реализирани от Общинска администрация, но без да се отчитат проектите, които не се управляват чрез системата ИСУН. Ако и те бъдат взети предвид сумата ще е доста по-голяма.

Таблица 21. Брой, стойност и БФП на проектите реализирани в община Момчилград за периода 2007-2020 г.

Показател	2007-2013	2014-2020
Общ брой договори	17 (14)	35 (11)
Обща стойност БФП	19 443 584,28	10 903 844,84
Обща стойност на проектите	20 060 781,93	12 843 247,16
Общ брой бенефициенти	3	18
Население към 31.12.2013 и 31.12.2019	15 949	16 314
Привлечени средства на 1 човек (лв.)	1 257,81	787,25
Привлечени средства на 1 човек (лв.) - само от Общината	1 196,36	372,14

Източник: ИСУН 2020, ИСУН, НСИ, собствени изчисления

2.6.4. СЪСТОЯНИЕ НА ГРАЖДАНСКИЯ СЕКТОР В ОБЩИНАТА

Гражданският сектор в общината не е особено развит и е представен предимно от сдружения по интереси и спортни клубове.

Най-активният представител на НПО в общината в Местна инициативна група (МИГ) „Момчилград-Крумовград“, която е създадена, прилагайки подхода ВОМР (водено от общностите местно развитие). Тя изпълнява своята стратегия за ВОМР, финансира чрез ПРСР 2014-2020, за периода до 2020 г. Проектите подадени към МИГ подпомагат местното население и бизнес в реализацията на различни техни предприемачески инициативи – от закупуване на прикачен инвентар за селскостопанска техника, отваряне на нов бизнес до подобряване условията за работа в местните компании и обновяването на оборудването им. МИГ работи в активно партньорство с Община Момчилград.

В хода на изготвянето на ПИРО представителите на местния граждански сектор са идентифицирани и поканени да вземат участие в процеса по формулиране на целите и приоритетите в плана.

2.6.5. ИЗВОДИ

Проблеми

- Слабо активен граждански сектор;
- Недостатъчно финансови средства за прилагане на подхода ВОМР, който акцентира върху местната инициатива и потребности;
- Част от стратегическите документи имат нужда от актуализация.

Потенциали

- Използване потенциала на МИГ „Момчилград-Крумовград“
- Увеличаваща се активност от страна на бизнеса и гражданите към получаване на БФП предоставяна от ЕСИФ
- Използване на експертния капацитет на общинските служители;
- Реализация на различни видове проекти, вкл. по сложност, позволяващи ускорена реализация на проекти в новия програмен период.

2.7. ВЛИЯНИЕ НА ГОЛЕМИ ИНФРАСТРУКТУРНИ ПРОЕКТИ С РЕГИОНАЛНО И НАЦИОНАЛНО ЗНАЧЕНИЕ, ПРЕДВИДЕНИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНАТА

Основен източник на достоверна информация за влиянието на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение, предвидени за реализация на територията на община Момчилград и/или Южен централен регион от ниво 2, които пряко или косвено могат да дадат отражение в социално-икономическото, екологическото и пространствено развитие на общината, е Интегрираната териториална стратегия за развитие на Южен централен регион от ниво 2. В нея **на територията на община Момчилград не са предвидени за реализация големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение.**

3. ОПИСАНИЕ НА ВЗАИМОВРЪЗКИТЕ НА АНАЛИЗА С РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ПРОВЕДЕНИЯ ХОРИЗОНТАЛЕН СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РАЙОНИТЕ НА НАЦИОНАЛНО НИВО

Социално-икономическият анализ на районите на Р България (Анализа на районите) представя настъпилите промени за периода 2014-2020 г. в икономическото, социалното, демографското, инфраструктурното развитие и състоянието на околната среда и очертава основните тенденции в тях. Също така се и дават прогнози за развитието им до 2027 г. Той е структуриран в 3 основни части.

Първата част обхваща териториалния анализ на развитието по тематични направления и ключови характеристики по три основни теми – темата за урбанистичното развитие, териториалните аспекти на секторните политики, административния капацитет за провеждането им и за изпълнение на проекти.

Втората част акцентира върху сравнителния анализ на социалното, икономическото, демографското и екологичното състояние и развитие и инфраструктурното осигуряване на районите, областите и общините. Във всяко тематично направление са проследени промените, настъпили в резултат на прилаганите европейски и национални политики и програми и са систематизирани изводи за въздействието на външни и вътрешни фактори, за установените трайни тенденции и възможностите за преодоляване на проблемите.

Третата част обобщава синтезираните изводи от първите две и ги надгражда с интегриран национален профил.

Съдържанието на втората и третата част, както и на резюмето на анализа препокриват темите, изследвани в ПИРО. Това е първата взаимовръзка между ПИРО и Анализа на районите – съдържанието.

Освен това темите в Анализа на районите, особено в частите за демография, социално развитие и икономика, са проследени чрез ключови показалите, които са използвани в ПИРО Момчилград за открояване на местните характеристики. **Това спомага за сравнението на част от изводите направени в Анализа на районите и този за целите на ПИРО.** Допълнително по отношение на **демографските показалите**, при изготвяне на ПИРО Момчилград, **са съпоставяни с тези на областно и национално ниво**, за да могат да се проследят взаимовръзките между тях.

В следващата таблица са изведени основните изводи от Анализа на районите и заключенията в ПИРО. Този подход дава възможност да бързо очертаване на взаимовръзката между двата анализа – къде има припокриване (т.е. изводите за Момчилград са валидни и за национално/регионално ниво), къде се отчита разминаване (т.е. заключенията за община Момчилград са по-негативни или обратното – по-благоприятни).

Таблица 22. Взаимовръзки между заключенията от Анализа на районите и ПИРО

Заключения от Анализа на районите	Заключения от социално-икономическия анализа на ПИРО	Взаимовръзка
ТЕМА: ДЕМОГРАФИЯ		
Демографската ситуация в страната се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението,	Населението плавно се увеличава; Раждаемостта на 1000 д. е по-ниска от средното за страната;	Общината е с по-добри характеристики, отколкото за страната.

Заклучения от Анализа на районите	Заклучения от социално-икономическия анализ на ПИРО	Взаимовръзка
намаляваща раждаемост и задържащо се високо равнище на общата смъртност, отрицателен естествен и механичен прираст.	По-ниско ниво на смъртност от средното за страната; Отрицателен естествен прираст и положителен механичен прираст.	
Намаляване на дела на населението в трудоспособна възраст	Намалява делът на населението в трудоспособна възраст.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Териториалното разположение на населението е предимно в градовете – 73,5% (2017 г.)	49% от населението в общината живее в града (2019 г.)	Общината е с различна характеристика спрямо общата за България.
Изчерпан демографски потенциал на селата, които до неотдавна са били източник на миграция към градовете.	Част от селата все още имат потенциал да привличат население в тях и имат механичен прираст.	Общината е с по-добра характеристика от страната.
ТЕМА: ПАЗАР НА ТРУДА		
Коефициентът на икономическа активност нараства	Отчетена е тенденцията за задържане броя на заетите в местната икономика и намаляване на населението в трудоспособна възраст.	Общината е с по-лоша характеристика от националното ниво.
Заетостта на населението в най-активна възраст (15–64 години) бележи съществен ръст на национално ниво в периода 2014-2017 г.	Увеличаването на броя на заетите като цяло води и до намаляване на заетостта в интервала 15-64 години, въпреки че липсват данни за потвърждението му.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
Коефициентът на безработица намалява	Коефициентът на безработица намалява.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво, но с по-добри показатели.
Коефициентът на продължителна безработица намалява значително	Трайно безработните лица намаляват в общината.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
ТЕМА: ТЕРИТОРИАЛНО УРБАНИСТИЧЕН АНАЛИЗ		
Общините в България са класифицирани като: силно урбанизирани (централни), средно урбанизирани (междинни) (при които над 50% от населението е в населени места от 5 до 50 хил. жит. или общините са с център град от 5 до 50 хил. жит. Такива в България са 95 общини с центрове средни и малки градове) и слабо урбанизирани (периферни).	В ИТСР на Южен централен регион община Момчилград е определена като „средно урбанизирана – междинна (периферна с изявен град-център)“.	Общината попада в тези 95 общини, които са определени в Анализа на районите.
В Анализа на районите са определени са агломерационни образувания по дадени критерии.	В ИТСР на Южен централен регион община Момчилград не попада в агломерационен ареал.	Според анализите за целите на ПИРО община Момчилград има потенциал да образува „микро ареал“ в рамките на

Заклучения от Анализа на районите	Заклучения от социално-икономическия анализ на ПИРО	Взаимовръзка
		МИГ „Момчилград-Крумовград“.
ТЕМА: ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ		
БВП и БВП на глава от населението нараства	На ниво „община“ не се поддържа информация за БВП, но за област Кърджали показателят нараства. В същото време в община Момчилград се наблюдава увеличаване на произведената продукция на 1 работник.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Нараства производителността на труда	Нараства производителността на труда на 1 работник.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Най-голям брой МСП са в групата на микропредприятията (от 0 до 9 заети), достигат 92.47% (2017 г.) от общия брой предприятия в нефинансовия сектор, следвани от втората група (от 10 до 49 заети).	Микро предприятията са 94% от всички в нефинансовия сектор, а малките – 4% (2018 г.)	Общината е със сходна характеристика като на национално ниво.
Атрактивността на българския туризъм се формира от културно-историческо наследство, природни ценности, разнообразни пейзажи, качествени услуги и добра свързаност/достъпност.	Община Момчилград притежава редица движими и недвижими културни ценности, които могат и се използват за развитие на туризма.	Общината притежава характеристики, определени в Анализа на районите за развитие на туризма
ТЕМА: СОЦИАЛНА СФЕРА		
Обхватът на деца в предучилищно образование е намалял до степен, че всяко пето дете не посещава детска градина.	Местата в детските градини в община са достатъчни, за да обхванат всички деца.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
Броят на учениците в страната намалява ежегодно с близо 1,5%. Закриват се училища, предимно в малките населени места.	Броят на учениците намалява през годините.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Въпреки че се наблюдава макар и символично намаляване на дела на преждевременно напускащите училище, все още този дял е твърде висок - 2,96%.	Според анализите към ПИРО, средно около 2% от учениците напускат преждевременно училище.	Общината отчасти е с по-добра характеристика от националното ниво.
Увеличаващи се разходи в сферата на социалното осигуряване, подпомагане и грижа.	Делът на подпомаганите лица в общината се задържа, но като цяло разходите за тях се увеличават.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.

Закljučения от Анализа на районите	Закljučения от социално-икономическия анализ на ПИРО	Взаимовръзка
Неравномерното териториално разпределение на мрежата от социални услуги по общини, неподходящата материална база.	Социалните услуги са фокусирани в общинския център.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
ТЕМА: ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА		
Насърчаването на интермодалността, като възможност за прехвърляне на товари към по-екологосъобразните видове транспорт, е една от основните мерки за устойчиво и балансирано развитие на транспортната система.	В община Момчилград няма предпоставки за развитие на интермодален терминал (хъб).	Общината е с по-лоша характеристика от националното ниво.
В национален план електроенергийната мрежа е добре развита и всички населени места са електроснабдени.	Електроенергийната мрежа в общината има достатъчно капацитет за поемане на допълнителни консуматори.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Газопроводната мрежа в България има нужда от доразвитие. Необходимо е и увеличаване на дела на газифицираните домакинства до набелязаната цел до 30% през 2020 г.	Не е отчетено развитие на газопреносната и газоразпределителната мрежа в общината.	Изводите, направени в Анализа на районите, са валидни и за община Момчилград.
Нарастване на участието на ВЕИ в енергийния баланс на страната. Новият акцент в използването на ВЕИ е да се насочи към децентрализирано производство на енергия от ВИ, предимно за собствени нужди и присъединяване към мрежите с по-ниско напрежение, което ще намали и разходите за пренос.	В общината Момчилград не могат да се използват активно ВЕИ.	Изводите, направени в Анализа на районите, не са валидни и за община Момчилград.
Често срещан е проблемът с „режим на водоснабдяване“, който силно влошава качеството на живот на населението.	Част от населените места в някои години са на режим на водоподаване, който засяга между 2% и 4% от жителите на общината.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Изключително високо ниво на загуби на вода (средно около 60%)	Загубите на вода са около 51% за последните години.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
Значително по-големите количества образувани отпадъци на човек в България в сравнение с ЕС, ниската степен на рециклиране на битовите отпадъци.	В община Момчилград тепърва започват да се рециклират отпадъците и голяма част от тях се депонират директно.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.

Заклучения от Анализа на районите	Заклучения от социално-икономическия анализа на ПИРО	Взаимовръзка
ТЕМА: ОКОЛНА СРЕДА		
Национален проблем по отношение състоянието на атмосферния въздух е замърсяването с фини прахови частици (ФПЧ), което е сред най-високите в ЕС. То има ясно изразен сезонен характер.	На територията на община Момчилград няма значими местни източници на емисии от замърсители на атмосферния въздух. Но проблемът с отоплението на „твърдо“ гориво е характерен и за нея.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Подобрява се качеството на повърхностните води в страната	Състоянието на повърхностните води в общината е отлично.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
Нивата на шум в по-голямата част от изследваните пунктове надвишава граничните стойности за съответните населени територии.	На територията на община Момчилград няма значителни шумови източници.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
ТЕМА: АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ		
Наличието на административен капацитет в местните власти за усвояване на средства по оперативни програми и натрупването на инвестиции с икономически и социален характер, подкрепени от оперативните програми, са важно условие за растежа на териториалните единици.	Общината привлича успешно средства от ЕСИФ, националните програми и други донорски програми, което показва и повишаването на капацитета ѝ.	Изводите, направени в Анализа на районите, са валидни и за община Момчилград.
Силна зависимост от европейските фондове и помощи и несъобразените с местния потенциал и характеристики приоритети и проекти, без задълбочен анализ на потребностите, ефективността, управлението и поддържането на изградените обекти.	Проектите, които се реализират от Общината почиват на задълбочени анализи на местните потребности и целят повишаване качеството на живот на жителите на Момчилград.	Изводите, направени в Анализа на районите, не са валидни за община Момчилград.
ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РЕГИОН В АНАЛИЗА НА РАЙОНИТЕ, ОТНАСЯЩИ СЕ ДО ОБЩИНА МОМЧИЛГРАД		
■ Осигуряване на свързаност към единната електронна съобщителна мрежа (ЕЕСМ) на държавната администрация на община Момчилград. ■ Нова туристическа инфраструктура в зони за отдих на язовирите „Кърджали“ и „Студен кладенец“; ■ Рехабилитация на отсечката АМ „Марица“-Кърджали-ГКПП „Маказа“.	ПИРО се съобразява с предвидените в ИТСП проектни предложения	Неприложимо

4. ВРЪЗКА НА ОБЩИНАТА СЪС СЪСЕДНИТЕ ТЕРИТОРИИ, КОИТО ИМАТ ПОТЕНЦИАЛ ДА ВЛИЯТ ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО ѝ

Съседните територии, с които общината непосредствено граничи, са Кърджали, Крумовград, Кирково и Джебел.

В интегрираната териториална стратегия за ЮЦР единствената функционална връзка, която е изтъкната е между областния център – гр. Кърджали и гр. Момчилград, които попадат в зона на сдружаване за ИТИ, обхващаща цялата област Кърджали.

Близостта на областния център до общината неминуемо оказва влияние на развитието на община Момчилград, особено в нейните северозападни части, по протежение на път I-5. Той осигурява бърза и сигурна връзка, която предразполага ежедневните трудови пътувания.

Община Момчилград има непосредствена и формална връзка и с община Крумовград, посредством функциониращата МИГ „Момчилград-Крумовград“. Тя е формирана на базата на общи предизвикателства и сходства в социално-икономическото състояние на двете общини. Въпреки че в анализите при изготвянето на стратегията на МИГ се отчита по-доброто икономическо състояние на Момчилград.

Община Момчилград задно със съседните общините могат да се стремят към създаването на общи туристически маршрути, които да спомогнат за по-дългото задържане на туристите в района.

Стратегическите приоритети и предложения, заложи в ИТСР на Южен централен регион, също създават предпоставки за развитие на връзките със съседните на Момчилград общини.

Приоритет 1 на ИТСР, Специфична цел 1.3. Добро образование, професионално развитие и нови знания – образование и обучение адекватни на потребностите за развитие е насочен към негативните демографски характеристики, които са най-силно изяви в област Кърджали, която е с най-младо население в ЮЦР и страната. В стратегията се предлага да се концентрират интегрирани усилия за подобряване на неблагоприятната образователна структура на работната сила там. Община Момчилград граничи непосредствено с още 4 общини от кърджалийска област – Кърджали, Крумовград, Кирково и Джебел. Петте общини заедно имат шанса да развият интегрирани партньорски проекти в сферата на образованието и обучението, които да са адекватни на техните потребности за развитие.

Приоритет 3 на ИТСР, Специфична цел 3.1. Подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност е насочен към осигуряване на свързаност към единната електронна съобщителна мрежа (ЕЕСМ) на държавната администрация на общините – Джебел, Крумовград и Момчилград. Това предполага съвместни усилия между общините.

5. СИНТЕЗЕН SWOT АНАЛИЗ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
▪ Стратегическо географско положение на международни транспортни коридори; ▪ Съхранена природа; ▪ Богат горски фонд; ▪ Наличие на биоразнообразие и разпознаваеми природни забележителности; ▪ Обособени еко пътеки и туристически маршрути; ▪ Добро екологично състояние на въздуха и почвите; ▪ Богато културно наследство (особено от периода на траките); ▪ Богат културен календар; ▪ Добра транспортно-комуникационна мрежа, правеща връзка с общинския център; ▪ Наличие на жп линия; ▪ Напълно изградена електро-разпределителна мрежа, с достатъчна мощност; ▪ Традиции в отглеждането на технически култури; ▪ Традиции в промишлеността в миналото; ▪ Повишаваща се ефективност и производителност в предприятията; ▪ Наличие на големи терени (бивши казарми) с изградена инфраструктура; ▪ Наличие на демографски ресурси и положителен механичен прираст; ▪ Увеличаващ се брой на хората в трудоспособна възраст; ▪ Ниско ниво на безработица; ▪ Наличие на МИГ, подпомагащ сдружаването между общините; ▪ Малки загуби на вода; ▪ Изготвен ОУПО, който определя бъдещето устройствено развитие на териториите. ▪ Добър административен капацитет в Общината и сравнително постоянен екип от общински експерти.	▪ Лошо състояние на настилката на част от общинската и републиканска пътни мрежи; ▪ Липса на канализация в селата от общината; ▪ Амортизирана водопроводна мрежа; ▪ Локални нерегламентирани сметища; ▪ Ниска образованост на населението; ▪ Недоразвита мрежа на социалната инфраструктура – болници, аптеки, ясли; ▪ Масово използване на „твърдо“ гориво без прилагане на алтернативи; ▪ Нисък инвестиционен интерес на територията на общината; ▪ Малко новоразкриващите се работни места; ▪ Икономиката е фокусирана едва върху три отрасли – търговия, строителство и преработваща промишленост; ▪ Липса на значителни ресурси от полезни изкопаеми; ▪ Множество собственици земеделската земя; ▪ Затруднен достъп до медицинска помощ и социални услуги за част от селата; ▪ Увеличаващ се брой на хората с увреждания.

ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
▪ Ориентация към отглеждане на овощни и маслодайни култури; ▪ Развитие на животновъдството в общината; ▪ Прилагане на мерки за повишаване на механичния прираст; ▪ Реализация на проекти по транс-граничните програми – „България-Турция“, „Гърция-България“; ▪ Насърчаване на връзките между селскостопанските производители и преработвателната индустрия чрез използване мерките в ПРСР; ▪ Възможности за производство на екологично чисти земеделски продукти; ▪ Развитие на туризъм, базиран на преживяването – селски, храна, фото наблюдения и т.н. ▪ Изготвяне на общи туристически пакети и маршрути със съседните общини; ▪ Засилване на партньорствата със съседните общини, вкл. развитието на МИГ; ▪ Газификация на индустриалните терени на общината; ▪ Използване на военните имоти с отпаднала необходимост за развитие на бизнес зона; ▪ Изграждане на активно партньорство между бизнеса, НПО и Общината.	▪ Продължаване на тенденцията за намаляване и застаряване на населението; ▪ Миграция на млади и висококвалифицирани хора; ▪ Безконтролно използване на дървесните ресурси на територията и разрушаване на околната среда и културното наследство ▪ Засилващ се натиск върху социалната система и нуждата от осигуряване на подкрепа на различни граждани; ▪ Засилване на ерозионните процеси (особено около реките); ▪ Липса на финансови ресурси за реализация на интервенциите, необходими за развитието на общинската територия; ▪ Силното развитие на община Кърджали може да доведе до обезлюдяване на част от територията на общината.

6. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г.

6.1. ОСНОВОПОЛАГАЩИ ПРИНЦИПИ ПРИ ФОРМУЛИРАНЕТО НА СТРАТЕГИЧЕСКАТА ЧАСТ

Структурата на стратегическата част ПИРО Момчилград съответства на изискванията на „Методически указания за разработване и прилагане на: Националната концепция за регионално и пространствено развитие, Интегрираните териториални стратегии за развитие на регион от ниво 2, Плановите за интегрирано развитие на община“ на МРРБ и не противоречи на постановките на Закона за регионално развитие за съдържанието на плановите за интегрирано развитие на община, както и на основните законови актове в сферите за устройство на територията, опазване на околната среда и културното наследство. Стратегията е съобразена с действащата нормативна уредба на национално, регионално и местно ниво и с постановките на кохезионна политика на ЕС за периода 2021-2027 г. По същество тя представлява интегрална част от пакета стратегически и планови документи, характеризиращи социално-икономическото и пространствено развитие на страната, региона и общината в перспектива до 2027 г.

Целите и приоритетите на настоящия план за развитие са съобразени с изискването за съгласуваност с основните стратегически документи на глобално, европейско, национално и регионално ниво. Те са плод на съзнателно прилагане на основния принцип в планирането „Мисли глобално – действай локално“. Практически това означава намиране на рационални решения на общинско ниво в подкрепа на 17-те глобални цели на устойчивото развитие, формулирани в документа „Дневен ред 2030“. В рамките на Европейския съюз, Документът за размисъл „Към устойчива Европа до 2030 г.“ очертава рамката за планиране на развитието от националните, регионалните и местните власти на страните членки. Този документ пренася в следващия планов период основните постановки на действащите сега Стратегия „Европа 2020“, Териториалния дневен ред на ЕС 2020 и Общата стратегическа рамка на ЕС до 2020 г., като ги адаптира към бързо променящите се реалности. Визията, целите, приоритетите и мерките на стратегическата част на ПИРО Момчилград са хармонизирани с предвижданията на НСРР (2012-2022) и АНКПР (2013–2025), както с Националната програма за развитие „България 2030“ и секторните стратегии в страната. ПИРО се рамкира от Интегрирана териториална стратегия за развитие на Южен централен регион за периода 2021-2027 (ИТСР). Достойнство на настоящият документ е, че той отчита и доразвива успешните начинания на ОПР Момчилград (2014-2020) и насочва усилията и ресурсите в посока към надграждане на успешните инициативи и преодоляване на негативните тенденции в социално-икономическото, културно и пространствено развитие на общината.

Стратегията на настоящия ПИРО е направена съобразно утвърдените теоретични модели и съвременни практики в сферата на стратегическото планиране на местното развитие. Приложено е съчетание от няколко основни принципа.

- **Публичност.** Стратегията е формулирана съвместно с множество представители на община Момчилград, чрез проведената серия от публични дискусии и паралелните им анкети.
- **Съгласуваност.** ПИРО на Момчилград успешно заема своето място сред системата за планиране в ЕС и България, като съответства, интерпретира и конкретизира предложенията на документите от по-високо ниво.

- **Съсредоточеност.** Приоритетните области от стратегията позволяват ясен фокус на усилията и ресурсите в оптимален брой допълващи се направления за общинското развитие.
- **Обвързаност.** Използван е съвременният интегриран подход за планиране, като отделните дейности са обвързани помежду си и съвместно подобряват определени аспекти от общинското развитие.
- **Аргументираност.** Структурирането и съдържанието на стратегията се основава на закономерностите в местното развитие, обобщени от общественото мнение и синтезираните резултати от проведените анализ.
- **Оперативност.** Стратегията завършва със съвкупност от мерки, чиито конкретни дефиниции дават възможност за предприемането на ясни действия и реализация на мотивирани проекти през следващите седем години.

6.2. ПОДХОД ЗА ФОРМУЛИРАНЕ НА ВИЗИЯТА

Формулирането на окончателната визия в ПИРО Момчилград премина през следните етапи:

- Извършване на експертен анализ, оценка и изводи от формулировките на визиите на стратегическите и планови документи на европейско, национално, регионално и местно ниво;
- Запознаване с досегашна визия на община Момчилград и проучване доколко тя е все още актуална (част от проведеното анкетно проучване за разработване на ПИРО);
- Представяне на работна формулировка на визия на ПИРО Момчилград и дискусия между членовете на работната група в Общината;
- Отразяване на направените препоръки и предложения и представяне на окончателната визия на ПИРО.

При формулировката на визията се изхожда от следните принципни постановки:

Първо: Визията представлява кратка формулировка, включваща в своето съдържание ключови думи, които очертават желано състояние в дългосрочен план и отразяват обществените нагласи. Визията на общинския план е „мечтата на хората“ за социално-икономическото и физическото състояние на общината в края на периода 2021-2027 година.

Второ: При формулировката на визията се отчита стремежът за приемственост с действащата визия на ОПР 2014-2020 г., както и други важни за общината стратегически документи. Дефинираните в тях визии са, както следва:

- **ОПР 2014-2020 г.** *„През следващия програмен период община Момчилград ще продължи да се развива като жизнеспособна териториална общност, с ясни перспективи за развитие, определени от:*
 - *Местните условия и ресурси;*
 - *Съхранен и непрекъснато усъвършенстващ се човешки капитал;*
 - *Създадени добри условия за живот и бизнес на местната общност;*
 - *Капитализирано природно и културно-историческо наследство“.*

- **Стратегия за ВОМР** „Територията на МИГ „Момчилград-Крумовград“ – привлекателно място за живеене със съхранена природна среда, конкурентоспособно земеделие и местна икономика, осигуряващи по-добри доходи и заетост на населението“.
- **ОУПО Момчилград** „Целта е концентрация на ресурсите на общината за постигане на устойчиво развитие, да бъде атрактивна за живот и инвестиции, като се интегрират социалните, културните, природни цели, което гарантира комплексен продукт и устойчиво развитие на общината. Има необходимост от създаване на нова туристическа инфраструктура и превръщане на общината в територия за трансгранично сътрудничество и коопериране.“

От визиите могат да бъдат изведени следните ключови думи, които да формулират визията за развитие на община Момчилград за периода 2021-2027 г.:

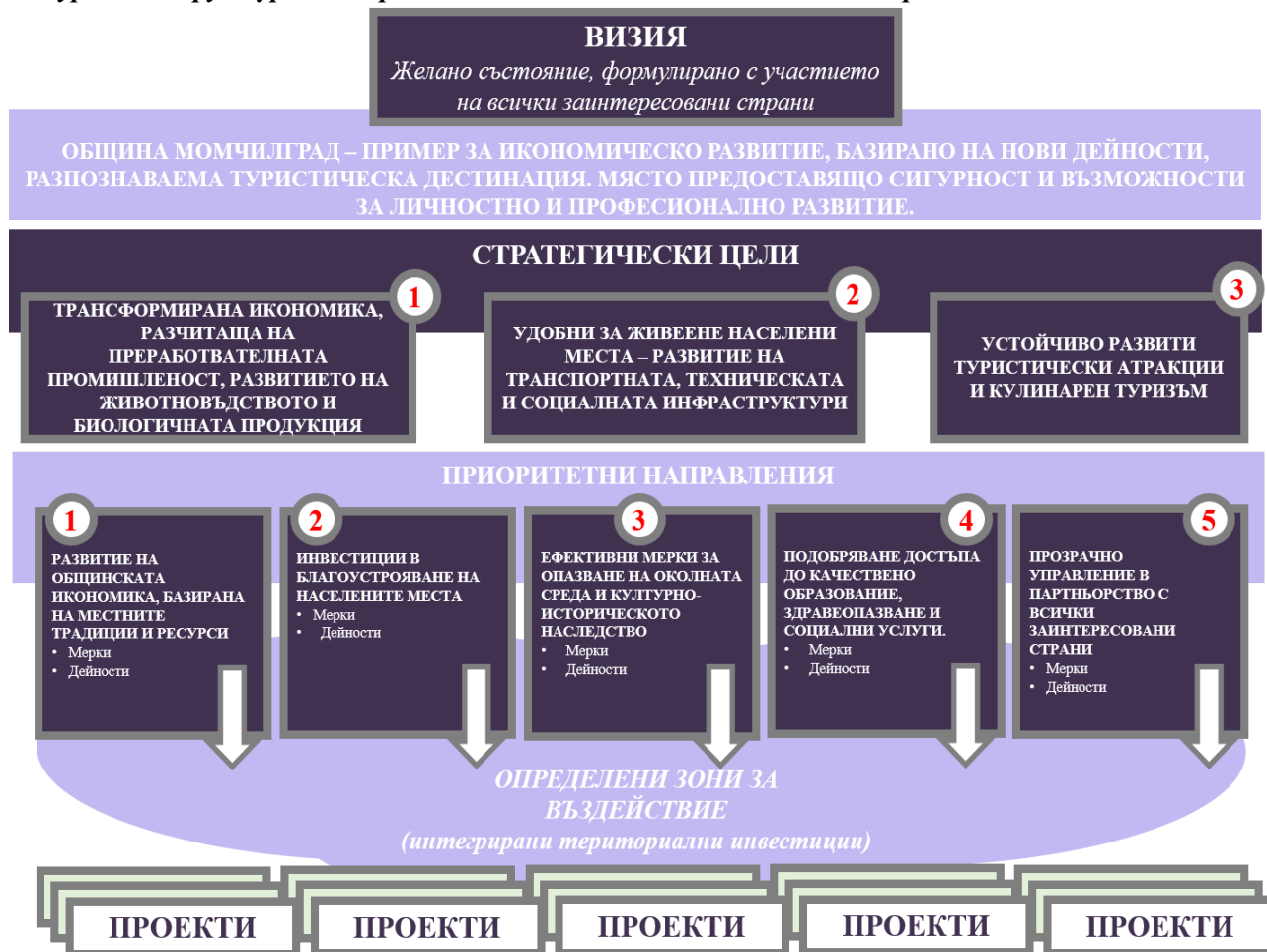
- „съхранена природа“;
- „добри условия за живот и бизнес“;
- „развит туризъм“;
- „условия за пълноценен труд“;
- „конкурентоспособна икономика“ (земеделие, туризъм).

Трето: Визията за периода 2021-2027, отчита очертаните насоки в местното развитие, подчертани в извършените подробни анализи в развитието на отделните функционални системи на социално-икономическия и инфраструктурен комплекс, на природната среда и представени в синтезиран вид в SWOT анализа.

Четвърто: Визията за периода 2021-2027 отчита и мнението и виждането на жителите на община Момчилград (изразени в проведеното анкетно проучване) за това как те си представят общината към 2027 година.

Пето: Визията е рамка за формулиране на стратегическите цели на общината за програмния период 2021-2027 г. и по този начин аргументира избора на зони за въздействие, където бъдещите интервенции ще донесат най-голяма възвръщаемост на вложените средства и устойчиви ползи за обществото.

Фигура 37. Структура на стратегическата част на ПИРО Момчилград

6.3. ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ

На основата на предишната точка е приета следната визия за развитие на общината:

ОБЩИНА МОМЧИЛГРАД – ПРИМЕР ЗА ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ, БАЗИРАНО НА НОВИ ДЕЙНОСТИ, РАЗПОЗНАВАЕМА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ. МЯСТО ПРЕДОСТАВЯЩО СИГУРНОСТ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ЛИЧНОСТНО И ПРОФЕСИОНАЛНО РАЗВИТИЕ.

6.4. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

Стратегическите цели имат ясен фокус към осъществяване на визията и отразяване конкретната специфика на община Момчилград. Те са съобразени с предназначението на ПИРО да бъде инструмент за управление и да отразява действителните нужди на местната общност в рамките на плановите документи от регионално, национално и европейско ниво. Избегнато е тяхното прекалено обхвотно формулиране и опасност от неефективно разпределение на ресурсите по време на предстоящото им реализиране. Планираната система от индикатори за наблюдение на плана осигурява механизъм за измерване на степента на тяхното осъществяване.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1: ТРАНСФОРМИРАНА ИКОНОМИКА, РАЗЧИТАЩА НА ПЕРЕРАБОТВАТЕЛНАТА ПРОМИШЛЕННОСТ, РАЗВИТИЕТО НА ЖИВОТНОВЪДСТВОТО И БИОЛОГИЧНАТА ПРОДУКЦИЯ

Първата стратегическа цел е насочена към подкрепата за разширяване на основните икономически дейности в общината, каквито са преработващата промишленост,

строителството и търговията. Разкриването на нови икономически дейности ще спомогне да се смекчат последствията от евентуални икономически кризи.

Подобряване на инфраструктурата и достъпа до новосформирани икономически зони ще спомогне за привличането на нови инвеститори в различни икономически дейности.

Специален акцент се поставя на развитието на животновъдството и различни сертифицирани биологични продукти, които имат потенциал да се произвеждат в общината.

Стратегическата цел допринася за постигането на глобалните цели за устойчиво развитие на ООН с номера: 8 (сигурна работа и икономически растеж), 9 (иновации и инфраструктура) и 11 (устойчиви градове и общности).

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: УДОБНИ ЗА ЖИВЕЕНЕ НАСЕЛЕНИ МЕСТА – РАЗВИТИЕ НА ТРАНСПОРТНАТА, ТЕХНИЧЕСКАТА И СОЦИАЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРИ

Постигането на целта отразява желанието за създаване на по-добри условия за живот в населените места и забавянето и обръщането на негативните демографски процеси. Целта поставя фокус към осигуряването на благоприятни условия за задоволяване на потребностите на населението от образование, здравеопазване, социални услуги и други.

Стратегическата цел допринася за постигането на глобалните цели за устойчиво развитие на ООН с номера: 2 (край на глада), 3 (добро здраве), 4 (качествено образование), 6 (чиста вода и санитарно-хигиенни условия) и 10 (намаляване на неравенствата).

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3: УСТОЙЧИВО РАЗВИТИ ТУРИСТИЧЕСКИ АТРАКЦИИ И КУЛИНАРЕН ТУРИЗЪМ

Едно от най-големите богатства на общината е нейната запазена природна среда и забележителности. Съжителството между отделните етноси се пренася и в кулинарните специалитети на района, част от които могат да бъдат опитани само тук.

Това са предпоставки за съчетание на различни видове туризъм на открито с досег до кулинарните деликатеси на мястото. По този начин се балансира икономическия интерес и опазването на околната среда, а местните жители ще могат да печелят.

Стратегическата цел допринася за постигането на глобалните цели за устойчиво развитие на ООН с номера: 6 (чиста вода и санитарно-хигиенни условия), 11 (устойчиви градове и общности), 12 (отговорно потребление), 13 (борба с климатичните промени) и 15 (живот на земята).

6.5. ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ

Петте приоритетни направления представляват областите за действие, където следва да се концентрират финансовите ресурси и общинските инициативи през следващия програмен период. Съобразно структурата на стратегията, приоритетите не са директно обвързани и подчинени на дадена стратегическа цел, а допринасят за постигането на повече от една цел. Приоритетните направления са организирани като съчетание от прецизно формулирани мерки, разкриващи какво точно трябва и може да се осъществи в общината. За всяка мярка е добавено кратко описание, представящо нейното съдържание и аргументи за включването ѝ в приоритетната област. Мерките са отворени и следва да се конкретизират с допълнителни проекти през целия програмен период (2021-2027 г.). В този смисъл въздействието на мерките

не се изчерпва с дефинираните проекти в Програмата за реализация на ПИРО. Тук се насочват и всички останали инициативи в общината до 2027 г.

ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ 1: РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНСКАТА ИКОНОМИКА, БАЗИРАНА НА МЕСТНИТЕ ТРАДИЦИИ И РЕСУРСИ

Мярка 1.1. Равен шанс за работа на всички

- Обучения за работещите за повишаване на квалификацията и преквалификация и придобиване на езикови и компютърни умения
- Осигуряване на заетост и достъпна работна среда за хора с увреждания

Мярка 1.2. Подкрепа на аграрния сектор в общината

- Създаване и организиране на ежегоден Фестивал на земеделския производител
- Възстановяване и изграждане на нови хидромелиоративни съоръжения

Мярка 1.3. Подкрепа за развитие на бизнеса и привличане на нови инвестиции

- Разработване на стратегия за икономическо развитие на община Момчилград
- Създаване на маркетинг профил на общината
- Идентифициране на сградния фонд, собственост на община Момчилград, който представлява интерес за инвеститори
- Провеждане на информационна кампания за информирание на всички заинтересовани лица (земеделски производители, юридически лица и инвеститори) с необходимата информация за финансиране на техните начинания и възможностите за кандидатстване през новия програмен период 2021 -2027
- Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност, вкл. и дейности за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствени нужди

Мярка 1.4. Изграждане на бизнес инфраструктура

- Създаване на Комплексна търговска обслужваща зона в непосредствена близост до транспортен коридор №9, свързващ Гърция и България през ГКПП Маказа
- Изграждане на индустриална зона на терена на бившето военно поделение, зона „Седларе“, зона „Върхари“ и зона „Груево“
- Изграждане на фермерски пазар
- Изграждане на общински пазар

Мярка 1.5 Насърчаване изграждането на местната инфраструктура, обновяването на селата, предлагането на местни основни услуги и опазването на местното културно и природно наследство

- Изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, улици и тротоари, и съоръженията и принадлежностите към тях
- Изграждане и/или обновяване на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности от общинско значение за подобряване на микроклимата и рекреационна дейност, включително паркове, градини, улично озеленяване и площи
- Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура
- Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна инфраструктура с местно значение в селските райони
- Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност, вкл. и дейности за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствени нужди
- Реконструкция, ремонт, реставрация, закупуване или обновяване на оборудване и/или обзавеждане на обекти, свързани с културния живот
- Изграждане и/или обновяване на туристическа информация и обозначаване на туристически обекти, включително изграждане и/или поставяне на информационни съоръжения

ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ 2: ИНВЕСТИЦИИ В БЛАГОУСТРОЯВАНЕ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА

Мярка 2.1. Подобряване състоянието на общинската пътна мрежа

- Основен ремонт на път KRZ1370/ I - 5, Кърджали - Момчилград / - Груево – Летовник
- Рехабилитация на Път KRZ2375/ II - 59, Момчилград - Звездел / - мах. Ауста и съоръженията и принадлежностите към него
- Рехабилитация на Път KRZ3416/ KRZ2375, п.к. II - 59 - мах. Ауста / - Ауста и съоръженията и принадлежностите към него
- Рехабилитация на Път KRZ2372/ I - 5, Момчилград - Прогрес / - Чуково и съоръженията и принадлежностите към него
- Рехабилитация на Път KRZ3394/ II - 59, Звездел - Карамфил / - мах. Батковци - мах. Залист - / KRZ2395 / и съоръженията и принадлежностите към него
- Рехабилитация на път KRZ2395 / II - 59, Звездел - Карамфил / - Карамфил - Синделци / KRZ1391 / и съоръженията и принадлежностите към него
- Рехабилитация на Път KRZ2380 / KRZ1370, Груево - Летовник / - Свобода и съоръженията и принадлежностите към него

- Основен ремонт на общински път KRZ3383 /III – 508, Балабаново - Джебел/ - мах. Дружба от км 0+000 до км 0+960;
- Основен ремонт на общински път KRZ3410 / KRZ2384, п.к. III - 508 - Седлари / - Върхари от км 0+000 до км 2+070" - Участък от км 0+000 до км 2+000;
- Основен ремонт на общински път KRZ1391 /III-5902, п.к. Звездел - п.к. Голяма Чинка/ - Конче - мах. Своба - Синделци - мах. Диянка от км 0+000 до км 2+118,10;
- Основен ремонт на общински път KRZ1373 /I-5, Момчилград - Подкова/ - Каменец – Птичар от км 5+294 до км 8+000;
- Основен ремонт на общински път KRZ2390 /III-5902, п.к. Звездел - Конче/ - Седефче - Граница общ. (Момчилград - Крумовград) - мах Тополица - (III-5902) от км 0+000 до км 3+231;
- Строителство , реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища и съоръженията и принадлежностите към тях.

Мярка 2.2. Рехабилитация на уличната инфраструктура в населените места и осигуряване на паркирането

- Благоустрояване на улици в квартали 103, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, гр. Момчилград, включително подмяна на ВиК и електропроводите
- Благоустрояване на улици в кв.21, гр. Момчилград, включително ВиК и осветление
- Поставяне на съоръжения за намаляване на скоростта и ограничаване на паркирането по пешеходни пространства и тротоари към главните улици (колчета, изолираща растителност, огради)
- Реконструкция на обществени паркинги и изграждане на нови такива
- Изграждане на велосипедни алеи
- Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях

Мярка 2.3. Улесняване на достъпа на хора с увреждания в градската среда и към административни и обществени сгради

Мярка 2.4. Благоустрояване и озеленяване на паркове и междублокови пространства

- Изграждане на зелени зони по околновръстния път и главните входно-изходни артерии
- Изграждане на парк в УПИ I, кв. 80 по ПУП на гр. Момчилград – кв. 11 (по пътя за хижата)
- Изграждане на парк в кв. Орфей, гр. Момчилград
- Изграждане на парк в УПИ I, кв. 32 по ПУП на с. Звездел
- Изграждане на парк в УПИ VIII, кв.19 по ПУП на с. Нановица

- Изграждане на стрийт фитнес на открито в кв. 11, гр. Момчилград
- Изграждане на скейт парк, гр. Момчилград
- Изграждане на парк „Кедик чал“, с. Чобанка
- Въвеждане на енергоспестяващо осветление в парковите площи
- Разработване на програма за възстановяване и поддържане на парковата и растителна инфраструктура
- Актуализиране на специализирана база данни за зелената система в община Момчилград
- Изграждане на паркова среда около галерия „Кино“
- Изграждане на Нов футболен терен с помощни игрища за подготовка, гр. Момчилград
- Изграждане на спортна площадка в с. Карамфил
- Изграждане на спортна площадка в с. Багрянка
- Изграждане и/или обновяване на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности от общинско значение, включително паркове, градини, улично озеленяване

Мярка 2.5. Благоустрояване на публични пространства и общинската спортна инфраструктура

- Обновяване, реконструкция и архитектурно оформление на Централен градски площад – Момчилград
- Изграждане и/или обновяване на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности от общинско значение, включително улично озеленяване и площи
- Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура

Мярка 2.6. Подобряване достъпа до водоснабдяване и по-качествена вода за питейни нужди

- Реконструкция на вътрешна водопроводна мрежа на с. Лале
- Подмяна на вътрешна водопроводна мрежа в с. Равен
- Подмяна на вътрешна водопроводна мрежа в с. Нановица
- Осигуряване на допълнително водоснабдяване на с. Кос и с. Лале
- Осигуряване на допълнително водоснабдяване на с. Врело от резервоар в с. Кос
- Осигуряване на допълнително водоснабдяване на лесопарк „Момчил юнак“, гр. Момчилград
- Изграждане на каптажи на местни водоизточници, чрез сондажи в с. Друмче, с. Сенце, с. Конче, с. Пиявец и мах Хамасче

- Извършване на геопроучване за минерална вода на територията на Момчилград и изпълнение на дълбочинни сондажи

Мярка 2.7. Изграждане и реконструкция на канализационната мрежа в населените места, включително изграждане на ПСОВ

Мярка 2.8. Газифициране на гр. Момчилград – обществени сгради, индустриални зони и близки населени места

Мярка 2.9. Благоустрояване на общинския сграден фонд, включително с въвеждане на мерки за енергийна ефективност, за повишаване на качеството на предлаганите услуги и подобряване на средата

- Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна инфраструктура с местно значение в селските райони
- Реконструкция, ремонт, реставрация, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на обекти, свързани с културния живот
- Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност, вкл. и дейности за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствени нужди

ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ 3: ЕФЕКТИВНИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО

Мярка 3.1. Изработване на информационна база данни за обектите на културно историческото наследство на територията на община Момчилград

- Изграждане на база данни и карта на екопътеките на територията на общината

Мярка 3.2. Извършване на археологически дейности по културно-историческите обекти в общината

- Изпълнение на консервационно-реставрационни работи и експониране на археологически обект „Култов център – Татул“
- Проучване, изпълнение на консервационно-реставрационни работи и експониране на място (in situ) на следните обекти – Харман кая и Тракийски скални ниши

Мярка 3.3. Осигуряване на достъп до туристически обекти

- Изграждане на екопътека „Вкаменената гора“ (в землищата на с. Равен, с. Биволяне и с. Гургулица)
- Изграждане на туристически пътеки около лесопарк „Момчил юнак“ и покрайнините на града
- Изграждане на туристическа пътека „Големият и малкият казан“, в местността „Въз“ около с. Равен и до Вековните дървета в местността „Кедикчал“, с. Равен

Мярка 3.4. Изграждане на специализирана инфраструктура за оползотворяване на туристическите ресурси и развитието на различни видове туризъм, включително техническата инфраструктура до и в туристическите обекти

- Изграждане на музейна сбирка „Спортна слава на Момчилград“ за постиженията на именити спортисти на община Момчилград
- Изграждане на ТИЦ (туристическо-информационен център)
- Проучване на потенциални маршрути за планинско колоездене в общината
- Обособяване и създаване на пунктове за промоция на туристически продукти и сувенири
- Изграждане на къща-музей на Наим Сюлейманоглу
- Изграждане и/или обновяване на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности от общинско значение, вкл. паркове, градини, улично озеленяване и площи
- Реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, улици и тротоари, и съоръженията и принадлежностите към тях
- Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура

Мярка 3.5. Опазване на околната среда и превенция на рисковете от климатичните промени

- Отстраняване на нерегламентираните сметища в населените места и рекултивация на засегнатите площи
- Проектиране и изграждане на депо за строителни отпадъци
- Изграждане на II и III клетка на площадка за разделно събиране на отпадъци
- Надграждане на регионална система за управление на отпадъците Регионално депо – Вишеград, вкл. сепарираща, компостираща инсталация, площадка за депониране и площадка за рециклиране на строителни и едрогабаритни отпадъци
- Укрепване, рехабилитация и ремонт на въжените мостове на територията на община Момчилград
- Почистване и корекция на речните корита и дерета в границите на населените места
- Изграждане и укрепване на инфраструктура за предотвратяване на наводнения и свлачища
- Закупуване на машини за организиране на сметосъбиране и сметоизвозване на територията на общината
- Разработване на програма за повишаване на екологичната култура и информираност на гражданите
- Изготвяне и актуализиране на Програма за управление на отпадъците и Програма за опазване на околната среда на община Момчилград

- Внедряване на мерки за енергийна ефективност в публични сгради – общински и държавни
- Внедряване на мерки за енергийна ефективност в жилищни сгради – МФЖС и еднофамилни
- Подмяна на съществуващото и изграждане на ново енергоефективно улично осветление в гр. Момчилград, с. Груево, с. Ново Соколино, с. Багрянка, с. Прогрес, с. Равен, с. Нановица и с. Звездел
- Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност, вкл. и дейности за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствени нужди

Мярка 3.6. Инвестиции в културна инфраструктура и културния календар на общината

- Изграждане на сграда за културни дейности към галерия „Кино“
- Честване на празници и организиране на Международна среща „Момчилград винаги в сърцето ми“
- Реконструкция, ремонт, реставрация, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на обекти, свързани с културния живот

ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ 4: ПОДОБРЯВАНЕ ДОСТЪПА ДО КАЧЕСТВЕНО ОБРАЗОВАНИЕ, ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНИ УСЛУГИ.

Мярка 4.1. Ремонт и реконструкция на детски заведения, включително внедряване на мерки за енергийна ефективност

- Ремонт, реконструкция на прилежащо дворно място и модернизация на ДГ „Зорница“
- Ремонт, реконструкция на прилежащо дворно място и модернизация на ДГ „Здравец“
- Ремонт, реконструкция на прилежащо дворно място и модернизация на ДГ „Щастливо детство“
- Ремонт, реконструкция на прилежащо дворно място и модернизация на Детска ясла „3-ти март“
- Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна инфраструктура – детски заведения с местно значение в селските райони

Мярка 4.2. Подобряване на средата за обучение на учениците в училищата, включително внедряване на мерки за енергийна ефективност

- Изграждане на спортна площадка в ОУ „Д-р П. Берон“, гр. Момчилград
- Ремонт на физкултурен салон в ОУ „Д-р П. Берон“, гр. Момчилград
- Ремонт на физкултурен салон в ОУ „Н. Вапцаров“ с. Груево
- Ремонт на физкултурен салон в ОУ „Н. Вапцаров“ с. Звездел

- Изграждане на спортна площадка в ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ с. Нановица
- Изграждане на спортна площадка в ОУ „Н. Вапцаров“ с. Звездел
- Изграждане на спортна площадка в ОУ „Васил Левски“ с. Равен
- Оборудване на учебни кабинети за провеждане на интерактивни/дистанционни форми на обучение в СУ „Н. Вапцаров“, гр. Момчилград
- Оборудване на учебни кабинети за провеждане на интерактивни/дистанционни форми на обучение в ОУ „Д-р П. Берон“, гр. Момчилград
- Оборудване на учебни кабинети за провеждане на интерактивни/дистанционни форми на обучение в ОУ „Н. Вапцаров“, с. Груево
- Оборудване на учебни кабинети за провеждане на интерактивни/дистанционни форми на обучение в ОУ „Н. Вапцаров“, с. Звездел
- Оборудване на учебни кабинети за провеждане на интерактивни/дистанционни форми на обучение в ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Нановица
- Оборудване на учебни кабинети за провеждане на интерактивни/дистанционни форми на обучение в ОУ „В. Левски“, с. Равен
- Оборудване на специализирани кабинети и лаборатории в ПГ по туризъм и хранително-вкусова промишленост
- Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна инфраструктура - училища с местно значение в селските райони

Мярка 4.3. Повишаване квалификацията на учителите в детските градини и училища – обучения за интерактивни/дистанционни методи на преподаване

Мярка 4.4. Разширяване мрежата от социални услуги, предоставяни в общината

- Разкриване на хоспис в сградата на МБАЛ „Д-р С. Ростовцев“, гр. Момчилград
- Изграждане на Център за настаняване от семеен тип за възрастни хора без увреждания
- Изграждане на нова сграда за предоставяне на специализирани социални услуги за хора в рискови групи
- Създаване на Продължаваща социална услуга за деца с увреждания след навършване на пълнолетие към Дневен център за деца с увреждания
- Проектиране и изграждане на Дневен център за лица с увреждания
- Предоставяне на топъл обяд по Оперативна програма „Храни“ 2021 – 2027
- Предоставяне на услуга Обществена трапезария по Фонд „Социална закрила“
- Продължаване развитието на услугата „личен асистент“, „домашен помощник“ и прилагане на Механизма лична помощ, съгласно националното законодателство
- Създаване на социални услуги, съгласно чл. 15 от Закона за социалните услуги

Мярка 4.5. Стимулиране образователната и социално-икономическата интеграция на рискови групи, малцинства и хора в неравностойно положение

Мярка 4.6. Подпомагане функционирането на МБАЛ „Д-р С. Ростовцев“

Мярка 4.7. Реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, улици и тротоари, и съоръженията и принадлежностите към тях с цел намаляване на нивото на праховите частици в атмосферата, за безпроблемно придвижване на пациентите и на здравните екипи и осигуряване на достъпна среда.

ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ 5: ПРОЗРАЧНО УПРАВЛЕНИЕ В ПАРТНЬОРСТВО С ВСИЧКИ ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

Мярка 5.1. Повишаване на сигурността в населените места

- Внедряване на системи за видео наблюдение
- Изграждане на регионален приют за безстопанствени кучета за обслужване на гр. Кърджали и общините в региона

Мярка 5.2. Подобряване административното обслужване

- Разширяване обхвата на електронните услуги, предоставяни от Общината
- Провеждане на периодични обучения на общинските служители
- Изграждане на ГИС-базира платформа и създаване на специализирани карти
- Цифровизиране на регистрите и архивите, доизграждане на информационни системи за управление на администрацията и развитие на е-управление
- Разработване и внедряване на нови инструменти за взаимодействие и платформи в онлайн среда

Мярка 5.3. Реализация на партньорства за управлението на общината

- Подкрепа за развитието на МИГ „Момчилград-Крумовград“
- Участие в международни изложения и панаири за набиране на партньори за реализация на трансгранични проекти

7. ОПИСАНИЕ НА КОМУНИКАЦИОННАТА СТРАТЕГИЯ, НА ПАРТНЬОРИТЕ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ФОРМИТЕ НА УЧАСТИЕ В ПОДГОТОВКАТА И ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО ПРИ СПАЗВАНЕ НА ПРИНЦИПИТЕ ЗА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ

Основната цел на Комуникационната стратегия е да стимулира съпричастността и участието на населението на община Момчилград, структурите на гражданското общество и бизнеса, развиващи дейност на нейната територия, както и на партньорите и заинтересованите страни за участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност. Едновременно с това дейностите по изпълнение на Стратегията са насочени към утвърждаване на ролята на община Момчилград като активна страна в провеждането на политики и формирането на позитивни нагласи за нейното прозрачно управление.

Съгласно Методическите указания на разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г., в подготвителния етап на изготвянето на ПИРО Момчилград, се разработи Комуникационна стратегия. В нея са описани всички идентифицирани заинтересовани страни, формулирани са подходящи инструменти за комуникация с тях, както и подходящ инструментариум за осигуряване на публичност и прозрачност относно ПИРО, включително събиране на идеи за мерки, проекти и инициативи за реализация в общината.

В процеса на разработване на ПИРО и предвид извънредната ситуация породена от глобалната пандемия на COVID-19, съгласуването на настоящия документ премина по нетрадиционен начин – във виртуална среда.

Още на най-ранен етап, съгласно приетата Комуникационна стратегия, заинтересованите лица имаха възможност да се включат в изготвянето му чрез попълването на въпросник, оценяващ сегашното състояние на общината и даващ възможност за отправяне на предложения за бъдещото ѝ развитие.

При изготвянето на проекта на ПИРО, документът беше публикуван на официалната страница на Общинска администрация за мнения и предложения от широката общественост. Едва след това се пристъпи към финализиране на плана и представянето му за приемане от страна на Общински съвет.

8. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ

Съгласно Методическите указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. на МРРБ, в ПИРО следва да се определят приоритетни зони за въздействие. В тях основно ще бъде съсредоточено изпълнението на мерките, предвидени в програмата за реализация на плана. Те следва да се определят на база на анализа на силните и слабите страни на общинската територия, резултатите от проучването на общественото мнение, стратегическите документи на Общината, както и на потенциалите за развитие. Това изискване е свързано с водещият принцип за „единство на социално-икономическото и пространственото планиране“.

По дефиниция „зона за прилагане на интегриран подход“ (зона за въздействие) е *„пространствено обособена територия с определена характеристика и състояние на физическата среда, социална и/или етническа структура на населението и характер и структура на основните фондове“*. Зоните следва да са части от територията на общината с конкретно функционално предназначение или собствен потенциал за развитие.

8.1. ПОДХОД ПРИ ОПРЕДЕЛЯНЕТО НА ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ

Съгласно АНКПР гр. Момчилград е класифициран в 4-тото йерархично ниво, което, според Методическите указания, не налага задължително дефиниране на „градски зони за въздействие“.

За определянето на зоните за въздействие е използван териториално-пространственият модел за развитие на устройство на територията в ОУПО Момчилград. По този начин се постига единство между пространственото и социално-икономическото развитие на територията на общината. Въпреки че неговите предвиждания са дългосрочни, те показват действията, които следва да се предприемат и в средносрочен план, чрез ПИРО Момчилград.

За определянето на приоритетни зони за въздействие са взети предвид няколко фактора: населението, което ще се възползва от направените инвестиции; резултатите от анализа на територията на общината и обобщения SWOT анализ; броят заявени проекти и идеи за развитието на конкретната територия; проектната готовност на предвидените интервенции за конкретна територия.

Отчитайки тези фактори са определени няколко приоритетни зони за въздействие, върху които в най-силна степен ще се реализира прилагането на интегриран подход.

8.2. ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ СЪС СПЕЦИФИЧНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

В настоящия документ са предложени 5 (пет) типа зони за развитие (въздействие) в общината. Те отразяват възприетия подход, описан в предходната точка, както и основните човешки функции и дейности, използвани в съвременното планиране. Допълнително те се доближават в най-пълна степен до предложените в ОУПО общо предназначение на имотите и устройствени зони. Те са, както следва:

Зони за обитаване (жилищни функции) – този тип зони обхващат всички населени места, извън общинския център – гр. Момчилград. В тях основно са разположени жилищни сгради и обитателите извършват основните си индивидуални (лични) дейности.

Зони за производство – този тип зони обхващат всички имоти и зони, съгласно ОУПО, които са предназначени за устройство и застрояване предимно със сгради и съоръжения за производствени и складови дейности. В тези зони жителите на общината предимно се трудят и допринасят за развитието на местната икономика.

Зони за обслужване – тези зони обхващат всички имоти и зони, съгласно ОУПО, които са предвидени да задоволят основните потребности на населението от образование, култура, религия, здравеопазване и социални грижи, административни услуги, търговия, битови услуги и други общественополезни дейности.

Зони за отдых и туризъм – това са зоните, които обхващат места с потенциал за развитие на туристическо-рекреационни дейности и са притегателен център за посетителите в общината.

Зони за опазване на околната среда и превенция на риска – зоните са пространствен израз на необходимостта от дейности, свързани с опазването на околната среда (конкретни лесоустройствени показатели, наличие на защитени територии и зони по НАТУРА 2000 и др.), както и с предприемането на мерки, свързани с ерозионни процеси (свлачища, срутища) или потенциален риск от наводнения.

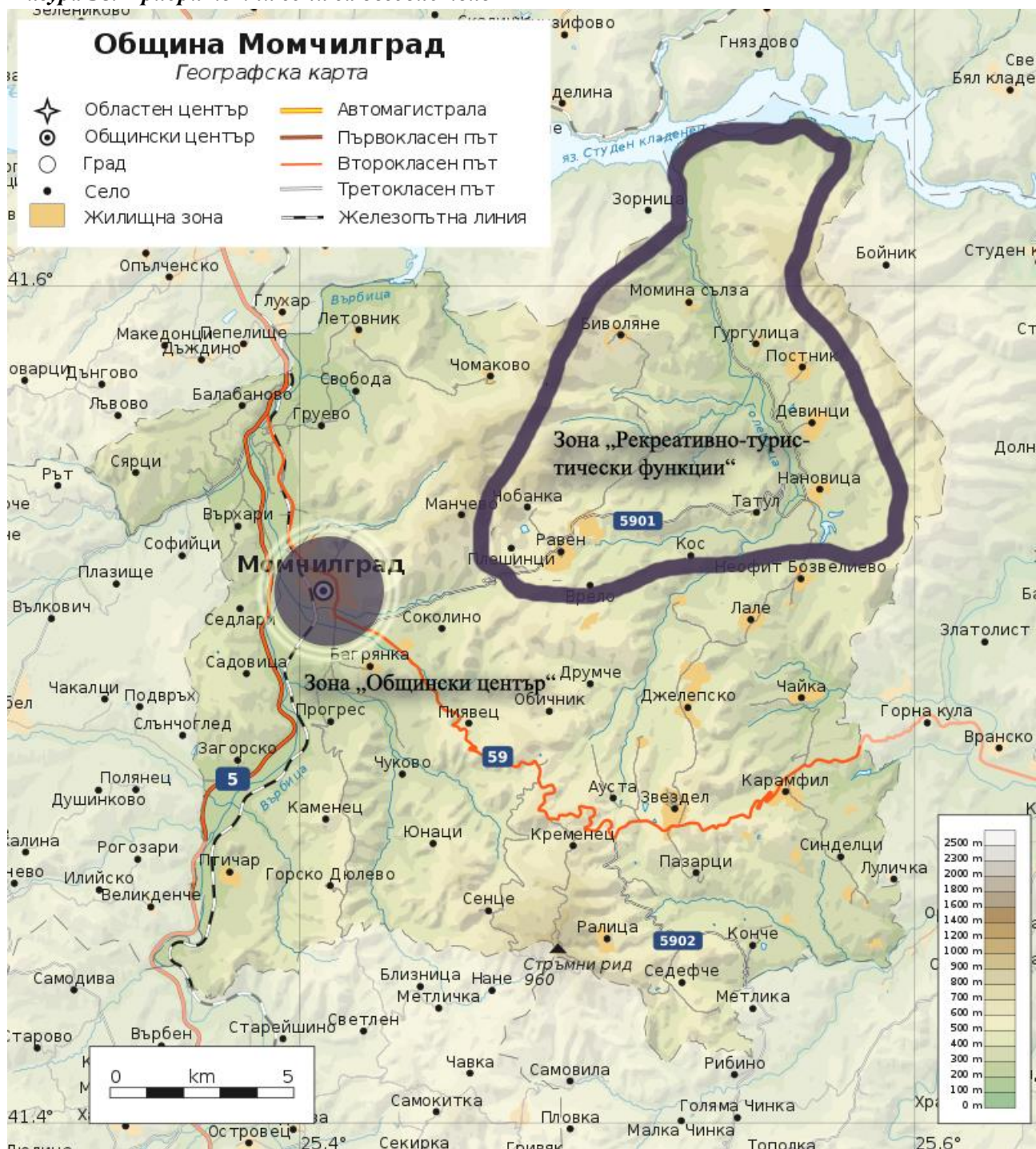
8.3. ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ

На базата на възприетия подход за определяне на приоритетни зони за въздействие в ПИРО Момчилград са определени две зони, които имат най-голям потенциал да повлияят положително върху социално-икономическото развитие на общината.

Първата е зоната на общинския център – гр. Момчилград. Като населено място, в което са съсредоточени основните обществено-обслужващи функции в общината, както и концентрацията на население, в него има нужда от приоритетно насочване на ресурси. Поради тази причина голяма част от заложените проектни идеи в програмата за реализация на ПИРО намират своята локализация именно в гр. Момчилград.

Втората е зона „Рекреативно-туристически функции“. Зоната обхваща района около Тракийския скално-култов комплекс „Татул“, Вкаменената гора, Тракийското скално светилище Харман кая и земите на ловното стопанство. Част от селата, които се намират в нея са Татул, Равен, Нановица и Биволяне. Част от обектите в зоната са познати на туристите, а друга част – по-малко. Това дава възможност при посещението на по-популярните обекти посетителите да се насочват и към по-малко известните забележителности в общината, което може да удължи престоя им в Момчилград. Цялата зона има значителен потенциал за развитие на планински, фото, ловен и други видове алтернативен туризъм. Обогащането на зоната с туристически еко пътеки и сигнализация (знаци) ще спомогне за привличането на допълнителен брой посетители.

Фигура 38. Приоритетни зони за въздействие

9. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ

Програмата за реализация е неизменна част от ПИРО, като нейното наличие е основно условие за реализацията на целите, заложи в документа, по определените приоритетните направления за развитие. Спазвайки „Методическите указания...“ на МРРБ програмата за реализация е изготвена при прилагането на интегрирания подход в стратегическото планиране.

В научната литература има множество определения за „интегриран подход“, но може би най-често са следните схващания за него:

- с подхода се цели предотвратяване появата на социални и териториални различия, чрез по-добра съгласуваност между отделните участници в планирането и управлението на територията;
- следва да се вземат предвид множеството компоненти на територията (природни, социално-икономически, политически и др.) и наличните и потенциални пространствени взаимодействия (връзка „град-село“, мобилност и достъпност, биоразнообразие, местно-национално/регионално) в управлението на ресурсите.

Интегрираният подход се основа на **три основни характеристики**: мултидисциплинарност; има пространствено измерение; решенията се вземат в партньорство.

В този смисъл, при изготвянето на програмата за реализация на ПИРО този подход е приложен.

Първо, в хода на цялата разработка, както и при дефинирането на проектните предложения е спасен принципа на партньорството. Различни групи от заинтересовани лица имаха възможност да отпрат и защитят своите проектни идеи и инициативи.

Второ, ПИРО е изготвен от мултидисциплинарен екип, който притежава компетенции в съответните направления по компонентите на анализа и стратегическата част.

Трето, голяма част от предвидените мерки имат конкретно пространствено измерение. Изключение правят само мерките, които имат „хоризонтален“ характер (ползите от тях са за цялата територия на общината).

Освен това програмата по своята същност е интегрирана, защото чрез нея се разпределят наличните финансови, времеви, организационни и кадрови (човешки) ресурси на общината.

Програмата цели да изведе най-подходящите за реализация проекти, които са подчинени на заложените мерки по приоритетните направления за развитие. Допълнително са подбрани редица приоритетни за общината проекти, за които има проектна готовност или чрез тяхната реализация ще се постигне значително подобряване на социално-икономическите характеристики на територията.

Всеки от предложените проекти е остойностен, освен тези дейности, за които не са необходими средства за реализацията им. Допълнително е посочена отговорната структура и/или потенциалните партньори за реализацията, срока за изпълнение (в месеци), както и територията, на която ще се реализира, ако е приложимо. По този начин се осигурява стабилна основа за изпълнението на плана.

Посочените в програмата за реализация проекти и инициативи принадлежат към определена мярка от приоритетните направления за развитие. Въпреки комплексния характер на редица проекти и техния принос към повече от едно приоритетно направление, в програмата е посочена преобладаващата им принадлежност само към едно от тях.

Програмата за реализация е неразделна част от ПИРО и е представена в **Приложение 1**.

Посочените финансови източници са индикативни и актуални към момента на завършване на Плана за интегрирано развитие на община Момчилград. Поради факта, че програмите за периода 2021-2027 г. все още са в процес на разработване, който се очаква да продължи и през 2021 г. прави трудно прогнозирането на по-точни финансови източници. Това ще наложи последваща актуализация на Програмата за реализация, след одобрението на националните програми. Същото е регламентирано в чл. 22, ал. 1, т.4 от ППЗРР.

10. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ

10.1. СПЕЦИФИКА И ПРОБЛЕМАТИКА НА ИЗМЕНЕНИЯТА НА КЛИМАТА

Климатът се дефинира като многогодишния режим на времето, характерен за дадена местност, в зависимост от географското ѝ положение. Изменението се отнася до „промяна в климата, дължаща се пряко или косвено на човешката дейност, която променя състава на глобалната атмосфера и която е в допълнение към естествената променливост на климата, наблюдавана в сравними периоди от време“¹.

Според голяма част от съвременните теории и изследвания, посветени на климатичните промени, следствие на т.нар. „парников“ ефект, се наблюдава постепенно покачване на средногодишните температури на Земята. Основен принос за това имат генерираните парникови газове (ПГ), чиито количества зависят от човешката дейност. Най-голям принос за общите емисии на ПГ в България имат сектор „Енергетика“, следван от сектор „Транспорт“. Други два сектора – „Бит и услуги“ и „Отпадъци“ – също имат значителна роля за формирането на ПГ. В последните години те се характеризират с тенденция на нарастване на емисиите в тях, дължащо се повишения стандарт на живот, довеждащ до по-голяма енергийна консумация и отделяне на повече отпадъци от различни продукти и активности.

10.2. ФАКТИ ЗА ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА В БЪЛГАРИЯ²

- От края на 70-те години на миналия век в България се наблюдава тенденция към затопляне, като през втората половина на XX век зимите са по-меки.
- 20 от последните 24 години след 1989 г. са с положителни аномалии на средната годишна температура на въздуха, спрямо климатичната норма (1961-1990 г.).
- Средната годишна температура през 2011 г. е с 0,4°C над климатичната норма. Това е поредната, 14-та година, с температури по-високи от обичайните за страната.
- Най-дълги периоди на засушаване са наблюдавани през 40-те години и последните две десетилетия на XX век, а най-значителните суши – през 1945 и 2000 г.
- Наблюдават се повече и по-дълги периоди на засушаване, следвани от сериозни бури и тежки наводнения с разрушения и жертви.
- Увеличава се честотата на екстремните метеорологични и климатични явления като: значително увеличение на средния брой дни с денонощни суми на валежите над 100 мм – с около 30% за периода 1991-2007 г. спрямо базисния период (1961-1990 г.); увеличение на регистрираните в метеорологичната мрежа случаи с проливни валежи; зачестяване на случаите на пролетно-летен тип облачност с валежи от дъжд, гръмотевични бури и градушки през зимни месеци като януари и февруари; увеличена честота на средния брой дни с гръмотевични бури и градушки през април и септември в периода 1991-2006 г., спрямо същите за базисния период.
- Годишната амплитуда между максималната и минималната температура на въздуха намалява – минималната температура се повишава по-бързо от максималната.

¹ Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие за Р България.

² Изводите са от „Трети национален план за действие по измененията на климата за периода 2013-2020 г., по данни на НИМХ към БАН

- Снежните месеци в планините намаляват, а дебелината на снежната покривка показва трайна тенденция към изтъняване.
- Горната граница на широколистните гори се измества към по-голяма височина.
- Данните от фенологичните наблюдения показват изпреварване в развитието със 7-15 дни в различните климатични райони, което недвусмислено свидетелства за затопляне на климата през последните 30 години, в сравнение с предишни периоди.

10.3. ОБЩИ ЕВРОПЕЙСКИ И НАЦИОНАЛНИ ДЕЙСТВИЯ ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛИМАТА

Стремежът на Европейския съюз е да осигури устойчиво развитие на всички жители в Общността. Това е развитие, при което се „задоволяват нуждите на настоящето, без да се застрашават възможностите на бъдещите поколения да задоволяват своите нужди“. Затова и устойчивото развитие обхваща три аспекта – социален, икономически и екологичен. Тази концепция се дефинира не само като отделна и независима, а като хоризонтална политика, от която останалите общи и секторни политики и управленски процеси следва да бъдат йерархично зависими, т.е. устойчивото развитие трябва да бъде водещият принцип при взимането на решения на всички нива – наднационално, национално, регионално и местно.

Неразделна и много важна част от темата на устойчивото развитие е проблематиката свързана с изменението на климата. Това се признава и от Европейския съюз, който утвърждава **Европейски зелен пакт** – пътна карта за постигане на устойчивост на икономиката на ЕС. Това е нова стратегия за растеж, която има за цел превръщането на ЕС в справедливо и благоденстващо общество с модерна, ресурсно ефективна и конкурентоспособна икономика, в която през 2050 г. няма да има нетни емисии на парникови газове и икономическият растеж не зависи от използването на ресурси. Зеленият пакт е неразделна част от стратегията на Европа за изпълнение на програмата ѝ до 2030 г. в отговор на дефинираните от Организацията на обединените нации цели за устойчиво развитие. Пакетът включва редица стратегии в различни области като промишленост, биоразнообразие и други.

На национално ниво, през 2012 година е приет и **Трети национален план за действие по изменение на климата** с хоризонт до 2020 година. Той определя политиката на България в областта на климатичните промени и се основава на приетите от страната ни международни ангажименти с ратифицирането на Рамковата конвенция на ООН за изменението на климата /РКООНИК/, Протокола от Киото, последващото Парижко споразумение, както и европейското законодателство в тази област.

Най-голямо влияние в периода 2021-2027 г. ще има, приетата през 2019 г. от Министерски съвет, **Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие с хоризонт 2030 година**. Тя отразява новият контекст на политиките, свързани с климатичните промени. В нея е зададена рамка за действия за адаптиране към изменението на климата (АИК) и приоритетни направления до 2030 г., като идентифицира и потвърждава необходимостта от действия за АИК както за цялата икономиката, така и на секторно ниво. Включените в нея сектори са: „Селско стопанство“, „Биологично разнообразие и екосистеми“, „Енергетика“, „Гори“, „Човешко здраве“, „Транспорт“, „Туризм“, „Градска среда“ и „Води“. Управлението на риска от бедствия се разглежда като междусекторна (интегрирана) тема.

10.4. ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА НА ДЕЙСТВИЯТА ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛИМАТА

Република България е страна, ангажирана по Рамковата конвенция на ООН по изменението на климата (РКООНИК, 1999 г.), Протокола от Киото (2002 г.), новото рамково международно споразумение (2012 г.), както и по Парижкото споразумение (2015 г.) Това задължава България да се стреми към следното:

- Намаляване на вредните емисии от парникови газове в атмосферата;
- Оценка на въздействието на климатичните промени спрямо социално-икономическото развитие;
- Насърчаване на научните изследвания свързани с въвеждането на нисковъглеродна икономика;
- Формиране на обществено осъзнаване относно екологичните проблеми и предизвикателства.
- На всеки пет години да представя подробен план с мерки, които ще спомогнат за справянето с изменението на климата.

Българските задължения се регламентират от националното законодателство чрез *Закона за ограничаване изменението на климата (ЗОИК). Чл. 2 от ЗОИК* определя неговата основна цел: „...да гарантира намаляване на емисиите на парникови газове като основен елемент в политиката по ограничаване изменението на климата и да осигури дългосрочното планиране на мерките за адаптация към климатичните промени“.

Законът посочва и най-важните хоризонтални мерки, които водят до намаляване емисиите на парникови газове:

- Повишаване на енергийната ефективност;
- Повишаване на дела от енергията от възобновяеми източници;
- Улавяне и оползотворяване на метан;
- Залесяване, повторно залесяване и промени в земеползването;
- Насърчаване преминаването към видове транспорт с ниски емисии;
- Насърчаване използването на обществен транспорт;
- Развитие на научноизследователска дейност с оглед развитието на ефективна „зелена“ икономика;
- Повишаване на административния капацитет за изпълнение на екологична политика;
- Повишаване на осведомеността на гражданите по въпросите за изменението на климата.

Закона за опазване на околната среда също има отношение към климатичните промени, тъй като в него се регулира стратегическия процес във всички области на защита, мониторинг и управление на околната среда. В него се посочват принципите за включване на политиките в областта на околната среда (включително политиките в областта на климата и биологичното разнообразие) в други сектори.

10.5. ОБЩИ ХОРИЗОНТАЛНИ МЕРКИ, СВЪРЗАНИ С ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА

Представената рамка поставя изискванията за целенасочено и последователно планиране и реализиране на мерки и дейности свързани с изменението на климата. Общите хоризонтални мерки са два основни вида:

- **Мерки за ограничаване** изменението на климата (предприемането на превантивни мерки, свързани с ограничаване на вредното въздействие на човешката дейност, допринасящо за парниковия ефект);
- **Мерки за адаптация** към изменението на климата (предприемането на мерки, свързани с предвиждането и определянето на негативните социални и икономически последици, свързани с измененията на климата; преодоляване на възникналите щети; идентифициране на възможностите, появили се вследствие климатичните изменения).

Първият тип мерки са свързани с анализ и оценка на антропогенните фактори, които довеждат до увеличение на вредните емисии на парникови газове. Следват необходимите превантивни действия, които да неутрализират източниците на вредни емисии. Необходимо е да се осигурят ефективни начини, които да гарантират осъществяването на функциите, зависими от заменените енергийни източници.

Вторият тип мерки е насочен към вече възникналите изменения на климата. Мерките за адаптация включват и точно предвиждане на предстоящите негативни явления и процеси, застрашаващи производството и потреблението на обществата. Необходимо е да се заложат мерки, които не само реагират спрямо настоящата ситуация, но и предхождат появата на бъдещи щети. Мерките за адаптация следва да се разглеждат и като начин за разглеждане на климатичните изменения като възможност. Наложените проблеми и ограничения позволяват преразглеждането и преоткриването на по-слабо популярните и използвани потенциали, стимулиращи устойчиво развитие.

Гореизложеното и действащата към настоящия момент стратегически и законова рамка, позволяват да бъдат открити някои основни хоризонтални мерки, които да ръководят политиките и да обосновават дейностите и проектите на община Момчилград в периода 2021-2027 година. Те се основават на приетия от Министерството на околната среда и водите **Трети национален план за действие по изменение на климата**.

Таблица 23. Мерки за ограничаване и адаптация към изменението на климата

Мерки за ограничаване изменението на климата	Мерки за адаптация към изменението на климата
Прилагане на общите принципи и изисквания, свързани с изменението на климата, в секторните документи на екологичната политика на община Момчилград	
Формиране на партньорски модели и мрежи за подобряване на екологичната обстановка и качеството на живот в община Момчилград	
Повишаване на публичната информираност и ангажираност относно екологичните въпроси, в т. ч. и изменението на климата	
Повишаване на административния капацитет на община Момчилград за изпълнение на екологична политика и реализиране на дейности и проекти в сферата	
Повишаване на енергийната ефективност на жилищни, административни и производствени сгради	Ефективно използване на водните ресурси. Подобряване на водоснабдителната и канализационната мрежа

Мерки за ограничаване изменението на климата	Мерки за адаптация към изменението на климата
Съхраняване на горския фонд и залесяване на незалесени територии	Изграждане на съоръжения срещу наводнения. Поддържане и регулярно почистване на отводнителните канали и съоръжения
Подобряване на системата за управление на отпадъците	Изграждане на съоръжения за защита и ранно известяване при горски пожари
Закриване и рекултивация на нерегламентираните замърсявания	Опазване на съществуващите и обособяване на нови екологични култури, които улесняват миграциите на животинските видове
Ускорена газификация за битови, производствени и публични потребители	Въвеждане на водоспестяващи и енергоспестяващи технологии

10.6. ПРИНОС НА ПИРО ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДЕЙСТВИЯТА ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛИМАТА

Разработването на ПИРО Момчилград се основава на разумни и реалистични предложения за решаване на проблемите и реализиране на потенциалите едновременно в социалната, икономическата и **екологичната** сфера. Екологичната проблематика е неразделна част от аналитичната и стратегическата част на плана. В плана е описано състоянието на компонентите на околната среда. Вниманието е фокусирано върху компонентите на околната среда и управлението на отпадъците в общината. Посочени са най-важните проблеми и рискове за състоянието на околната среда в общината. Екологичните силни и слаби страни имат присъствие и в **SWOT анализа към ПИРО**.

Проблемите на околната среда са пряко застъпени в стратегическата част на ПИРО за развитие на общината и по-специално в мерките към всяка приоритетна област. В следващата таблица са показани мерките от ПИРО, които допринасят за постигането на целите, заложи в Национална стратегия за адаптация към изменението на климата, групирани по сектори на българската икономика.

Изброените мерки направляват конкретните инициативи и инвестиции на община Момчилград. Мерките са обезпечени от конкретно дефинирани проекти или дейности, систематизирани в Програмата за реализация на ПИРО.

Таблица 24. Мерки в ПИРО, които допринасят за постигане на целите на Националната стратегия за АИК

Сектор	Рискове	Цели	Мерки/Дейности в ПИРО, допринасящи за постигане на целите
Селско стопанство	Промени в продължителността на вегетационния сезон	Устойчиво управление на селскостопанските практики за адаптиране към изменението на климата	Мярка 1.2. „Подкрепа на аграрния сектор в общината“
	Агро-фенология (по-ранно цъфтене на дърветата, по-дълъг сезон за лозята и промени в другите естествени цикли на културите, което оказва влияние върху крайните добиви.)	Насърчаване на капацитета за адаптиране и информираност в селскостопанския сектор	
	Добиви от реколтата. Прогнозират се промени в обема на добивите от основните култури (зимна пшеница, царевича и слънчоглед) поради предвижданото покачване на температурата и намалените валежи. Увеличаването на концентрацията на въглероден диоксид (CO ₂) в бъдеще може обаче да създаде условия за подобряване на добивите от някои култури.	Насърчаване на научните изследвания и иновациите за адаптиране към изменението на климата	
	Повишен риск от разпространение на вредители, болести и плевели.	Укрепване на политиката и правната рамка за адаптиране на селскостопанския сектор	
	Неблагоприятни ефекти върху животновъдството		
	Увеличен риск от засушаване, ерозия, опустиняване и засоляване на почвите		
	Риск от недостиг на вода		
	Неблагоприятно въздействие върху рибарството и аквакултурите		
Биологично разнообразие и екосистеми	Загуба на генетично разнообразие	Подобряване управлението на екосистемите	
	Нарушаване на жизнения цикъл на видовете и фенологичните фази	Подобряване на управлението на знанията и комуникацията със заинтересованите страни относно адаптацията на екосистемите	

Сектор	Рискове	Цели	Мерки/Дейности в ПИРО, допринасящи за постигане на целите
	Влошаване на местообитанията	Създаване на пространство за БРиЕС (биологично разнообразие и екосистеми)	
	Въздействие върху предоставянето на екосистемни услуги	Укрепване на устойчивостта към климатичните промени чрез намаляване на натиска, който не е свързан с изменението на климата	
		Устойчиво използване на регулиращите и културни екосистемни услуги за адаптация	
Енергетика	Несигурност при производството на електрическа енергия	Изграждане на институционален капацитет, познаване и използване на данни за адаптиране	Внедряване на мерки за енергийна ефективност в публични и жилищни сгради към мярка 3.5. „Опазване на околната среда и превенция на рисковете от климатичните промени“
	Намаляване ефективността на производството на слънчева и вятърна енергия	Включване на съображенията за промяна на климата в политиките, планове и финансовите механизми в енергийния сектор	
	Промяна в търсенето на енергия	Включване на устойчивостта към климатичните промени в проектирането и инженеринга	Внедряване на мерки за енергийна ефективност в публични и жилищни сгради към мярка 3.5. „Опазване на околната среда и превенция на рисковете от климатичните промени“

Сектор	Рискове	Цели	Мерки/Дейности в ПИРО, допринасящи за постигане на целите
	Повреда на инфраструктурата и прекъсвания	Увеличаване устойчивостта на енергийните доставки	
	Намалена потребност от отопление		
Гори	Специфични за видовете физиологични реакции	Подобряване на базата от знания и повишаване на осведомеността за адаптиране към изменението на климата	
	Неясноти относно взаимодействието между видовете	Подобряване и защита на горските ресурси	
	Големи площи с иглолистни насаждения на твърде малки надморски височини	Подобряване на потенциала за устойчиво използване на горските ресурси	
	Повишена вероятност от големи пожари и други нарушения		
	Подобрени условия за инвазивни видове		
	Доминиране на употребата на дървесина като дърва за огрев		
Човешко здраве	Влияние на температурата и влажността върху здравето	Подобряване на управлението за адаптиране	
	Спешни последици за здравето, свързани с метеорологичните условия	Създаване на база от знания и осведоменост относно адаптацията	
	Промяна в ефектите върху здравето, свързани с валежите	Адаптиране на външната среда за намаляване въздействието на климатичните промени върху здравето	Мярка 2.4. „Благоустрояване и озеленяване на паркове и междублокови пространства“
Туризм	По-малък брой туристи	Приобщаване на адаптирането към изменението на климата в процеса на разработване на политики и правната рамка за туристическия сектор	

Сектор	Рискове	Цели	Мерки/Дейности в ПИРО, допринасящи за постигане на целите
	По-кратък зимен сезон	Повишаване на осведомеността и базата от знания за адаптиране към изменението на климата в туристическия сектор	
	По-кратък среден престой	Изграждане на адаптивен капацитет в туристическия сектор	
	Здравни проблеми с туристите	Разработване на специфични адаптивни действия за туристическия сектор	
	По-лоши условия за отдиш на открито		
	Повреждане на туристическата инфраструктура		Мярка 3.3. „Осигуряване на достъп до туристически обекти“ Проучване на потенциални маршрути за планинско колоездене в общината към мярка 3.4. „Изграждане на туристическа инфраструктура“
	Влошен достъп до туристическите дестинации		Мярка 3.3. „Осигуряване на достъп до туристически обекти“ Проучване на потенциални маршрути за планинско колоездене в общината към мярка 3.4. „Изграждане на туристическа инфраструктура“
	Недостиг на вода		Мярка 2.6. „Подобряване достъпа до водоснабдяване и по-качествена вода за питейни нужди“
	По-дълги летни и извън летни сезони		

Сектор	Рискове	Цели	Мерки/Дейности в ПИРО, допринасящи за постигане на целите
	Развитие на нови туристически продукти		
	Привличане на нови перспективни туристически пазари		
	По-малка нужда от енергия за отопление през зимните и ранните сезони		
Транспорт	Наводнения	Изграждане на институционален капацитет и база от знания в транспортния сектор	
	Свлачища	Включване на въпросите за адаптиране към изменението на климата в ключовите процеси на планиране и вземане на решения	
	Виелици и снеговалежи		
	Екстремни горещини		
Градска среда	По-високите температури, водещи до формирането на топлинни острови	Укрепване на политиката и правната рамка за включване на адаптацията към изменението на климата	Мярка 2.4. „Благоустрояване и озеленяване на паркове и междублокови пространства“
	Изключително ниски температури и студени вълни	Изграждане на капацитет за адаптиране	
	Наводненията ще се увеличават по честота	Разработване на финансови, социални и политики за управление на риска с оглед адаптиране към изменението на климата	
	Градушките	Подобряване управлението на знанията, научните изследвания, образованието и комуникацията със заинтересованите страни относно адаптирането	
	Продължителните валежи		

Сектор	Рискове	Цели	Мерки/Дейности в ПИРО, допринасящи за постигане на целите
Води	Свлачищата		
	Недостиг на водни ресурси		
	Опасности от наводнения и суша	Подобряване на управлението за адаптиране	Мярка 2.6. „Подобряване достъпа до водоснабдяване и по-качествена вода за питейни нужди“ Почистване и корекция на речните корита и дерета в границите на населените места и изграждане и укрепване на инфраструктура за предотвратяване на наводнения и свлачища към мярка 3.5. „Опазване на околната среда и превенция на рисковете от климатичните промени“
		Укрепване на базата от знания и осведоменост относно адаптацията	
		Подобряване на адаптивното управление на инфраструктурата на водната система	

11. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО

11.1. СЪЩНОСТ НА СИСТЕМАТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА

Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО цели осигуряването на ефективно изпълнение на плана, с оглед постигане на целите за интегрирано устойчиво местно развитие и ефикасно разходване на ресурсите за реализация на планираните дейности и проекти.

Предмет на наблюдението и оценката е изпълнението на целите и приоритетите на плана на основата на резултатите от подготовката и изпълнението на мерките и проектите, включени в Програмата за реализация на плана и на база на определените индикатори за наблюдение и оценка.

Основните задачи пред системата са да предложи адекватно дефинирани дейности, тяхното информационно обезпечаване, както и взаимодействието между всички участващи в наблюдението и оценката структури. Част от системата за наблюдение е и публичното представяне на резултатите от мониторинга и произтичащите от това бъдещи управленски решения.

11.2. УЧАСТВАЩИ СТРУКТУРИ И ФОРМИ НА КОМУНИКАЦИЯ

Основните участващи структури и форми на комуникация при наблюдението и оценката на ПИРО са регламентирани в ЗРР и правилника за неговото прилагане.

Общинският съвет е ръководният орган за наблюдение на ПИРО.

Кметът на общината организира наблюдението на ПИРО. Основният инструмент за наблюдение и оценка на реализацията на плана е годишният доклад, подготвян в началото на всяка година от програмния период, с изключение на първата. Кметът въвежда и контролира процедурата за подготовката на доклада, след което предлага завършения документ за одобрение от общинския съвет.

Специализираните дирекции и отдели в общинската администрация активно се включват във всички етапи на разработването и реализацията на ПИРО. Тяхната роля е да осъществяват необходимата комуникация и координация с всички останали участващи страни. Съществена роля е и предоставянето на експертна дейност при подготовката на годишните доклади.

Задължително е въвличането на **институциите**, предоставящи нужната информация за проследяване на плана, съобразно с неговите индикатори. Основните източници на информация са Националният статистически институт, РИОСВ, Регионална здравна инспекция, Регионално управление на образованието, Агенцията по заетостта, различни представителни проучвания на местната администрация, неправителствени организации и експертни колективи.

Заинтересованите страни обхващат представители на областната администрация, неправителствения сектор, частния сектор, образователните и културни институции, професионалните общности, както и други групи лица, определени в комуникационната стратегия.

11.3. ДЕЙНОСТИ ПО НАБЛЮДЕНИЕТО И ОЦЕНКАТА НА ПЛАНА

Основна дейност по наблюдението на ПИРО е изготвянето на **годишни доклади** за неговото изпълнение, които се представят на широка общественост. Изводите от тях са основа за изготвянето на **междинна и последваща оценки** на ПИРО, както и аргумент за актуализирането му, при необходимост.

Компетентните органи следва да предоставят информация относно предприетите мерки за осигуряване на публичност на плана, идентифицираните проблеми и предложения за тяхното преодоляване, използваните начини за събиране на информация, функционирането на формираните партньорства. Докладът се обсъжда и приема от общински съвет.

Съществена функция на ОбС и кмета е планирането на вътрешна организационна структура, където са детайлно разпределени задълженията на специализираните общински дирекции и отдели, поддържащи процеса по наблюдение на ПИРО.

Изработването на междинна оценка на настоящия ПИРО е предвидено за 2024 година. Междинната оценка следва да проследи:

- прогреса на плана;
- оценка на степента на постигане на съответните цели;
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- изводи и препоръки за изпълнението на съответния документ.

Тя следва да се изработи от експертен екип при взаимодействие между всички заинтересовани страни, предоставящи становище за досегашните резултати от плана. Неразделна част от изготвянето на оценката са определянето на начините за събиране и обработка на информация, приложението на системата от индикатори. В заключителната си част междинната оценка следва да формулира насоки за корекции на плана, ако такива са необходими.

Извършването на дейностите изисква екип, предоставящ нужната експертна дейност, и активно взаимодействащ със специализираните администрации в общината и областта. Ключова роля изпълняват заинтересованите страни, предлагащи необходимата информация и своите гледни точки, заедно със специализираните институции, съхраняващи нужната статистическа информация. Кметът внася документа за обсъждане пред общински съвет, който го одобрява и по този начин формално завършва междинната оценка.

11.4. ПОДХОД ЗА РАЗРАБОТВАНЕТО НА СИСТЕМАТА ОТ ИНДИКАТОРИ

Системата от индикаторите е неизменна част от цялостната система за наблюдение, оценка и актуализация на ПИРО. Тя е основен обективен инструмент за проследяване изпълнението му. Изборът на подходящи индикатори се базира на специфичните характеристики на стратегическата част на ПИРО и съвременните методи за наблюдение и оценка на стратегическото планиране, както и на Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО за периода 2021-2027 г.

Процеса на разработването на системата от индикатори за настоящия ПИРО премина през три етапа:

- Преглед на научна литература и системи от индикатори използвани в сферата на регионалното и местно развитие;

- Систематизиране на приложими индикатори и дефиниране на нови;
- Анализ, организиране и избор на подходящи индикатори за целите на настоящия ПИРО.

Методиката, използвана при разработването на индикаторите за наблюдение и оценка на ПИРО, е така наречената SMART (умен). Наименованието ѝ произлиза от първите букви на критериите, на които трябва да отговарят индикаторите, на английски език, а именно:

- **Specific (специфични)** – съответстващи на целите и приоритетите;
- **Measurable (измерими)** – избраните индикатори са насочени към желаното бъдещо състояние (в сравнение с базовата стойност), съобразно визията и заложените цели на плана. Също така те са количествено определени, така че да се позволява тяхното сравнение;
- **Available/Achievable (постижими)** – индикаторите позволяват да бъдат измервани в определени интервали от време, чрез данни от официални източници на информация;
- **Relevant/Realistic (реалистични)** – индикаторите ще са пряко свързани с целите на плана и в същото време са реалистични;
- **Timely (съобразени с времето)** – заложената стойност на индикатора трябва да бъде постигната в ограничен период от време, което е взето предвид при неговото дефиниране.

Целевите стойности на индикаторите са съобразени с прогнозното демографско, икономическо, социално и екологично развитие на общината.

Адекватното измерване на прогреса на ПИРО зависи от точността на началните стойности на отделните индикатори, които са определени от официални източници на информация.

Целесъобразно е за нуждите, както на настоящия план, така и за бъдещето обективно измерване на различни области в развитието на общината, да се разработи и поддържа информационна база за всички предвидени индикатори. Базата данни следва да се поддържа от общинската администрация и нейните специализирани звена и отдели. За успешното събиране на нужната информация е необходимо активно, периодично и регламентирано взаимодействие между общинските звена и представителите на експлоатационните ведомства, териториалните подразделения на националните дирекции, неправителствения и частния сектор. Това ще позволи на общинските власти да поддържат справочник, който следва да бъде неразделна част от дейностите по организирането и представянето на годишните доклади за изпълнение на ПИРО, заложи в системата за наблюдение и оценка на плана.

Системата от индикатори е структурирана в два основни направления, напълно удовлетворяващи „Методическите указания...” на МРРБ – **индикатори за продукт** и **индикатори за резултат**. Съвместно, двата типа индикатори позволяват да се определи степента на постигане на целите и приоритетите заложи в ПИРО на община Момчилград. Допълнително, в „Методическите указания...” са регламентирани **специфични индикатори**, които са свързани с определение в плана приоритетни зони за прилагане на интегриран подход (зони за въздействие). Чрез тях се оценява приносът на интервенциите както към развитието на конкретната територия в рамките на зоната, така и към развитието на цялата община.

Доколкото тези индикатори отчасти съвпадат с определените индикатори за продукт (по приоритетни направления), специфичните индикатори в таблицата по-долу са показани **в скоби, в които е представено количеството, което следва да достигнат до края на действието на ПИРО.**

Стратегическите цели представят желаното и възможно бъдещо състояние, докато приоритетните направления представляват областите на действие и въздействие. Двата елемента изискват към тях да се приобщи различни индикатори.

11.5. ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

За набиране на изходните стойности на избраните индикатори са използвани различни източници на надеждна информация: НСИ – данни от текущата статистика; Дирекция „Бюро по труда“; Информационната система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България 2014-2020 (ИСУН 2020); годишни доклади по изпълнението на ОПР 2014-2020 г. и експлоатационните дружества.

11.6. ВИДОВЕ ИНДИКАТОРИ

Съобразно с „Методическите указания...“, индикаторите за резултат са насочени към реализацията на целите, докато индикаторите за продукт са свързани с действията в рамките на отделните приоритетни направления. Първият вид следва да оцени цялостната ефективност на стратегията и какво е достигнатото състояние на общината, спрямо визията и стратегическите цели до 2027 г. Вторият вид индикатори могат да бъдат съотнесени към постигнати резултати в определените области на развитие и съдържащите се в тях мерки и ключови проекти, включени в програмата за реализация на ПИРО.

11.6.1. ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ

Отчитат изпълнението на стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на плана. Индикаторите за резултат отразяват очаквания синергичен ефект от изпълнението на заложените мерки по приоритетни направления. В този смисъл, те надграждат тези за продукт, като стремежът е да покажат цялостно ситуацията в общината.

№	Индикатор за резултат	Мерна единица	Източник на информация	Базова стойност (година на отчитане)	Целева стойност (2027 г.)
Стратегическа цел 1: Трансформирана икономика, разчитаща на преработвателната промишленост, развитието на животновъдството и биологичната продукция					
1.	Брой нефинансови предприятия	Брой	НСИ	511 (2018 г.)	534
2.	Произведена продукция в индустриалния сектор	Хил. лв.	НСИ	65 962 (2018 г.)	93 973
3.	Брой нефинансови предприятия на 1000 души от населението	Брой	НСИ	32,37 (2018 г.)	36
4.	Дял на произведената продукция в аграрния сектор	Процент	НСИ	7,6 (2018 г.)	10,5
5.	Произведена продукция от нефинансовите предприятия	Хил. лв.	НСИ	92 378 (2018 г.)	162 000
6.	Преки чуждестранни инвестиции	Хил. евро	НСИ	3 571, 2 (2018 г.)	4 800
Стратегическа цел 2: Удобни за живеене населени места – развитие на транспортната, техническата и социалната инфраструктури					
1.	Ниво на безработица	Процент	ДБТ	8,1 (2019 г.)	6,2
2.	Коефициент на механичен прираст на населението	Промил	НСИ	37,44 (2019 г.)	25
3.	Коефициент на естествен прираст на населението	Промил	НСИ	-4,6 (2019 г.)	-3,5
4.	Дял на лицата в общината, получаващи социални помощи	Процент	ДСП	36,78 (2019 г.)	22
5.	Общо образувани битови отпадъци	Хил тона	НСИ	1158	1000
6.	Загуби на вода при пренос по водопроводната мрежа	Процент	ВиК оператор	51,49 (2019 г.)	48

№	Индикатор за резултат	Мерна единица	Източник на информация	Базова стойност (година на отчитане)	Целева стойност (2027 г.)
Стратегическа цел 3: Устойчиво развити туристически атракции и кулинарен туризъм					
1.	Туристически атракции, включени в Единната система за туристическа информация (ЕСТИ)	Брой	Община Момчилград, ЕСТИ „Регистър на туристическите атракции“ - http://rta.tourism.government.bg/TARegister.aspx	15 (2020)	17
2.	Брой реализирани проекти, свързани с опазването на културното наследство	Брой	ИСУН, Община Момчилград	Неприложимо	3
3.	Брой реализирани маркетингови проекти, с цел популяризиране на местния туристически потенциал	Брой	Община Момчилград	Неприложимо	2
4.	Пренощували лица	Брой	НСИ	6 142 (2019 г.)	8 900
5	Приходи от нощувки	Лв.	НСИ	353 583	650 000

11.6.2. ИНДИКАТОРИ ЗА ПРОДУКТ

Отнасят се до наблюдението и оценката на изпълнението на определени приоритети и мерки за развитие на общината. Дефинираните индикатори следва да бъдат количествено измерими, комбинирайки разнообразни източници на информация, представящи точна и осъвременена информация за следените от индикаторите характеристики.

Важно: в колоната „целева стойност“ в скоби е показана стойността на съответния индикатор за приоритетните зони, определени в ПИРО.

№	Индикатор за продукт	Мерна единица	Източник на информация	Целева стойност (2027 г.)
Приоритетно направление 1: Развитие на общинската икономика, базирана на местните традиции и ресурси				
1.	Изградена индустриална зона	Брой	Община Момчилград	1 (1)
2.	Изграден фермерски пазар	Брой	Община Момчилград	1 (1)
3.	Изградени/възстановени поливни (хидромелиоративни) съоръжения	Метър	Община Момчилград, ВиК	750
4.	Брой лица преминали през курсове за повишаване на квалификацията, придобиване на езикови и/или компютърни умения	Брой	Община Момчилград, ИСУН	80
Приоритетно направление 2: Инвестиции в благоустрояване на населените места				
1.	Реализирани проекти за рехабилитация на общинска пътна и улична мрежа в населените места	Брой	Община Момчилград	7 (2)
2.	Новоизградени детски площадки, спортни съоръжения и места за отдих (паркове и градини)	Брой	Община Момчилград	10 (5)
3.	Газифицирани в обществени сгради	Брой	Община Момчилград	5 (5)
4.	Реализирани проекти за подобряване водоподаването в населените места	Брой	Община Момчилград	2
Приоритетно направление 3: Ефективни мерки за опазване на околната среда и културно-историческото наследство				
1.	Изградени еко или туристически пътеки в общината	Брой	Община Момчилград	3 (3)

№	Индикатор за продукт	Мерна единица	Източник на информация	Целева стойност (2027 г.)
2.	Изграден ТИЦ (туристическо-информационен център)	Брой	Община Момчилград	1 (1)
3.	Изградено депо за строителни отпадъци	Брой	Община Момчилград	1
4.	Жилищни сгради с внедрени мерки за енергийна ефективност	Брой	Община Момчилград, ИСУН	10 (9)
5.	Публични сгради с внедрени мерки за енергийна ефективност	Брой	Община Момчилград, ИСУН	4 (3)
Приоритетно направление 4: Подобряване достъпа до качествено образование, здравеопазване и социални услуги				
1.	Обновени или реконструирани обекти на образованието	Брой	Община Момчилград, ИСУН	5 (4)
2.	Оборудвани кабинети в училищата, позволяващи иновативно обучение	Брой	Община Момчилград, ИСУН	12 (12)
3.	Разкрит хоспис	Брой	Община Момчилград,	1 (1)
Приоритетно направление 5: Прозрачно управление в партньорство с всички заинтересовани страни				
1.	Монтирани камери за видео наблюдение	Брой	Община Момчилград, ОДМВР	20
2.	Общински служители, преминали курсове за повишаване на квалификацията (с натрупване)	Брой	Община Момчилград	100
3.	Разработени съвместни проекти с международни партньори или съседни общини	Брой	Община Момчилград	5
4.	Нови електронни услуги, предоставяни от Общината	Брой	Община Момчилград	12

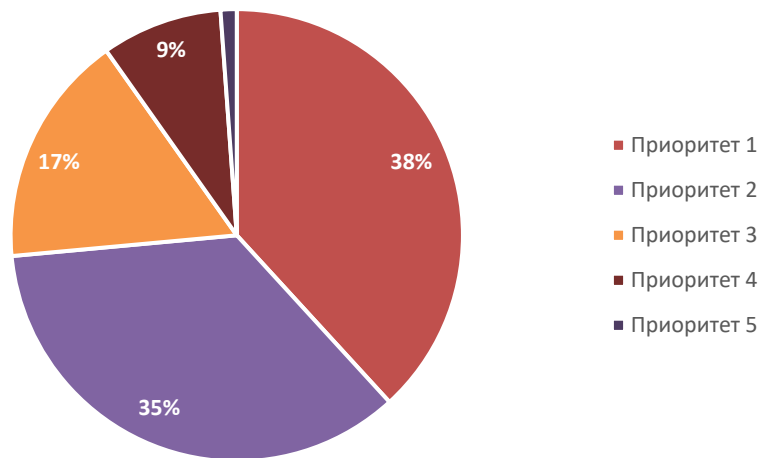
12. ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА

Разработената индикативна финансова таблица обобщава ориентировъчните финансови ресурси, необходими за реализацията на плана за интегрирано развитие. Финансовата рамка представлява разпределение на предвидените средства по отделните приоритетни направления от стратегията на ПИРО, както и приложените разнообразни финансови източници. В приложената финансова таблица се обединява индикативната стойност на всички проектни предложения и инициативи от Програмата за реализация на ПИРО (Приложение 1).

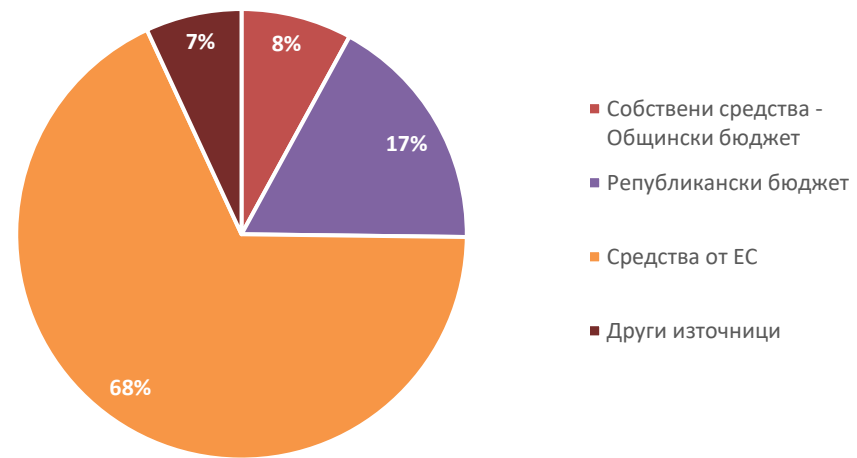
Таблица 25. Индикативна финансова таблица за периода 2021-2027 г., в хил. лв.

Период (2021 – 2027)	Собствени средства - Общински бюджет	Отн. дял (%)	Републикански бюджет	Отн. дял (%)	Средства от ЕС	Отн. дял (%)	Други източници	Отн. дял (%)	ОБЩО в хил. лв.	ОБЩО в отн. дял (%)
Приоритет 1	4 075,00	11,53%	4 894,50	13,85%	22 482,50	63,64%	3 878,00	10,98%	35 330,00	38,20%
Приоритет 2	666,00	2,04%	4 875,75	14,92%	24 828,75	75,97%	2 311,50	7,07%	32 682,00	35,34%
Приоритет 3	2 080,50	13,49%	4 644,50	30,12%	8 505,00	55,16%	189,00	1,23%	15 419,00	16,67%
Приоритет 4	196,00	2,45%	1 360,00	17,02%	6 434,00	80,53%	0,00	0,00%	7 990,00	8,64%
Приоритет 5	341,00	31,96%	167,50	15,70%	558,50	52,34%	0,00	0,00%	1 067,00	1,15%
ОБЩО	7 358,50	7,96%	15 942,25	17,24%	62 808,75	67,91%	6 378,50	6,90%	92 488,00	100,00%

Разпределение на финасовите ресурси по приоритетни направления

Разпределение на финансовите ресурси по източници

13. ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

- Закон за регионалното развитие, Обн. ДВ. бр.50 от 30 Май 2008 г, изм. и доп. ДВ. бр.21 от 13 Март 2020 г.
- Правилник за прилагане на ЗРР, Обн. ДВ. бр.70 от 7.08.2020 г.
- Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г., Министерство на регионалното развитие и благоустройството, м. март 2020 г.
- Закон за туризма, Обн. ДВ. бр. 30 от 26.03.2013 г., изм. и доп. ДВ. бр. 60 от 07.07.2020 г.
- Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г. (актуализация 2019 г.)
- Социално-икономически анализ на районите в Република България, МРРБ, 2019 г.
- Интегрирана териториална стратегия за развитие на Южен централен регион 2021-2027 г.
- <https://haskovo.riosv.com/>, Регионален доклад за състоянието на околната среда, 2019 година, РИОСВ – Хасково
- <http://eea.government.bg/zpo/bg/result2.jsp>, Регистър на защитените територии и защитените зони в България, ИАОС
- <http://natura2000.moew.government.bg>, Информационна система за защитени зони от екологична мрежа НАТУРА 2000
- НСИ, Текуща статистика
- <https://infostat.nsi.bg/>, Информационна система ИНФОСТАТ на НСИ
- <https://www.momchilgrad.bg>, Официален сайт на Община Момчилград
- Общински план за развитие на община Момчилград 2014-2020 г., Община Момчилград
- Програма за развитие: България 2030, Министерски съвет
- Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022, Министерски съвет
- Програма за управление на кмета на Община Момчилград, мандат 2019-2023 г.
- Общ устройствен план на община Момчилград (предварителен проект), Община Момчилград, 2018 г.
- Стратегия за водено от общностите местно развитие 2014-2020 г., МИГ „Момчилград – Крумовград“

14. ПРИЛОЖЕНИЯ

- **Приложение 1:** Програма за реализация на ПИРО Момчилград 2021-2027 г.
- **Приложение 2:** Комуникационна стратегия
- **Приложение 3:** Доклад с резултати от проведено анкетно проучване за разработването на плана

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ 1: РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНСКАТА ИКОНОМИКА, БАЗИРАНА НА МЕСТНИТЕ ТРАДИЦИИ И РЕСУРСИ								
1.1.1.	Мярка 1.1. Равен шанс за работа на всички	Обучения за работещите за повишаване на квалификацията и преквалификация и придобиване на езикови и компютърни умения			100	Фондове на ЕС	48	Общинска администрация
1.1.2.		Осигуряване на заетост и достъпна работна среда за хора с увреждания			30	Фондове на ЕС, частни инвестиции, Общински бюджет	72	Общинска администрация
1.2.1.	Мярка 1.2. Подкрепа на аграрния сектор в общината	Създаване и организиране на ежегоден Фестивал на земеделския производител			45	Общински бюджет	78	Общинска администрация
1.2.2.		Възстановяване и изграждане на нови хидромелиоративни съоръжения			5 000	Фондове на ЕС	78	Общинска администрация, Земинвест ЕАД, Напоителни системи
1.3.1.	Мярка 1.3. Подкрепа за развитие на бизнеса и привличане на нови инвестиции	Разработване на стратегия за икономическо развитие на община Момчилград			25	Общински бюджет	18	Общинска администрация
1.3.2.		Създаване на маркетинг профил на общината			25	Общински бюджет	18	Общинска администрация
1.3.3.		Идентифициране на сградния фонд, собственост на община Момчилград, който представлява интерес за инвеститори			5	Общински бюджет	6	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
1.3.4.		Провеждане на информационна кампания за информиране на всички заинтересована лица (земеделски производители, юридически лица и инвеститори) с необходимата информация за финансиране на техните начинания и възможностите за кандидатстване през новия програмен период 2021 -2027			0	безвъзмездно	24	Общинска администрация, МИГ
1.3.5.		Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност, вкл. и дейности за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствени нужди			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
1.4.1.	Мярка 1.4. Изграждане на бизнес инфраструктура	Създаване на Комплексна търговска и производствена обслужваща зона в непосредствена близост до транспортен коридор №9, свързващ Гърция и България през ГКПП Маказа			2 500	Фондове на ЕС, частни инвестиции, Общински бюджет	36	Общинска администрация

Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
1.4.2.		Изграждане на индустриална зона на терена на бившето военно поделение, зона „Седларе“, зона „Върхари“ и зона „Груево“		Зона „Общински център“	25 000	Фондове на ЕС, частни инвестиции, Общински бюджет	48	Общинска администрация, Частни инвеститори
1.4.3.		Изграждане на фермерски пазар			100	Общински бюджет	24	Общинска администрация
1.4.4.		Изграждане на общински пазар			2 500	Общински бюджет	24	Общинска администрация
1.5.1.	Мярка 1.5 Насърчаване изграждането на местната инфраструктура, обновяването на селата, предлагането на местни основни услуги и опазването на местното културно и природно наследство	Изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, улици и тротоари, и съоръженията и принадлежностите към тях			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
1.5.2.		Изграждане и/или обновяване на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности от общинско значение за подобряване на микроклимата и рекреационна дейност, включително паркове, градини, улично озеленяване и площи			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
1.5.3.		Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
1.5.4.		Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна инфраструктура с местно значение в селските райони			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
1.5.5.		Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност, вкл. и дейности за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствени нужди			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
1.5.6.		Реконструкция, ремонт, реставрация, закупуване или обновяване на оборудване и/или обзавеждане на обекти, свързани с културния живот			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Деятност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
1.5.7.		Изграждане и/или обновяване на туристическа информация и обозначаване на туристически обекти, включително изграждане и/или поставяне на информационни съоръжения			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ 2: ИНВЕСТИЦИИ В БЛАГОУСТРОЯВАНЕ НА НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА								
2.1.1.	Мярка 2.1. Подобряване състоянието на общинската пътна мрежа и рехабилитация на общински пътища	Основен ремонт на път KRZ1370/ I - 5, Кърджали - Момчилград / - Груево – Летовник			120	Общински бюджет, Фондове на ЕС, Републикански бюджет	18	Общинска администрация
2.1.2.		Рехабилитация на Път KRZ2375/ II - 59, Момчилград - Звездел / - мах. Ауста и съоръженията и принадлежностите към него			250	Общински бюджет, Фондове на ЕС, Републикански бюджет	18	Общинска администрация
2.1.3.		Рехабилитация на Път KRZ3416/ KRZ2375, п.к. II - 59 - мах. Ауста / - Ауста и съоръженията и принадлежностите към него			250	Общински бюджет, Фондове на ЕС, Републикански бюджет	18	Общинска администрация
2.1.4.		Рехабилитация на Път KRZ2372/ I - 5, Момчилград - Прогрес / - Чуково и съоръженията и принадлежностите към него			250	Общински бюджет, Фондове на ЕС, Републикански бюджет	18	Общинска администрация
2.1.5.		Рехабилитация на Път KRZ3394/ II - 59, Звездел - Карамфил / - мах. Батковци - мах. Залист - / KRZ2395 / и съоръженията и принадлежностите към него			250	Общински бюджет, Фондове на ЕС, Републикански бюджет	18	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
2.1.6.		Рехабилитация на път KRZ2395 / II - 59, Звездел - Карамфил / - Карамфил - Синделци / KRZ1391 / и съоръженията и принадлежностите към него			250	Общински бюджет, Фондове на ЕС, Републикански бюджет	18	Общинска администрация
2.1.7.		Рехабилитация на Път KRZ2380 / KRZ1370, Груево - Летовник / - Свобода и съоръженията и принадлежностите към него			250	Общински бюджет, Фондове на ЕС, Републикански бюджет	18	Общинска администрация
2.1.8.		Строителство , реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища и съоръженията и принадлежностите към тях			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.1.9.		Основен ремонт на общински път KRZ3383 /III – 508, Балабаново - Джебел/ - мах. Дружба от км 0+000 до км 0+960			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.1.10.		Основен ремонт на общински път KRZ3410 / KRZ2384, п.к. III - 508 - Седлари / - Върхари от км 0+000 до км 2+070" - Участък от км 0+000 до км 2+000			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация

Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
2.1.11.		Основен ремонт на общински път KRZ1391 /III-5902, п.к. Звездел - п.к. Голяма Чинка/ - Конче - мах. Своба - Синделци - мах. Дилянка от км 0+000 до км 2+118,10			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.1.12.		Основен ремонт на общински път KRZ1373 /I-5, Момчилград - Подкова/ - Каменец – Птичар от км 5+294 до км 8+000			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.1.13.		Основен ремонт на общински път KRZ2390 /III-5902, п.к. Звездел - Конче/ - Седефче - Граница общ. (Момчилград - Крумовград) - мах Тополица - (III-5902) от км 0+000 до км 3+231			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.2.1.	Мярка 2.2. Рехабилитация на уличната инфраструктура в населените места и осигуряване на паркирането	Благоустройство на улици в квартали 103, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, гр. Момчилград, включително подмяна на ВиК и електропроводите		Зона „Общински център“	780	Фондове на ЕС, Общински бюджет	36	Общинска администрация
2.2.2.		Благоустройство на улици в кв.21, гр. Момчилград, включително ВиК и осветление		Зона „Общински център“	120	Фондове на ЕС, Общински бюджет	36	Общинска администрация, ВиК оператор

Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
2.2.3.		Поставяне на съоръжения за намаляване на скоростта и ограничаване на паркирането по пешеходни пространства и тротоари към главните улици (колчета, изолираща растителност, огради)		Зона „Общински център“	65	Общински бюджет	36	Общинска администрация
2.2.4.		Реконструкция на обществени паркинги и изграждане на нови такива		Зона „Общински център“	50	Общински бюджет	36	Общинска администрация
2.2.5.		Изграждане на велосипедни алеи		Зона „Общински център“	200	Фондове на ЕС, Общински бюджет	36	Общинска администрация
2.2.6.		Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.3.1	Мярка 2.3. Улесняване на достъпа на хора с увреждания в градската среда и към административни и обществени сгради			Зона „Общински център“	12	Общински бюджет	36	Общинска администрация
2.4.1	Мярка 2.4. Благоустрояване и озеленяване на паркове и междублокови пространства	Изграждане на зелени зони по околоръстния път и главните входно-изходни артерии		Зона „Общински център“	35	Общински бюджет	36	Общинска администрация
2.4.2.		Изграждане на парк в УПИ I, кв. 80 по ПУП на гр. Момчилград – кв. 11 (по пътя за хижата)		Зона „Общински център“	230	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
2.4.3.		Изграждане на парк в кв. Орфей, гр. Момчилград		Зона „Общински център“	180	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.4.4		Изграждане на парк в УПИ I, кв. 32 по ПУП на с. Звездел			150	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.4.5.		Изграждане на парк в УПИ VIII, кв.19 по ПУП на с. Нановица		Зона „Рекреативно-туристически функции“	150	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.4.6.		Изграждане на стрийт фитнес на открито в кв. 11, гр. Момчилград		Зона „Общински център“	30	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.4.7.		Изграждане на скейт парк, гр. Момчилград		Зона „Общински център“	30	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.4.8.		Изграждане на парк "Кедик чал" с. Чобанка		Зона „Общински център“	300	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.4.9.		Въвеждане на енергоспестяващо осветление в парковете площи		Зона „Общински център“	85	Фондове на ЕС, Общински бюджет	36	Общинска администрация
2.4.10.		Разработване на програма за възстановяване и поддържане на парковата и растителна инфраструктура			15	Общински бюджет	12	Общинска администрация
2.4.11.		Актуализиране на специализирана база данни за зелената система в община Момчилград			0	безвъзмездно	12	Общинска администрация
2.4.12.		Изграждане на паркова среда около галерия „Кино“		Зона „Общински център“	800	Фондове на ЕС, Общински бюджет	36	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
2.4.13.		Изграждане на Нов футболен терен с помощни игрища за подготовка, гр. Момчилград		Зона „Общински център“	1 000	Фондове на ЕС, Общински бюджет	36	Общинска администрация
2.4.14.		Изграждане на спортна площадка в с. Карамфил			100	Фондове на ЕС, Общински бюджет	24	Общинска администрация
2.4.15.		Изграждане на спортна площадка в с. Багрянка			100	Фондове на ЕС, Общински бюджет	24	Общинска администрация
2.4.16.		Изграждане и/или обновяване на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности от общинско значение, включително паркове, градини, улично озеленяване			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.5.1.	Мярка 2.5. Благоустрояване на публични пространства и общинската спортна инфраструктура	Обновяване, реконструкция и архитектурно оформление на Централен градски площад – Момчилград		Зона „Общински център“	400	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.5.2.		Изграждане и/или обновяване на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности от общинско значение, включително улично озеленяване и площи			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация

Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
2.5.3.		Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.6.1.	Мярка 2.6. Подобряване достъпа до водоснабдяване и по-качествена вода за питейни нужди	Реконструкция на вътрешна водопроводна мрежа на с. Лале			140	Фондове на ЕС, ВиК оператор	78	Общинска администрация, ВиК оператор
2.6.2.		Подмяна на вътрешна водопроводна мрежа в с. Равен		Зона „Рекреативно-туристически функции“	140	Фондове на ЕС, ВиК оператор	78	Общинска администрация, ВиК оператор
2.6.3.		Подмяна на вътрешна водопроводна мрежа в с. Нановица		Зона „Рекреативно-туристически функции“	140	Фондове на ЕС, ВиК оператор	78	Общинска администрация, ВиК оператор
2.6.4.		Осигуряване на допълнително водоснабдяване на с. Кос и с. Лале			80	Фондове на ЕС, ВиК оператор	78	Общинска администрация, ВиК оператор
2.6.5.		Осигуряване на допълнително водоснабдяване на с. Врело от резервоар в с. Кос			80	Фондове на ЕС, ВиК оператор	78	Общинска администрация, ВиК оператор
2.6.6.		Осигуряване на допълнително водоснабдяване на лесопарк „Момчил юнак“, гр. Момчилград		Зона „Общински център“	50	Фондове на ЕС, ВиК оператор	78	Общинска администрация, ВиК оператор

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
2.6.7.		Изграждане на каптажи на местни водоизточници, чрез сондажи в с. Друмче, с. Сенце, с. Конче, с. Пиявец и мах Хамасче			300	Фондове на ЕС, ВиК оператор	78	Общинска администрация, ВиК оператор
2.6.8.		Извършване на геопроучване за минерална вода на територията на Момчилград и изпълнение на дълбочинни сондажи			300	Фондове на ЕС, Общински бюджет	78	Общинска администрация
2.7.1.	Мярка 2.7. Изграждане и реконструкция на канализационната мрежа в населените места, включително изграждане на ПСОВ				10 000	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.8.1	Мярка 2.8. Газифициране на гр. Момчилград - обществени сгради, индустриални зони и близки населени места			Зона „Общински център“	15 000	Фондове на ЕС, частни инвестиции	78	Общинска администрация, Газоразпределително дружество
2.9.1.	Мярка 2.9. Благоустрояване на общинския сграден фонд, включително с въвеждане на мерки за енергийна ефективност, за повишаване на качеството на предлаганите услуги и подобряване на средата	Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна инфраструктура с местно значение в селските райони			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
2.9.2.		Реконструкция, ремонт, реставрация, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на обекти, свързани с културния живот			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
2.9.3.		Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност, вкл. и дейности за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствени нужди			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ 3: ЕФЕКТИВНИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО								
3.1.1.	Мярка 3.1. Изработване на информационна база данни за обектите на културно историческото наследство на територията на община Момчилград	Изграждане на база данни и карта на екопътеките на територията на общината			69	Общински бюджет	36	Общинска администрация
3.2.1.	Мярка 3.2. Извършване на археологически дейности по културно-историческите обекти в общината	Изпълнение на консервационно-реставрационни работи и експониране на археологически обект „Култов център – Татул“		Зона „Рекреативно-туристически функции“	1 000	Фондове на ЕС, Републикански бюджет	60	Общинска администрация, Министерство на културата
3.2.2.		Проучване, изпълнение на консервационно-реставрационни работи и експониране на място (in situ) на следните обекти – Харман кая и Тракийски скални ниши		Зона „Рекреативно-туристически функции“	1 000	Фондове на ЕС, Републикански бюджет	60	Общинска администрация
3.3.1.	Мярка 3.3. Осигуряване на достъп до туристически обекти	Изграждане на екопътека „Вкаменената гора“ (в землищата на с. Равен, с. Биволяне и с. Гургулица)		Зона „Рекреативно-туристически функции“	250	Фондове на ЕС, Общински бюджет	36	Общинска администрация
3.3.2.		Изграждане на туристически пътеки около лесопарк „Момчил юнак“ и покрайнините на града			80	Общински бюджет, частни инвестиции	36	Общинска администрация
3.3.3.		Изграждане на екопътека с. Чуково - водопади - скални ниши		Зона „Рекреативно-туристически функции“	50	Фондове на ЕС, Общински бюджет	36	Общинска администрация

Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
3.3.4.		Изграждане на туристическа пътека „Големият и малкият казан“, в местността „Въз“ около с. Равен и до Вековните дървета в местността „Кедикчал“ , с. Равен		Зона „Рекреативно-туристически функции“	180	Общински бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
3.4.1.	Мярка 3.4. Изграждане на специализирана инфраструктура за оползотворяване на туристическите ресурси и развитието на различни видове туризъм, включително техническата инфраструктура до и в туристическите обекти	Изграждане на музейна сбирка „Спортна слава на Момчилград“ за постиженията на именити спортисти на община Момчилград		Зона „Общински център“	135	Общински бюджет	36	Общинска администрация
3.4.2.		Изграждане на ТИЦ (туристическо-информационен център)		Зона „Общински център“	150	Общински бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
3.4.3.		Проучване на потенциални маршрути за планинско колоездене в общината			15	Общински бюджет	18	Общинска администрация
3.4.4.		Обособяване и създаване на пунктове за промоция на туристически продукти и сувенири			80	Общински бюджет	18	Общинска администрация
3.4.5.		Изграждане на къща-музей на Наим Сюлейманоглу		Зона „Общински център“	250	Общински бюджет, частни инвестиции	24	Общинска администрация

Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
3.4.6.		Изграждане и/или обновяване на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности от общинско значение, вкл. паркове, градини, улично озеленяване и площи			0	Общински бюджет	36	Общинска администрация
3.4.7.		Реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, улици и тротоари, и съоръженията и принадлежностите към тях			0	Общински бюджет	36	Общинска администрация
3.4.8.		Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура			0	Общински бюджет	36	Общинска администрация
3.5.1.	Мярка 3.5. Опазване на околната среда и превенция на рисковете от климатичните промени	Отстраняване на нерегламентираните сметища в населените места и рекултивация на засегнатите площи			400	Общински бюджет, Републикански бюджет	72	Общинска администрация
3.5.2.		Проектиране и изграждане на депо за строителни отпадъци			250	Общински бюджет, Републикански бюджет	48	Общинска администрация
3.5.3.		Изграждане на II и III клетка на площадка за разделно събиране на отпадъци			300	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
3.5.4.		Надграждане на регионална система за управление на отпадъците Регионално депо - Вишеград, вкл. сепарираща, компостираща инсталация, площадка за депониране и площадка за рециклиране на строителни и едрогабаритни отпадъци			4 500	Фондове на ЕС	48	Общинска администрация, Сдружение "За чисти Родопи"
3.5.5		Укрепване, рехабилитация и ремонт на въжените мостове на територията на община Момчилград	Укрепване, рехабилитация и ремонт на въжените мостове над р. Върбица - с. Загорско; моста по пътя за с. Садовица и моста за мах. Градинка и въжен мост на река Нановишка за с. Гургулица		500	Общински бюджет, Републикански бюджет	72	Общинска администрация
3.5.6.		Почистване и корекция на речните корита и дерета в границите на населените места			500	Общински бюджет, Републикански бюджет	72	Общинска администрация

Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
3.5.7.		Изграждане и укрепване на инфраструктура за предотвратяване на наводнения и свлачища	Изграждане на подпорни стени в дере с. Груево " Брегоукрепване на Централно градско дере" гр. Момчилград, "Брегоукрепване на Южно дере гр. Момчилград		3 500	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	72	Общинска администрация
3.5.8.		Закупуване на машини за организиране на сметосъбиране и сметоизвозване на територията на общината			160	Общински бюджет	36	Общинска администрация
3.5.9.		Разработване на програма за повишаване на екологичната култура и информираност на гражданите			20	Общински бюджет	12	Общинска администрация
3.5.10.		Изготвяне и актуализиране на Програма за управление на отпадъците и Програма за опазване на околната среда на община Момчилград			60	Общински бюджет	8	Общинска администрация
3.5.11.		Внедряване на мерки за енергийна ефективност в публични сгради - общински и държавни			420	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	78	Общинска администрация
3.5.12.		Внедряване на мерки за енергийна ефективност в жилищни сгради - МФЖС и еднофамилни		Частично в зона „Общински център“	750	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	78	Общинска администрация

Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
3.5.13.		Подмяна на съществуващото и изграждане на ново енергоефективно улично осветление в гр. Момчилград, с. Груево, с. Ново Соколино, с. Багрянка, с. Прогрес, с. Равен , с. Нановица и с. Звездел		Частично в зона „Общински център“	350	Общински бюджет, Републикански бюджет, Фондове на ЕС	78	Общинска администрация
3.5.14.		Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност, вкл. и дейности за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствени нужди			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
3.6.1.	Мярка 3.6. Инвестиции в културна инфраструктура и културния календар на общината	Изграждане на сграда за културни дейности към галерия „Кино“		Зона „Общински център“	350	Общински бюджет	36	Общинска администрация
3.6.2.		Честване на празници и организиране на Международна среща „Момчилград винаги в сърцето ми“			100	Общински бюджет	78	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
3.6.3.		Реконструкция, ремонт, реставрация, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на обекти, свързани с културния живот			0	Общински бюджет	36	Общинска администрация

Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ 4: ПОДОБРЯВАНЕ ДОСТЪПА ДО КАЧЕСТВЕНО ОБРАЗОВАНИЕ, ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНИ УСЛУГИ								
4.1.1.	Мярка 4.1. Ремонт и реконструкция на детски заведения, включително внедряване на мерки за енергийна ефективност	Ремонт, реконструкция на прилежащо дворно място и модернизация на ДГ „Зорница“, вкл. газификация		Зона „Общински център“	140	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.1.2.		Ремонт, реконструкция на прилежащо дворно място и модернизация на ДГ „Здравец“		Зона „Общински център“	140	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.1.3.		Ремонт, реконструкция на прилежащо дворно място и модернизация на ДГ „Щастливо детство“		Зона „Общински център“	140	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.1.4.		Ремонт, реконструкция на прилежащо дворно място и модернизация на Детска ясла „3 -ти март“		Зона „Общински център“	140	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.1.5.		Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна инфраструктура – детски заведения с местно значение в селските райони			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.2.1.	Мярка 4.2. Подобряване на средата за обучение на учениците в училищата, включително внедряване на мерки за енергийна ефективност	Изграждане на спортна площадка в ОУ „Д-р П. Берон“, гр. Момчилград		Зона „Общински център“	60	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.2.2.		Ремонт на физкултурен салон в ОУ „Д-р П. Берон“, гр. Момчилград		Зона „Общински център“	110	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация

Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
4.2.3.		Ремонт на физкултурен салон в ОУ „Н. Вапцаров“ с. Груево			110	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.2.4.		Ремонт на физкултурен салон в ОУ „Н. Вапцаров“ с. Звездел			110	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.2.5.		Изграждане на спортна площадка в ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ с. Нановица		Зона „Рекреативно-туристически функции“	60	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.2.6.		Изграждане на спортна площадка в ОУ „Н. Вапцаров“ с. Звездел			60	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.2.7.		Изграждане на спортна площадка в ОУ "Васил Левски", с. Равен			60	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.2.8.		Оборудване на учебни кабинети за провеждане на интерактивни/дистанционни форми на обучение в СУ „Н. Вапцаров“, гр. Момчилград		Зона „Общински център“	90	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.2.9.		Оборудване на учебни кабинети за провеждане на интерактивни/дистанционни форми на обучение в ОУ „Д-р П. Берон“, гр. Момчилград		Зона „Общински център“	90	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.2.10		Оборудване на учебни кабинети за провеждане на интерактивни/дистанционни форми на обучение в ОУ „Н. Вапцаров“, с. Груево			90	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация

Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
4.2.11.		Оборудване на учебни кабинети за провеждане на интерактивни/дистанционни форми на обучение в ОУ „Н. Вапцаров“, с. Звездел			90	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.2.12.		Оборудване на учебни кабинети за провеждане на интерактивни/дистанционни форми на обучение в ОУ „Св. Кирил и Методий“, с. Нановица		Зона „Рекреативно-туристически функции“	90	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.2.13.		Оборудване на учебни кабинети за провеждане на интерактивни/дистанционни форми на обучение в ОУ „В. Левски“, с. Равен		Зона „Рекреативно-туристически функции“	90	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
4.2.14.		Оборудване на специализирани кабинети и лаборатории в ПГ по туризъм и хранително-вкусова промишленост		Зона „Общински център“	90	Републикански бюджет, Фондове на ЕС	36	МОН, Общинска администрация
4.2.15.		Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна инфраструктура - училища с местно значение в селските райони			0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
4.3.1.	Мярка 4.3. Повишаване квалификацията на учителите в детските градини и училища – обучения за интерактивни/дистанционни методи на преподаване				50	Фондове на ЕС	42	Общинска администрация
4.4.1.	Мярка 4.4. Разширяване мрежата от социални услуги, предоставяни в общината	Разкриване на хоспис в сградата на МБАЛ „Д-Р С. Росовцев“, гр. Момчилград		Зона „Общински център“	150	Фондове на ЕС, Общински бюджет	36	Общинска администрация
4.4.2.		Изграждане на Център за настаняване от семеен тип за възрастни хора без увреждания			500	Фондове на ЕС, Общински бюджет	36	Общинска администрация
4.4.3.		Изграждане на нова сграда за предоставяне на специализирани социални услуги за хора в рискови групи			520	Фондове на ЕС, Републикански бюджет	36	Общинска администрация
4.4.4.		Създаване на Продължаваща социална услуга за деца с увреждания след навършване на пълнолетие към Дневен център за деца с увреждания			260	Фондове на ЕС, Републикански бюджет, Общински бюджет	18	Общинска администрация
4.4.5		Проектиране и изграждане на Дневен център за лица с увреждания			550	Фондове на ЕС, Републикански бюджет, Общински бюджет	36	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
4.4.6.		Предоставяне на топъл обяд по Оперативна програма „Храни“ 2021 – 2027			1 700	Фондове на ЕС	84	Общинска администрация
4.4.7.		Предоставяне на услуга Обществена трапезария по Фонд „Социална закрила“			1 200	Фондове на ЕС, Републикански бюджет	84	Общинска администрация
4.4.8.		Продължаване развитието на услугата „личен асистент“, „домашен помощник“ и прилагане на Механизма лична помощ, съгласно националното законодателство			1 200	Фондове на ЕС, Републикански бюджет	84	Общинска администрация
4.4.9.		Създаване на Социална услуга информиране и консултиране по чл. 15, т. 1 от ЗСУ			Делегирана дейност	Републикански бюджет	84	Общинска администрация
4.4.10.		Създаване на Социална услуга застъпничество и посредничество по чл. 15, т. 2 от ЗСУ			Делегирана дейност	Републикански бюджет	84	Общинска администрация
4.4.11.		Създаване на Социална услуга дневна грижа за пълнолетни лица с трайни увреждания по чл. 15, т. 7 от ЗСУ			Делегирана дейност	Републикански бюджет	84	Общинска администрация
4.4.12.		Създаване на Социална услуга резидентна грижа за пълнолетни лица с психични разстройства по чл. 15, т. 8 от ЗСУ			Делегирана дейност	Републикански бюджет	84	Общинска администрация

Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
4.4.13.		Създаване на Социална услуга резидентна грижа за пълнолетни лица с интелектуални затруднения по чл. 15, т. 8 от ЗСУ			Делегирана дейност	Републикански бюджет	84	Общинска администрация
4.4.14.		Създаване на Социална услуга резидентна грижа за пълнолетни лица с физически увреждания по чл. 15, т. 8 от ЗСУ			Делегирана дейност	Републикански бюджет	84	Общинска администрация
4.4.15.		Създаване на Социална услуга резидентна грижа за лица в надтрудоспособна възраст без увреждания по чл. 15, т. 8 от ЗСУ			Делегирана дейност	Републикански бюджет	84	Общинска администрация
4.5.1.	Мярка 4.5. Стимулиране образователната и социално-икономическата интеграция на рискови групи, малцинства и хора в неравностойно положение				50	Общински бюджет, Фондове на ЕС	72	Общинска администрация
4.6.1.	Мярка 4.6. Подпомагане функционирането на МБАЛ „Д-р С. Ростовцев“			Зона „Общински център“	50	Общински бюджет	84	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
4.7.1.	Мярка 4.7. Реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, улици и тротоари, и съоръженията и принадлежностите към тях с цел намаляване на нивото на праховите частици в атмосферата, за безпроблемно придвижване на пациентите и на здравните екипи и осигуряване на достъпна среда				0	Фондове на ЕС	36	Общинска администрация

**Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности**

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
ПРИОРИТЕТНО НАПРАВЛЕНИЕ 5: ПРОЗРАЧНО УПРАВЛЕНИЕ В ПАРТНЬОРСТВО С ВСИЧКИ ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ								
5.1.1.	Мярка 5.1. Повишаване на сигурността в населените места	Внедряване на системи за видео наблюдение		Зона „Общински център“	100	Общински бюджет	36	Общинска администрация
5.1.2.		Изграждане на регионален приют за безстопанствени кучета за обслужване на гр. Кърджали и общините в региона			110	Общински бюджет, Републикански бюджет	24	Общинска администрация
5.2.1.	Мярка 5.2. Подобряване административното обслужване	Разширяване обхвата на електронните услуги, предоставяни от Общината			80	Общински бюджет, Фондове на ЕС	72	Общинска администрация
5.2.2.		Провеждане на периодични обучения на общинските служители			50	Общински бюджет	72	Общинска администрация
5.2.3.		Изграждане на ГИС-базира платформа и създаване на специализирани карти			300	Общински бюджет, Фондове на ЕС	36	Общинска администрация
5.2.4.		Цифровизиране на регистрите и архивите, доизграждане на информационни системи за управление на администрацията и развитие на е-управление			250	Общински бюджет, Фондове на ЕС	72	Общинска администрация
5.2.5.		Разработване и внедряване на нови инструменти за взаимодействие и платформи в онлайн среда			120	Общински бюджет, Фондове на ЕС	72	Общинска администрация

Програма за реализация на ПИРО на община Момчилград за периода 2021-2027 г. :
описание на предвидените мерки и дейности

Приложение №1

№	Мярка	Дейност/проектна идея	Кратко описание	Територия/ зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение (месеци)	Административна структура (звено в общината), отговорна за реализация на мярката
5.3.1.	Мярка 5.3. Реализация на партньорства за управлението на общината	Подкрепа за развитието на МИГ „Момчилград-Крумовград“			7	Общински бюджет	72	Общинска администрация
5.3.2.		Участие в международни изложения и панаири за набиране на партньори за реализация на трансгранични проекти			50	Общински бюджет	72	Общинска администрация

** Възможно е една мярка да включва само една дейност и тогава мярката и дейността съвпадат. Различни дейности и проектни идеи се посочват само в случай на комплексни мерки, които се осъществяват чрез повече от една дейност.*

***Посочва се дали съответната мярка ще се осъществява само на територията на определена зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие), в друга територия извън зоните или на цялата територия на общината. В случай че мярката ще се реализира в приоритетна зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие) се посочва само наименование/номер на зоната*